ADITVS AD LOGICAM.

NVSVM EORVM qui primò ACADEMIAM Salutant.

autore SAMUELE SMITH
Artium Magistro.

Editio Sexta.

OXONIÆ
Excudebat HEN. HALL, Impensis
RIC. DAVIS, 1649.

DE NVPERA LONDINENSI Editione, ad Lectorem Περιεγητικός.

Facilè deperdit injuriæ nomen quæ silenti sæpiùs infertur; conclamatum improbitatis ingenium inter licita reponit quicquid impunè deliquit: facessit Tiberiani *seculi infelicitas, cùm in filiorum funere & ipsa parentis lachryma capitales: infra ultionem sævit qui facto lacessitus non nisi querelas regerit: revivisceret modo primæva Comicorum libertas, apertiùs vapularet* Civium *licentia, quam & olim infestam sensit vilitana infirmitas; nec contarer, vel citato nomine,* a Tacit. Annal. l. 6.

[illegible]

DE NVPERA LONDINENSI Editione, ad Lectorem Περιεγητικός.

FAcilè deperdit injuria nomen qua silenti sapiùs infertur; conclamatum improbitatis ingenium inter licita reponit quicquid impunè deliquit: facessit [a] Tiberiani *seculi infelicitas, cùm in filiorum funere & ipsa parentis lachryma capitales: infra ultionem sævit, qui facto lacessitus non nisi querelas regerit: revivisceret modo primæva Comicorum libertas, apertiùs vapularet* Civium *licentia, quam & olim infestam sensit vilitana infirmitas; nec contarer, vel citato nomine,*

[a] Tacit. Annal. l. 6.

veteri formâ, dicam impingere, [b] Ἔστι τὶς ἐνταῦθα παιῶν εἰς τοὺ γιωργοὺς τάδε. *Obstetricante qaondam* Phœbo *hunc cerebri fœtum forsan intempestivum, edidit hic noster* Faber, *nec ad incudem redigere permisit malè feriata quorundam avaritia; quin nymphæ vix dum adulta, quam nec exposuit parens, nec abdicavit, violentiam intulit rapter Typographus; &, indignum, reclamantem frustrà compressit; vitiatámque virginem patri remisit non sine pudore suo agnoscendam:* Hinc illæ lachrymæ. *Quod si fœlicitatis pars sit sociata miseria, eadem nobiscum si non & graviora passi olim conquestiq;* [c] Schottus, [d] Grotius, & [e] *Qui è tota Typographorum gente* τὸν στέφανον ἀνείλετο: *hoc tantum ultra cæteros hic noster ingemit, quòd sordidior pecuniarum*

b Antiquus Author. περὶ κωμῳδίας.

c Andr: Scott. de editione Parisiensi Photii. In ep. ad Proverbia Græca à se edita.

d De editione Jansoniana, lib. de Jure Belli Anstelod.

e Epitome sui thesauri Græci.

rum hirudo exemplar secutus non ita emaculatum, libellum recudit solo mendarum numero auctiorem: hinc est quòd veniam petere dedignatur author, non uno malè mulctatus dispendio; qui & lucri simul fecit & de famæ naufragio periclitatus est; qui tanto justius in ultionem excanduit, quanto hujus quã illius gravior jactura. Imò suffragante Themide quod sui primitus peculii fuerat postliminio jure reposcit, [f] δραπετίδας ἐμὸς ἐστιν: *&* [g] quod nostrũ est sine facto nostro ad aliũ transferri nõ potest. *Nec enim consulta moror siqua forsan* Ambubaiarum collegia *clanculum sanxerunt; cum* [e] nec privatorum conventio juri publico quicquam deroget, *et quantum ab æquitate etiam antehac forsan experti Quirites nisi* Romano *tuti privilegio* [h] non

f Moscus εἰδ'. α.

g Digest. de reg. juris l. 11. & l. 43.

h Avitus agud Tacitum Annal. l. 16.

 alios

alios Judices quàm seipsos paterentur. *Utcunque discat audacula ignorantia, non idem semper honestum quod licitum, & immunitas plurima immane quantum ab innocentia distat.*

ADITUS

ADITVS AD LOGICAM.

LIB. I.

CAP. I.

De Definitione & Divisione Logicæ.

LOGICÆ. *Ars dirigens mentem in cognitionem rerum.*

LOgica est Scientia de quovis themate probabiliter, & angustè differendi, *vel ut planiùs dicam*; Logica est artificiosa & methodica præceptorum comprehensio, quâ cognoscimus succinctè ratione uti, ad fidem faciendam in qualibet re probabili. *Logicæ definitio.*

Differt à *Grammaticâ*, quia hæc congruè dicere, illa secundùm veritatem disserere; à *Rhetoricâ*, quia hæc palmâ expansâ, id est, fusè & ornatè, illa pugno contracto, i.e. strictè & angustè argumentari docet.

Argumentari verò dicitur, non quòd tota Logicæ vis in argumentatione sit sita.

Tria enim sunt Logicæ munera { Definire obscura, Dividere universa, Ratiocinarę de verisimilibus.

sed cùm inter ista & plura alia Logicæ munera, quæ istis superaddat hujus artis studiosus, primas semper obtinuit Argumentatió, ejus solùm in definitione mentionem fecimus, reliqua minoris precii officia reticentes magis quam rejicientes.

Quare Logica de probabilibus dicitur argumentari.

Atque ut quælibet Logicæ pars non docet argumentari, sed sola ultima, ita ultima non docet de qualibet re argumentari, sed solùm de probabili; vel quòd probabilium argumentorum major est copia, quàm necessariorum, & proinde à parte uberiori sumitur definitio, vel quia necessaria non sunt omninò Logicæ considerationis. Quatuor enim sunt teste Aristotele de quibus non est disserendum. 1 Ea quæ pœnam merentur, ut, an Deus sit colendus. 2 Quæ sensui sunt obvia, ut An nix sit alba. 3 Quæ à nobis longè sunt amota, ut An sit aliquid supra cœlum ultimum. 4 Quæ possunt demonstrari

monstrari, ut An homo sit risibilis? quum igitur manifestè vera & manifestè falsa aut demonstratione probari, aut sensu percipi possunt; restat, ut res solæ probabiles sint Logicæ considerationis, aut necessariæ, quatenus speciem præ se ferunt probabilitatis, & pro nostri conceptûs imbecillitate nobis videntur probabiles.

Generalis divisio Logicæ.

Tota Logica in tres partes dividitur; prima agit de vocibus simplicibus; secunda de complexis; tertia de discursu: ut enim pueruli ABC darii primò literas & syllabas noscere, inde notas conjungere, ultimò conjunctas legere sunt erudiendi: ita tyrones Logici primò edocendi sunt, quid est vox; quomodo formetur, & quos usus in logica habet; secundò quomodo ex vocibus simplicibus fiat propositio, & quæ sunt ejus affectiones; ultimo ex quibus propositionibus extruendus est syllogismus: quæ omnia dum nos (annuente Deo) tribus libris ostendere auspicamur, constructionis ordinem sequemur, & à voce simplici exorsi, indeque ad propositionem progressi, in discursu demum consistemus,

CAP. 2.

De Definitione & divisione vocis.

VT vocis natura, quæ primi & secundi Libri subjectum est, melùs dignoscatur, ab ejus definitione & divisione exordium sumemus, ut quid sit de quo agitur omnibus innotescat.

Vocis definitio. Vox est signum rei & conceptuum ex instituto divino aut humano, certa literarum aut syllabarum conformatione scriptum, aut pronunciatum.

Tria ad vocem requisita. Ad vocem Logicam tria præcipuè requiruntur. Primò, ut sit significans, unde infantium voces propriè non sunt voces, quia non sunt signa rerum. 2 Secundò, ut non significet naturaliter, *sicut risus apud omnes lætitiam, fletus mœstitiam designat*, sed ex instituto vel divino, *ut lingua Hebræa*; vel humano, *ut reliquæ omnes à Babelis eversione exortæ*. 3 Tertiò, ut conformetur literis & syllabis, sive scribatur, sive pronuntietur: Unde differt à sono, quod sonus est collisio duorum corpoum solidorum, sed vox non nisi naturalibus comprehensis.

Quomodo vox differt à sono.

Instrumenta formandi voces.

Instrumenta novem sunt guttur, lingua palatum.

Quatuor & dentes, ac duo labra simul.

Multa tamen

Multifariam dividitur Vox; primò in simplicem & complexam. *Prima vocu divisio.*

Vox simplex est, cujus nulla pars quicquam separatim significat ut *veritas, domus*; licet enim *do* & *mus* separatim sumpta, ut sunt per se vocabula, aliquid significant, prout tamen sunt partes illius vocabuli *domus* nihil separatim designant.

Vox complexa est, quæ ex duabus sive pluribus simplicibus conflatur, ut *armata veritas*: de hac voce fusiùs in sequentibus agemus. *Lib. 2.*

Vox simplex rursus subdividitur in Concretam et Abstractam.

Vox Concreta est, quæ res conjunctim significat, ut *album, parietem, hominem, aut tale aliquod subjectum consignificat cum albedine eidem inhærente.* Abstracta est, quæ rem separatim significat, ut, *Albedo qualitatem notat nulli subjecto inhærentem.*

Secundò dividitur in vocem { primæ secundæ } { notionis, seu propositionis. } *Divisio secunda.*

Vox primæ intentionis est, quæ aliquid extra animum significat, et rei primò est impòsita, ut *Aurum, virtus*

Vox secundæ notionis est, quæ non immediatè rem, sed modum aliquem seu

seu instrumentum, quo mediante res intelligitur, denotat: ut *Genus, Species, omnésque voces artis.* Sic in Grammatica, *lapis* est vox primæ notionis: sed quando dicimus lapis est nomen, [*nomen*] erit vox secundæ notionis; sic in Logica *Animal* est vox primæ notionis naturam realem animalis significans, sed ut est Genus est vox secundæ intentionis.

Divisio tertia. Ultimò, vox dividitur in Communem & Singularem.

Vox singularis est quæ uni tantùm rei attribuitur, ut *Oxonium unius Academiæ, Socrates unius hominis nomen est*, Hæc vox apud Logicos vulgò appellatur Individuum & quadrifariam:

Individuū Quadruplex. dividitur in { 1 Vagum, 2 Signatum, 3 Demonstrativum, 4 Ex hypothesi.

1 Individuum vagum est vox communis, quæ aliquo quidem modo sed imperfectè ad rem singularem restringitur: sic si dicam *quidam homo*, verbum illud *quidam* hominem restringit, ita tamen ut quis intelligatur nobis sit incognitum.

2 Determinatum est quod ad determinatam & certam rem singularem significandam ex arbitrio imponentium

tium est institutum; sunt que propria rerum nomina, ut *Gabriel, Alexander, Bucephalus.*

3 Individuum demonstrativum est quando terminum communem cum pronomine demonstrativo sumimus, ad unum aliquod particulare designandum; ut *hic homo.*

4 Individuum ex hypothesi, seu suppositione est, quando universale & commune nomen facta suppositione aliquâ, non nisi de uno prædicatur, ut *Sophroniſci filius.* Qui ex se quidem est terminus communis, sed quia juxta veritatem uni solum nimirum *Socratì* competit, secundùm hanc suppositionem, quòd Sophroniscus Socratem solum genuerit, Individuum dicitur, & rem singularem designat.

Alia apud alios Authores recensentur Individua, ut *Individua κατ' ἐξοχὴν*, ut Poëta pro Virgilio, *aut περιφραστικῶς*, ut fluvius seu septemfluus pro Nilo; quæ ad aliquod dictorum individuorum nullo cum negotio reduci possunt.

Vox communis est, quæ multis communicatur, *sic homo de hoc & illo homine prædicatur, & animal huic & illi animali attribuitur,*

De

De voce singulari nulla tractat disciplina, & proinde Plato nos acquiescere jubet, cùm semel ad ipsam deventum sit. Communis verò est hujus primi Libri subjectum, quem obinde in duos tractatus pariti sumus, quorum primus agit de Prædicabilibus, posterior de Prædicamentis. Prædicabile enim à Prædicamento differt, primò, quia Prædicabilia sunt recepta, & res contentæ: at Prædicamentorum gradus sunt receptacula, & res continentes: secundò, Prædicamenta sunt primæ notiones, & Prædicabilia secundæ; ultimò, quoniam Prædicamenta sunt res quæ prædicantur, Prædicabilia ostendunt, quomodo prædicantur: de utrisque suo loco agemus, & primò de Prædicabilibus.

Quomodo Prædicabile à Prædicamento differt.

CAP. II.

De Prædicabilibus.

Prædicabile quid.

PRædicabile est vox communis, quæ de pluribus aptè nata est dici, ut *Animal de Homine & Bruto*. Dicimus quod hæc vox *aptè nata est dici* seu quòd idem sonat, *habet potentiam prædicandi de pluribus*, quia licet actu quandoque de uno tantùm prædica-

tur

tur, ut *Animal de Socrate in hac propositione Socrates est animal*, potentiam tamen habet de pluribus prædicandi, *Platone Cicerone, Aristotele, aut quovislibet animali*.

Prædicabile verò differt ab Universali, quod prædicabile dicitur de multis, & universale est in multis, sic *natura humana dicitur universalis*, quia est in quolibet particulari homine, sed *homo dicitur species*, quia de singulis hominibus prædicatur; imò ob eam causam prædicabile dicitur de multis quoniam universale est in multis, ut *homo de Socrate & Platone ideò prædicatur, quia humana natura utrisq; inest.* *Quomodo differt ab universali.*

Quinque enumerantur prædicabilia: 1 Genus. 2 Species. 3 Differentia. 4 Proprium. 5 Accidens. *Quinarius prædicabilium numerus.*

Genus est prædicabile, quod prædicatur de pluribus specie differentibus in Quid. *Species verò ea dicuntur differre, quæ sunt diversæ species ejusdem generis. Sic homo & brutum specie differunt*, & de iis animal ut Genus prædicatur. *prædicari autem in Quid*, est respondere ad quæstionem factam per Quid; interroganti enim *quid est homo?* ritè respondetur, *Animal*. *Quid genus*

Ge-

Genus trifariam dividitur, primò in { Summum. Subalternum.

Prima divisio generis.

Genus summum est quod nunquam potest esse species, seu quo nullum datur aliud superius genus, ut *Substantia, quantitas, &c.* totidem enim sunt summa genera quot sunt prædicamenta.

Subalternum est quod aliquando est genus, aliquando species, & ideò dicitur subalternum quod alternis vicibus Genus est & species, Genus respectu inferiorum, & Species respectu superiorum: *sic substantia est Genus summum, Corpus subalternum*; genus enim est respectu corporis simplicis & compositi, & species respectu Substantiæ.

Divisio secunda.

Secundò dividitur Genus in { Proximum. Remotum.

Proximum est quod proximè speciei adjacet.

Remotum longiùs à specie distat, *sic corpus est remotum, animal est proximum hominis genus.*

Divisio tertia.

Tertiò Genus est vel { Perfectum, Imperfectum } sive { Univocum. Analogum.

Genus perfectum est quod æquali-

ter

ter communicat naturam suis inferioribus, sic, *animal dicitur genus perfectum*, quia æquè primò homini convenit, & bruto: brutum enim est æquè corpus animatum ac homo.

Imperfectum genus est quod utrisque speciebus communicatur, sed alteri magis, alteri minus: ita, *substantia de natura entis magis participat, quàm accidens*; accidens enim omnino non esset, nisi substantiæ inesset.

Species est prædicabile, quod prædicatur de pluribus numero differentibus in Quid: ut, *homo, fortitudo*. Numero verò dicuntur differre, quæ sunt individua & numerando solum sunt diversa, ut, *Plato & Socrates*, qui in humana natura simul conveniunt, sed numerando *hunc Platonem ab illo Socrate* diversum esse dicimus. *Quid Species.*

Bifariam dividitur { Perfectam. / Species, primò in { Imperfectam.

Perfectæ dicuntur species, quæ sub perfecto genere continentur: ut, *homo & brutum sub animali.* *Prima ejus divisio.*

Imperfectæ sunt, quarum una perfectam, altera imperfectam generis participationem habet: *sic substantia plus habet de natura entis quàm accidens.* *Divisio secunda.*

Secundò,

Secundò Species partitur in { Subalternam. / Ímam.

Species subalterna cum genere subalterno in omnibus consentit.

ínfima species Ima species semper est species & nunquam Genus, ut *homo*, & hæc sola in præsentiarum consideratur.

Quid Differentia. Differentia est prædicabile quod prædicatur de pluribus specie vel numero differentibus in Quale quid. Dicitur prædicari *de pluribus specie differentibus* propter differentiam genericam, de *pluribus numero differentibus* propter differentiam specificam: Et in *Quale Quid*, quia essentialem qualitatem notat, ut *rationale*.

Primus ejus divisio. Tribus modis dividitur; primò in { Communem, / Propriam, / Maximè propriam.

Communem voco quæ sumitur a accidente communi, *sic idem à seipso potest differre*. Socrates enim puer a seipso jam grandævo differt. Propriam, quæ sumitur ab accidente proprio, *sic oculatus Oedipus à seipso oculis captus distinguitur*. Maximè propriam (quæ maximè ad propositum nostrum spectat) eam voco quam jam jam definivimus, duæ enim priores differentiæ solummodo ἄλλοιον qualitate diversum alium

aliud ab alio facit, hæc ἄλλο, seu essentialem quandam discrepantiam constituit, ut *rationale inter hominem & brutum.*

Secundò differentia, illa scilicet quam nos maximè propriam vocamus in { Genericam. / Specificam. } dividitur

Divisio secunda.

Generica est, quæ pluribus specie differentibus dicitur, ut *sensile de homine & bruto.*

Specifica est, quæ de pluribus numero differentibus prædicatur, ut *rationale de Socrate & Platone.*

Tertiò dividitur in differentiam { Divisivam, quæ dividit genus. / Constitutivam, quæ speciem constituit. }

Divisio tertia.

Nontadum verò est quòd eadem differentia differenti ratione, & divisiva esse potest & constitutiva: Divisiva scilicet ratione sui superioris generis, sed Constituriva respectu speciei; ut *rationale dividit animal & constituit hominem.*

Tria hæc prædicabilia clariùs elucescent, si arborem illam quam vocant Porphyrianam istis subjunxero,

Substantia

Arbor Porphyriana.

Substantia

Incorporea *Spiritus*	Corporea *Corpus*

Corpus

Compositum *Compositum*	Simplex *Elementum*

Compositum

Animatum *Animatum*	Inanimatum *Lapis*

Animatum

Sensile *Animal*	Insensile *Planta*

Animal

Rationale *Homo*	Irrationale *Brutum*

Homo

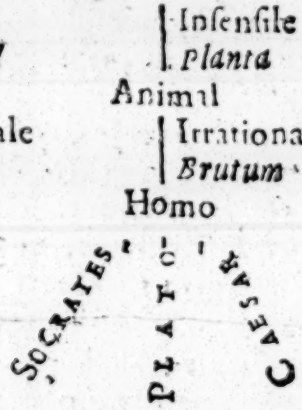

In hac serie *Substantia* est summum genus, *Homo* est species infima, *Corpus Compositum, Animatum, Animal*, sunt genera subalterna, *Incorporea, Corporea, Compositum, Simplex, Animatum Inanimatum, Sensile, Insensile*, sunt omnes differentiæ genericæ, *Rationale* & *Irrationale* specificæ, utræque vero pro diversa ratione & divisivæ esse possunt

sunt & constitutivæ. *Socrates, Plato, Cæsar,* sunt Individua, sic dicta quòd ulterius dividi nequeunt.

Proprium est quod omni, soli, semper, & convertibiliter accidit subjecto, ut *risibile homini*: Accidit omni, id est, omni individuo, & soli, hoc est, soli speciei, & semper, scilicet, quoad potentiam: licèt enim homo semper, actu non ridet, potest tamen ridere, si aliquod lepidum objiciatur: denique necessariò & convertibiliter accidit, quia fluit à principiis essentialibus speciei, materiâ scilicet & formâ totius compositi, ut *risibilitas ab anima rationali cum corpore humano unitâ*. *Quid proprium.*

Accidens est quod potest adesse & abesse sine subjecti interitu, ut *albor à pariete*. *Quid accidens.*

Duplex est { Separabile, quod actu potest separari, ut *calor ab aqua*. / Inseparabile, quod non reipsa sed intellectu solùm separatur, ut *candor à cigno*. } *Divisiones ejus.*

Alias etiam dividitur Accidens in Prædicabile & Prædicamentale.

Accidens prædicabile est quod contrà distinguitur Proprio: sic, *risibile est proprium, sed non accidens*. Prædicamentale est quod opponitur Substan-

tiæ,

tiæ, sic omnia prædicamenta, Substantiâ solùm exceptâ, sunt accidentia, & in hoc sensu Proprium dicatur Accidens, id est, non Substantia.

Finitâ jam de Prædicabilibus tractatione, ipsa prædicamenta sequuntur enucleanda, prælibatis solùm quibusdam ad cognitionem prædicamentorum necessariis, quæ obinde ab Aristotele vocantur Anteprædicamenta, & proximo in loco intercedunt pertractanda.

CAP. IV.

De tribus Definitionibus.

TRactatus de Prædicamentis in tres partes dividitur, quarum prima agit de Anteprædicamentis, secunda de Prædicamentis ipsis, ultima de Postprædicamentis: de singulis suo ordine.

Anteprædicamentum quid. Quot sunt anteprædicamenta.

Anteprædicamentum est proœmiale documentum valens ad cognitionem prædicamentorum à priori. Tria in genere, septem in specie sunt anteprædicamenta. { Definitiones tres, Divisiones duæ, Regulæ duæ.

Æquivocorum denominatio.

Prima definitio est Æquivocorum, quæ hunc in modum ab Aristotele definiuntur. Æquivoca seu Homonyma sunt

sunt, quorum nomen solùm est commune, sed ad illud nomen accommodata definitio alia est atque alia, quemadmodum *Canis*.

Æquivoca sunt duplicia. { Æquivocantia, nomina, scil. communia, ut *Canis*. Æquivocata, quæ sunt res per illa nomina significatæ, ut *Canis marinus, cœlestis, domesticus*. } *Æquivoca duplicia.*

Æquivoca verò hoc in loco definita sunt æquivocata, quæ ab uno æquivoco æquivocante, ut à nomine communi dependent.

Ad Æquivoco sicut ex definitione colligitur tres requiruntur conditiones. Prima est. ut unum habeant nomen commune, id est. ut æquivoca in uno æquivoco æquivocante conveniant; Secunda ut diversa sit æquivocatorum definitio & diversus conceptus; Tertia ut illa æquivocatorum definitio ad æquivocum æquivocans applicetur; & illius ratione dicatur diversa, v. g. *Canis marinus & domesticus*, in uno communi nomine conveniunt, quòd ambo vocantur *Canes*: sed diversas sortiuntur definitiones & conceptus; ille enim est *Canis qui extra aquas*, hic *qui intra aquas degere non potest*; & licèt ambo

Triad æquivoca requiruntur.

ratione

NOTE

This volume
tight binding an
effort has been
duce the centres
result in

acade
microforms

has a very

nd while every

made to repro-

s. force would

damage

emic

s

tiæ, sic omnia prædicamenta, Substantiâ solùm exceptâ, sunt accidentia, & in hoc sensu Proprium dicatur Accidens, id est, non Substantia.

Finitâ jam de Prædicabilibus tractatione, ipsa prædicamenta sequuntur enucleanda, prælibatis solùm quibusdam ad cognitionem prædicamentorum necessariis, quæ obinde ab Aristotele vocantur Anteprædicamenta, & proximo in loco intercedunt pertractanda.

CAP. IV.

De tribus Definitionibus.

TRactatus de Prædicamentis in tres partes dividitur, quarum prima agit de Anteprædicamentis. secunda de Prædicamentis ipsis, ultima de Postprædicamentis: de singulis suo ordine.

Anteprædicamentum quid. Anteprædicamentum est proœmiale documentum valens ad cognitionem prædicamentorum à priori.

Quot sunt anteprædicamenta. Tria in genere, septem in specie sunt anteprædicamenta. { Definitiones tres / Divisiones duæ / Regulæ duæ.

Æquivocorum denominatio. Prima definitio est Æquivocorum quæ hunc in modum ab Aristotele definiuntur. Æquivoca seu Homonyma sunt

sunt, quorum nomen solùm est commune, sed ad illud nomen accommodata definitio alia est atque alia, quemadmodum *Canis*.

Æquivoca sunt duplicia.
- Æquivocantia, nomina, scil. communia, ut *Canis*.
- Æquivocata, quæ sunt res per illa nomina significatæ, ut *Canis marinus, cœlestis, domesticus*.

Æquivoca duplicia.

Æquivoca verò hoc in loco definita sunt æquivocata, quæ ab uno æquivoco æquivocante, ut à nomine communi dependent.

Ad Æquivoco sicut ex definitione colligitur tres requiruntur conditiones. Prima est, ut unum habeant nomen commune, id est, ut æquivoca in uno æquivoco æquivocante conveniant; Secunda ut diversa sit æquivocatorum definitio & diversus conceptus; Tertia ut illa æquivocatorum definitio ad æquivocum æquivocans applicetur; & illius ratione dicatur diversa, v. g. *Canis marinus & domesticus*, in uno communi nomine conveniunt, quòd ambo vocantur *Canes*: sed diversas sortiuntur definitiones & conceptus; ille enim est *Canis qui extra aquas*, hic *qui intra aquas degere non potest*; & licèt ambo

Triad æquivoca requiruntur.

ratione

ratione alicujus tertii dicantur univoca, & eandem sortiantur definitionem, ut *ratione animalis uterque dicatur corpus animatum sensile*, hæc tamen definitio non est ad idem nomen accommodata, scilicet ad æquivocum æquivocans, *Canem.*

Notandum autem est quòd æquivocatio semper sumenda est respectu rerum verè existentium, nam si latius extendatur ad res apparentes, fictas, aut pictas, quodlibet vocabulum erit ambiguum: nihil enim est quod non fingi potest aut pingi.

Definitio Univocorum.

Secunda definitio est Univocorum. Univoca autem sunt quorum & nomen commune est, & ad illud nomen accommodata definitio est eadem: sic *homo & bos* in uno communi nomine conveniunt, quòd ambo appellantur *animalia*, eandemque definitionem habent ad univocum univocans applicatam, *quia brutum est corpus animatum sensile, non aliter quam homo.*

Univoca duplicia.

Univoca sunt duplicia. Univocantia, nomina scilicet communia, ut *Animal.* Univocata, quæ sunt res significatæ, *homo, brutum.*

Æquivoc

quivoca & univoca in eo conve-
, quòd ambo habent unum no-
commune: sed differunt quod æ-
pcorum solum nomen commune
univocorum verò tum nomen tum
itio.

ter æquivoca & univoca media *Analoga.*
Analoga, quippe quæ nec planè
m, ut univoca, nec prorsus di-
m ut æquivoca definitionem sor-
ur, sed naturam suam secundùm
& posterius analogatis commu-
: hic, *Ens de substantia dicitur,*
ratione Substantiæ de Accidente;
anitas medicinæ, urinæ, & anima-
tribuitur, cujus illa quidem cau-
a signum, hoc verò subjectum
ur.

ertia definitio est Denominati- *Definitio*
m. Denominativa verò dicuntur *denomina-*
cunque ab aliquo ita ut casu diffe- *tivorum.*
, nominis appellationem habent,
fortitudine fortis.

d Denominativa duo requiruntur. *Duo ad de-*
rò, ut ab aliquo nomine appella- *nominati-*
em habeant, id est, ut ab aliquo *va requi-*
tulo derivehtur: secunda, ut ab eo *runtur.*
nomine, casu, hoc est, ultimâ, seu
syllabâ differant, *unde Gramma-*
ars, & Grammatica mulier non

habentur denominativa, quia casu no differunt: & proinde inter æquivoc sunt enumeranda.

Denominativa triplicia.

Denominativa sunt triplicia.

1 Re tantùm, ut *virtu & studiosus.*

2 Voce tantùm, *ut vi num & vinolentus.*

3 Re & voce simul, *vinum & vinosus*: qua sola in præsentiarum defi niuntur.

Tria ad denominationem requisita.

Ad omnem denominationem tri requiruntur, Nomen Substantivum quod vocant Denominans: Nomē Ad jectivum, quod est denominativū: Sub jectum, quod vocatur denominatum ut quando dicimus, *Cæsar est Iusti Cæsar* est Denominatum, *Iustus* D minativum, *Iustitia* Denominans, qu Cæsari inhærens facit ut ipse just denominaretur.

CAP V.

De Duabus Divisionibus.

DUæ sunt divisiones, una vocum, tera rerum.

Prima divisio vocū.

Vox dividitur in

Incomplexam quæ s conjunctione effertur, *homo, vincit.*

Complexam, quæ simplicibus constatur, *homo vicit*

Tribus modis vox complexa & incomplexa dicitur, vel { Re tantùm. / Voce tantùm. / Re & voce simul.

Tribus modis vox complexa & incomplexa dicitur.

Vox illa quæ sub uno nomine plures significationes complectitur, est voce tantùm simplex, re tantùm complexa, ut *Canis* licèt sit voce simplex, res tamen plures in ea voce latent.

Cum plures voces in unam rem simplicem exprimendam conjunguntur ob defectum proprii nominis, vox est re simplex & voce tantùm complexa, ut *corpus animatum*.

Quando simplex dictio rem simplicem significat, vocatur vox re & voce simplex, ut *homo*. Re & voce complexa est, cùm plures voces ad multas res significandas destinantur, ut, *Labor omnia vincit*: *Index animi sermo*.

Estque vel { Distans / Indistans.

Distans est cujus extrema copula verbali vel conjunctionali uniuntur, ut *Homo est animal*.

Indistans est cujus extrema componuntur, ut determinatum, & determinabile; ut, *Homo justus*.

Ex omnibus complexis, complexum voce tantùm in prædicamentis reponi-

Nota.

tur: ex omnibus incomplexis, incomplexum voce tantùm excluditur.

Quadruplex divisorum.

Res omnes sunt { Substantiæ, / Accidentia. } utraq; vel { Universalia. / Particularia.

1 Universales substantiæ dicuntur de subjecto, sed non sunt in subjecto, ut *homo de Socrate & Platone dicitur, sed nulli subjecto inhæret.*

2 Particularis substantia, nec dicitur de subjecto, nec est in subjecto, quia est individualis substantia, ut *Socrates.*

3 Universalia accidentia dicuntur de, & sunt in subjecto, ut *albedo de hac & illa albedine dicitur, & homini, parieti, aut navi inest.*

4 Particulare accidens, de subjecto nullo dicitur, sed in aliquo est, ut *hæc albedo in Socrate.*

Inesse in subjecto.

Illud verò in subjecto esse dicitur, quod cùm in aliquo non quasi pars sit, non tamen potest esse sine eo, cui inest.

Tres inessendi conditiones.

In qua definitione tres ordine continentur inessendi conditiones. Prima est, ut in aliquo insit, id est, ut inhæ sivè sit in subjecto, & non ratione intentionis, ut *res est in fine*, qui intenditur; nec ratione gubernationis, ut rex

rex in regno, nec ratione locationis, ut *locatum in loco*. Secunda, ut non sit ejus pars, unde *nec genus in specie, nec species in genere propriè inesse dicatur*, quia illud est speciei pars materialis vicem materiæ supplens, hæc generis pars subjectiva & ipsi subordinatur. Tertia, ut non possit esse sine eo cui inest; *unde vestes & arma propriè corpori non insunt*, quia esse possunt corpore sublato.

Modi inessendi 8.

Octo sunt inessendi modi his versiculis comprehensi.

Insunt 1 Pars, 2 Totum, 3 Genus, & 4 Species, 5 Color igni,
6 Rex in regno, 7 Res in fine, 8 Locóque locatum.

Ex his omnibus modis ille solùm est intelligendus, qui est, ut *color in igne*, id est, inhæsivè, ut accidens in subjecto; reliqui omnes contra unam aut alteram ex dictis inessendi conditionibus offendunt.

Subjectum duplex.

Præterea operæ pretium est notare quòd duplex est subjectum, unum Prædicationis, alterum Inhæsionis. Subjectum prædicationis est quod alicui universali subjicitur: sic *homo animali, animal corpori, corpus substantiæ subordinatur*. Subjectum inhæsionis

est, quod accidenti alicui subjicitur, ut sustentaculum, quo suffulcitur; sic, *albedo est in pariete*, à pariete enim sustentatur, ipsaque absumpto, consumitur eadem albedo.

Nota. Ubicunque verò in dicta rerum divisione inveniuntur hæc verba [*dicuntur de subjecto*] intelligendum est subjectum prædicationis: ubi autem illa verba [*Sunt in Subjecto*] subaudire debemus subjectum inhæsionis.

CAP. VI.

De duabus Regulis.

Regula. DUæ sunt Regulæ, quarum prima est, Quodcunque dicitur de prædicato, idem dicitur de subjecto; ut, *si Socrates sit homo, & animal de homine dicatur, utetiam de Socrate prædicatur necessario est.*

Exceptiones. Multæ sunt hujus Regulæ limitationes, inter quas istæ notatu dignissimæ. Primo, ut non sit progressus à vocibus ad res, id est, à vocibus primæ ad voces secundæ intentionis; unde non sequitur, *Animal est genus, Homo est animal, ergo, Homo est genus.* Secundo, ut non fiat transitus ab uno latere seriei prædicamentalis ad aliud latus, unde

unde non sequitur, *Homo est animal, Animal est vel rationale, vel irrationale, ergò Homo est vel rationalis, vel irrationalis.*

Tertiò; ut non procedatur à concreto ad abstractum, unde non sequitur, *Homo est justus justitia est qualitas, ergò, Homo est qualitas.*

Secunda Regula Anteprædicamentalis in duas partes distrahitur. Prima est, diversorum generum non subalternatim positorum diversæ sunt species & differentiæ: sic, *species & differentiæ Qualitatis diversæ sunt à speciebus, & differentiis Substantiæ aut Quantitatis.* Secunda est, Generum subalternatum posito um nihil prohiber, eosdem esse species & differentias; sic, *corporea est differentia corpus constituens, quæ corpori composito, animato, sensili attribuitur, quia hæc omnia ipsi subordinantur.* *Reg. 2.*

CAP. VII.

De Prædicamentis in genere.

Prædicamentum quid.

ABsolutis Anteprædicamentis ad ipsorum prædicamentorum tractationem perveniendum est; perspectâ primò generali eorum naturâ, ut quid

posteà de singulis sit dicendum cognitum habeamus.

Prædicamentum est vocum res simplices exprementium ordinata quædam series.

Quomodo res, & quomodo voces in serie prædicamentali reponuntur.

Ex hac definitione constat, quòd res & voces ad seriem prædicamentalem constituendam simul conveniunt. Res enim ut sunt res apud Logicos non considerantur, sed quatenus sunt vocum fundamenta, sicut corpus naturale in Substantia ponitur, & in illius serie consideratur, sed non ut ex principiis, materia scilicet aut forma constat, nec ut affectiones habet, in motu nimirùm, in loco, in tempore esse, sed ut est fundamentum secundæ intentionis, seu, ut est Genus quod per differentias diversas potest dividi; Ut enim medico oculum curaturo necessarium est aliquam, licèt non exquisitam oculi cognitionem habere: ita in Logico requiritur, ut tantam rerum cognitionem haberet, quanta sufficeret ad notiones secundas super easdem fundandas & stabiliendas.

Quæ collocanda sunt in serie prædicamentali.

Quodcunque verò in serie prædicamentali reponitur, est ens reale & positivum, simplex & per se unum, universale, completum, finitum, voce

 destinati

distincta ac certa significatum.

Hinc excluduntur. Quæ excludenda.

Vox artis consignificans, privatio, fictum,

Pars, Deus, excedens, complexum, seu polysemon.

Ista Categoriis non possunt verba locari.

Excluditur vox Artis, quia est notio secunda seu ens rationis, quòd nobis non cogitantibus non existit, ut *Zodiacus, Genus, Prædicamentum.*

Deus, quia propter suam eminentiam sub genere non est, & differentiâ constituente caret, ita ut magis sit supra seriem, quàm in serie.

Consignificans, quòd nihil certi significat, ut sunt adverbia, nomina partitiva, interrogativa, universalia, & particularia signa: ut, *omnis, aliquis, quidam nullus.*

Privatio quia non denotat ens positivum, sed rei absentiam, ut *tenebræ.*

Fictum præcipuè impossibile, quod nihil in rerum natura ponit.

Pars præsertim essentialis & integralis, quia non sunt entia completa.

Excedens seu transcendens; quia per omnia Prædicamenta pervagatur: ut, *Ens, aliquid, unum, bonum, verum.*

Complexum re & voce simul, quia unam rem simplicem non significat, ut *homo albus.*

Pol semon seu æquivocum ante factam distinctionem, ut, *Canis.*

Rerum collocatio in Prædicamentis.

Observandum est denique, quòd ex iis quæ in serie prædicamentali reponuntur, quædam sunt κατὰ βάθος, quædam κατὰ πλάτος, id est, quædam in serie directa, ut, *Genera & Species*, quædam collateraliter, ut, *Differentiæ* collocantur, quædam etiam propter indivisibilitatem naturæ in serie propriè non sunt, sed velut gradduum bases & stamina substernuntur, ut Individua omnia quæ perfectè nec dividi possunt, nec definiri.

Prædicamentorum numerus.

Decem ab Aristotele enumerantur Prædicamenta, seu rerum capita, nec datur ens alsquod finitum & completum quod sub uno horum non comprehenditur.

Horum unum est Substantiæ, Substantia vulgò dictum, novem verò accidentis, 1 Quantitas. 2 Qualitas, 3 Actio, 4 Passio. 5 Relatio. 6 Ubi. 7 Quando. 8 Situs. 9 Habitus.

Singulorum exempla sunt hoc distichi inclusa 1 *Arbor*, 2 *Sex* 6 *Servos*, 3 *Fervore*, 4 *Refrigerat*, 5 *Ustos.*

7 *Rari*,

8 *Cras*, 9 *Stabo*, nec 10 *Fu-*
).

uædam sunt absoluta præ- *Divisio.*
, quę obinde vocantur Prin-
sunt tria, Substantia, Quan-
alitas; cætera semper sunt
ncipalia, quia notant respe-
uem inter duas res, ut Re-
connotat respectum inter re-
rrelatum; Actio & Passio,
tant ex unione alicujus qua-
Substantia; Ubi & Quan-
oriuntur ex substantia consi-
circumstantiis Loci & Tem-
s qui sit ex respectu partium
; Habitus, qui procedit ex ap-
integumenti ad corpus.

Cap. VIII.

De Substantia.

Prædicamenta primas semper *Substantiæ definitio.*
it Substantia, quod omnium
ium est fundamentum.

Substantia verò definit ut ens per se subsistens accidentibus subjectum: ut *homo*, quia nulla re insus, obedientis, virtutis, & id genus aliorum accidentium est fundamentum.

Substantia est duplex: Prima, vel Secunda. *Ejus divisio.*

Sub

Complexum re & voce si
unam rem simplicem non sig
homo albus.

Pol semon seu æquivocun
ctam distinctionem, ut, *Can*

Rerum collocatio in Prædicamentis.

Observandum est denique,
ns quæ in serie prædicamen
nuntur, quædam sunt κατὰ βάθ
dam κατὰ πλάτος, id est,
in serie directa, ut, *Genera &*
quædam collateraliter, ut, *Di*
col'ocantur, quædam etiam
indivisibilitatem naturæ re se
prie non sunt, sed velut gradi
fes & stirpes substernuntur
dividua omnia quæ perfectè
vidi possunt, nec definiri.

Prædicamentorum numerus.

Decem ab Aristotele enum
Prædicamenta, seu rerum capit
datur ens aliquod finitum &
tum quod sub uno horum non
prehenditur.

Horum unum est, Substantiæ,
stantia vulgò dictum, novem v
cidentis, 1 Quantitas. 2 Qu
3 Actio, 4 Passio. 5 Relatio. 6 Ubi.
7 Quando. 8 Situs. 9 Habitus.

Singulorum exempla sunt hoc distichi
inclusa 1 *Arbor*, 2 *Sex* 6 *Servos*, 3 *Fer-*
vore, 4 *Refrigerat*, 5 *Ustos.*

7 *Rari*

7 *Ruri*, 8 *Cras*, 9 *Stabo*, nec 10 *Tunicatus ero.*

Ex his quædam sunt absoluta prædicamenta, quę obinde vocantur Principalia & sunt tria, Substantia, Quantitas, Qualitas; cætera semper sunt minus Principalia, quia notant respectum aliquem inter duas res, ut Relatio quæ connotat respectum inter relatum & correlatum; Actio & Passio, quæ resultant ex unione alicujus qualitatis cum Substantia; Ubi & Quando, quæ oriuntur ex substantia considerata cum circumstantiis Loci & Temporis; Situs qui sit ex respectu partium ad totum, Habitus, qui procedit ex applicatione integumenti ad corpus. *Divisio.*

Cap. VIII.

De Substantia.

INter Prædicamenta primas semper obtinuit Substantia, quod omnium accidentium est fundamentum. *Substantiæ definitio.*

Substantia vero definitur ens per se subsistens accidentibus subjectum: ut *homo*, quia nulla re nisus, obedientis, virtutis, & id genus aliorum accidentium est fundamentum.

Substantia est duplex: Prima, vel Secunda. *Ejus divisio.*

Sub

Substantia prima. Substantia prima, quæ maximè & propriè substantia dicitur est quæ nec est in subjecto, nec dicitur de subjecto: non est in subjecto, quia est substantia, nec dicitur de subjecto, quia est individuum, ut, *Socrates, hæc arbor,*

Curita dicta. Individua enim primæ substantiæ dicuntur duplici de causa: primò, quia substant reliquis omnibus rebus, sive sint accidentia quæ eis inhærent, sive secundæ substantiæ, quæ de ipsis prædicantur, & in ipsis existunt: secundò, quia singularia primò feriunt sensus, priùs enim *Socratem* vidimus quàm *hominem*, primariò enim & per se Individua agunt & sentiuntur.

Substantia secunda. Secundæ Substantiæ sunt primarum genera & species: ut, *homo, corpus, animal*: & ideò vocantur Secundæ,

Quare sic appellata. quia secundò loco vi intelligentiæ nostræ ex primis colliguntur: videndo enim *Socratem Platonem*, & alios particulares homines, quid homo illorum species sit, statim colligimus.

Nota. Inter secundas verò eæ magis substantiæ dicuntur, quæ primis sunt viciniores, ut Species suis Generibus.

Proprietates ejus sex sunt.

Substantia non est in subjecto, nimirùm inhæsionis, sic enim duo corpora

poraliter in eodem loco. Melius nullo modo hæc proprietas exprimi potest, quàm supponendo hominem per fores clausas & non cedentes penetrare potuisse, quod si fieret duo corpora in ipso transitu eodem loco comprehenderentur. 1. Proprietas

Secundæ Substantiæ, & earum differentiæ univocè de primis prædicantur, *Univocè verò prædicari* est attribui primis, & secundùm nomen, & nominis rationem; sic, *Animal, & quod animal constituit sensile. de Socrate prædicatur, & secundùm nomen, quia Socrates est animal, & nominis rationem, quia Socrates est corpus animatum sensibile, quæ est animalis definitio.* 2. Proprietas

Omnis Substantia videtur significare hoc aliquid. Hoc singularitatem, aliquid substantiam significat, ita ut sensus sit, Omnis substantia singularem & substantialem essentiam designare videtur; quod quidem revera cernitur in primis Substantiis. Nam *Socrates singularem substantiam denotat*, & solum videtur esse in secundis, quatenus nimirum de primis prædicantur: ut *quando dico Socrates est homo: Homo quodammodo Socratem, & ita* 3. Proprietas

ita singularem substantiam significare videtur.

4. 5. *Proprietates.* Substantiæ nihil est contrarium. Non recepit magis aut minus. Utræque hæ proprietates sunt intelligendæ de substantia quoad ejus essentiam, & non secundùm qualitates ipsi inhærentes. *Ignis enim aquæ contrariatur: & hæc aqua illâ magis minusve calida dicatur: sed hoc accidit propter calorem & frigus in subjectis, & non ratione ipsorum subjectorum, quæ nunquam sibi invicem contrariantur.*

6. *Proprietas* Substantia una & eadem numero permanens est contrariorum susceptibilis, id est, Quamvis substantia nihil habet sibi contrarium, in se tamen successivè, in gradibus intensis, aut simul in remissis, eadem recipere potest, quatenus est eorum fundamentum, sic *eadem aqua quæ nunc valde calida est statim erit frigida.* *Exceptio.* Excipiendæ verò sunt illæ substantiæ, quæ unam qualitatem naturaliter impressam habent: ut *ignis cum naturaliter sit calidus, nunquam frigidus esse potest.*

Sequitur ejus Series.

SUB

32

Substantiæ series prædicamentalis,

- Substantia.
  - Corporea,
    - Incorporea seu spiritus, cujus duæ sunt species
      - Intelligentia, cujus ordo est,
        1. Seraphi
        2. Cherub
        3. Thronu
        4. Potesta
        5. Domin
        6. Virtus.
        7. Princip
        8. Archang
        9. Angelu
      - Anima
        1. Vegetativa.
        2. Sensitiva.
        3. Rationalis.
  - Corpus.
    - Corruptibile.
    - Incorruptibile, sive orbes Cœlestes
      1. Cœlum empyræum. 2. Pri
      mobile. 3. Cœlum Christalli
      4. Firmamentum. 5. Cœlum Sa
      6. Jovis. 7. Martis. 8. Solis. 9
      ris. 10. Mercurii. 11. Lunæ.

Substantiæ Series

- Corruptibile.
- Animatum.
  - Inanimatum quod est vel——
    - Elementum, { Ignis, Aëris, Aquæ, Terræ,
    - Mineralia, { Lapis, ut Marm / Metalla, ut Au / Medium, ut Su
  - Animatum.
    - Sensile.
      - Insensile seu planta, cujus tres sunt species,
        - Arbor, ut Cæsus, Laurus.
        - Frutex, ut Myrtica, Arundo.
        - Herba, ut Nasturtius, Beta.
      - Animal,
        - Rationale, Homo,
          - Cæsar...
          - Socrates.
          - Plato...
          - Cato...
        - Irrationale, ut Bestia, quæ est vel
          - Volatilis, ut Avis.
          - Gradiens, ut Equus, Leo.
          - Aquatilis, ut Halec.
          - Reptilis, ut Vipera.

4. 5.
Propri
ties.

6.
Propr

Excep

Nulla datur substantia completa, quæ non in hac serie continetur: Incompletæ verò substantiæ cujusmodi sunt partes omnes, ut, *Manus Pes, Caput, Ramus*, non directè sed reductivè hic collocantur, quatenus scilicet ad suum totum reduci possunt: ut *Pes ad animal gradivum, & Ramus ad arborem vegetantem.*

Cap. IX.

De Quantitate.

Quantitatis definitio.

Quantitas est secundùm quam aliquid quantum aut quotum dicitur. Res enim omnes ob magnitudinem quantæ ob multitudinem quotæ dicuntur. Sic, *ob superficiem campus amplissimus, ob numerum ingentem exercitus copiosus appellatur.*

Prima Divisio.

Alias etiam definitur Quantitas, Accidens quod substantiæ communicat, ut in partes dividi possit. Quum verò partes sunt duplices, discretæ, vel continuæ, hinc nascitur primæ quantitatis divisio in Continuam & Discretam.

Quantitas continua est cujus partes communi termino copulantur. Terminus verò communis est, qui duo con-

connectit, quorum unius extremum est, initiumque alterius.

Quantitatis continuæ quinque species.

Quinque sunt species quantitatis continuæ,
1 Linea.
2 Superficies.
3 Corpus.
4 Tempus.
5 Locus.

Cujus partes
Puncto
Linea
Superficie
Nunc
Tanquam termino cómuni copulantur.

Linea. Linea est Longitudo, latitudinis expers, cujus extrema sunt duo puncta.

Superficies. Superficies est quæ longitudinem & latitudinem tantum habet, cujus extrema sunt lineæ. Utraque hæ species more Mathematicorum sunt intelligendæ, non de lineis pictis, seu veris existentibus, animi tantùm non corporis oculis conspicuis.

Corpus. Corpus longitudinem, latitudinem & profunditatem habet, ejusque extrema sunt superficies.

Locus. Locus est superficies concava corporis ambientis: sic, *turris est locus, aer piscis locus est aqua.*

Tempus. Tempus est spacium ex solis cœlique, hoc est, astrorum vertigine collectum: sic, *dies est spacium illud in quo Sol ab Oriente in occidentem rapitur.*

Discreta

Discreta quantitas, cujus partes separatæ sunt & disjunctæ, nulloque communi termino copulantur. Ejus duæ sunt species, Numerus, Oratio. *Discreta quantitatis species.*

Numerus est unitarum multitudo, sic, *quatuor est multitudo quatuor unitatum*, quæ nulla connexione uniuntur. *Numerus.*

Oratio est mensura literarum & syllabarum, secundum longitudinem, & brevitatem, est quantitas, quia mensurat; & discreta, quia literæ & syllabæ distinctæ pronunciantur, ut, Ho-mo, A-ni-mal. *Oratio.*

Secunda divisio Quantitatis.

Hæ duæ quantitatis species rursus subdividuntur in Quantitatem { Habentem, Non habentem, } { Partium positivum. }

Tria verò requiruntur ut quantitas habeat partium positionem; primò ut partes termino communi copulentur, unde *Numerus & Oratio excluduntur quia sunt discretæ quantitates*, secundò ut sint alicubi sitæ, ita ut digito demonstrari possunt; tertiò ut simul sint ac permaneant: *per utrasque conditiones* oratio & tempus *amandantur, quòd propter perpetuum suum fluxum, nec situm habeant, nec permanentiam.* *Quæ requiruntur ad partium positionem.*

Restat

Restat igitur quòd quatuor sunt species quantitatis partium positionem habentis; 1 Linea, 2 Superficies, 3 Corpus, 4 Locus: res non habentes, 1 Numerus, 2 Oratio, 3 Tempus.

Nota. Qualitates aliquando quantitatis nomen sortiuntur; ut, *Platonem magnum Philosophum, Archimedem magnum Mathematicum vocamus*, sed qualitates quas priùs nominavimus sunt per se, hæ solùm ex accidenti.

Tres sunt proprietates Quantitatis.

1 Nihil est quantitati contrarium. Contrarietas enim est solarum qualitatum pugna.

2. Non recipit magis, & minus; ita *Gygas licèt sit Pygmæo major, ratione corporis, non tamen est magis Quantitas quàm Pygmæus; æquè enim extendantur, licèt æqualem extensionem non habeant.*

3 Istæ duæ proprietates Substantiæ cum Qualitate sunt communes; Maximè verò Quantitati proprium est, exinde res dicantur, æquales aut inæquales; sic, *corpus bicubitum est tricubito inæquale, alteri verò bicubito æquale.*

Sequi

Series Quantitatis.

- Quantitas est vel
  - Continua, estq; vel
    - Perfecta, ut, *corpus quod trinas dimensiones habet.*
    - Imperfecta, quę est vel
      - Longitudo, tantùm; ut, *linia.*
      - Latitudo tantùm; ut, *superficies.*
  - Discreta, cujus duę sunt species
    - Numerus.
    - Oratio.

Ad hanc seriem analogicè reduci possunt extensiones graduales; ut *calor calore major vel minor dicitur*, & extensiones gravitatis, seu ponderositatis, quæ quidem magis intentiones, quàm extensiones revera dici debent.

CAP. X.

De Qualitate.

QUalitas est forma accidentalis, à qua subjectum denominatur Quale: sic, *à gravitate lapis gravis, à velocitate equus velox appellatur.* *Qualitatis definitio.*

Qualitatis quatuor sunt species: Habitus, Potentia naturalis, Qualitas patibilis, Forma. Sed quia quælibet ista- *Ejus divisio.*

istarum specierum latitudinem habe
quatuor quasi gradus his speciebus a
duntur, Habitui, Dispositio, Potentia
Impotentia, Qualitati passibili, Passio
Formæ, Figuræ.

Habitus. Habitus est qualitas perfecta & co
summata, multis actionibus acquisit
vel divinitus infusa, quæ ita inhæ
subjecto, ut propter firmitatem, & co
stantiam, non facile permutetur co
trario; ut, *vera & acquisita dicendi s
entia in Cicerone, aut pugnandi in A
xandro.*

Prima habitus divisio. Habitus primò dividitur ratione su
jecti in Habitum corporis, *cujusm
est sanitas firma in corpore absol
salubri, saltandi etiam & nata
experientia, &* in habitum ani
*cujus generis sunt virtutes & disci
næ omnes.*

Divisio secunda. Secundò ratione adep
tionis, habitus & præ-
sertim animi dividitur
in { Infusum.
Acquisitus.

Infusus est, qui singulari spiri
Sancti gratiâ infunditur in homin
mentes, vel extraordinariè: ut, *doct
na in Apostolis, vel ordinariè ut fide
electis.*

Acquisitus est qui crebris actio

bus acquiritur; ut, *dicendi & disserendi potentia*; & licet Spiritus sancti gratia ad istum etiam requiritur, non tamen eo peculiari modo quo ad infusum.

Dispositio seu affectio est qualitas fluxa & transiens, quæ quia nondum penitùs fideliterque est infixa, excuti non ægrè potest; sic, *cùm quispiam rudi Minerva literas aut syllabas delingere potest, est in inclinatione ad scribendum, quum verò artificiosè eas-dem queat exarare, habitum acquisivit*; unde habitus ætati virili, dispositio juvenili comparatur, quod ille est dispositio perfecta, hæc habitus inchoatus. *Dispositio.* *Quomodo differt ab habitu.*

Potentia naturalis est qualitas naturaliter subjectis insita, quæ habilitatem conciliat, ut ad præstandas certas actiones, aut acquirendos habitus magis idonea habeantur; ut, *bona valetudo, memoria tenax, ingenium acutum.* Et licèt hæc potentia ad habitum requiritur tanquam prævia quædam dispositio, & naturalis inclinatio; à dispositione tamen differt, quòd potentia est quid insitum, & vi naturæ generatur; Dispositio est quid adventitium & per aliquos actus acquiritur. *Potentia naturalis.* *Quomodo differt à dispositione.*

Potentia

Divisio potentiæ. Potentia duobus modis dividitur. Primò in { Activam. Passivam.

Activa. Activa est, quâ sumus ad agendum potentes: sic, *ignis potentiam activam habet ad urendum, cultrum ad secandum.*

Passiva. Passiva est, quâ res aptæ sunt ad aliquid patiendum; sic, *molle potentiam habet ut secetur.* Utræque hæc potentiæ actu perficiuntur bifariam, vel scilicet cum in opus exeunt; ut, *quando ignis urit*, vel cum in habitum vertuntur; ut *quando puer discit literas.*

Secunda divisio. Secundò potentia dividitur in { Primam. Secundam.

Prima. Prima est quæ proximè emanat à forma subjecti: ut, *potentia loquendi homine, sentiendi in brutis, illa ab anima rationali hæc à sensitiva fluit.*

Secunda. Secunda est dispositio organi seu temperamenti, per quam potentia illa prima in actum producitur, atque hæc omnibus non æquè datur communicatur, sicut illa prima: *Luscus enim præter organi debilitatem non tam clarè videt, quam qui magna acie est præditus, licèt uterque primam potentiam æquè liter sortitur.*

Impotentia Impotentia est imbecillitas facultatum naturalium in substantiis, si

enim

animæ sunt, sive inanimatæ: ut, *Sterilitas in agro, stupiditas in homine.*

Qualitas patibilis est quæ infert passionem sensui; ut, *tactus frigore calore: molli & duro afficitur: visus coloribus, auditus sonis, sapore gustus, odore olfactus.* *Qualitas patibilis.*

Passio est subita animi commotio, ex qua oritur color sensum afficiens: ut, *rubor quo vultus ex verecundia suffunditur.* Differt à patibili qualitate, quia non est stabilis & permanens; ut, *candor in pariete*: sed qualitas citè amota: ut, *pavor ex metu.*

Figura est terminatio quantitatis, quæ termino aut terminis clauditur: ut, *Circulus, Triangulus, Quadratum.* *Figura.*

Forma est constitutio membrorum, & partium in ipsa figura, sub sensum videndi cadens: membrorum quidem in animalibus: ut, *in homine, aut leone*; partium in reliquis corporibus: ut, *forma pyramidis, aut Amphitheatri.* *Forma.*

Vel, ut alii planiùs definiunt. Forma est coloris totius corporis in primis vetò faciei suavitas. Figura est lineamentorum, seu partium corporis optimus situs: sic, *Æthiops benè figuratus esse potest, sed non valdè formosus, anglus etiam formosus satis, sed malè figuratus.*

Pro-

Proprietates ejus sunt tres.

1 Sola qualitas propriè & per se contrarietatem recipit; sic, *calidum frigido, album nigro contrariatur.*

2 Qualia magis & minus recipiunt, id est, Qualitates in subjectum suum non in instanti, sed paulatim & per gradus ingrediuntur; ut, *aqua primò reporem, inde calorem, ultimò fervorem recipit*; unde non ipsa qualitas, sed potiùs qualitatis receptio dicitur esse secundùm magis & minùs.

Utræque hæ proprietates soli, sed non omni qualitati conveniunt, Potentiæ enim naturales, & Figura, non contrarietatem, nec gradus recipiunt. Patibiles qualitates etiam contrariantur, sed non omnes: mediis enim coloribus nihil reperitur contrarium.

3 A qualitate res dicuntur similes aut dissimiles, sicut à quantitate æquales aut inæquales: sic, *qui eodem colore imbuti sunt, similes; qui diverso, dissimiles appellantur.*

§ Sed

C tur:

Proprietates ejus sunt tres.

1 Sola qualitas propriè & per se contrarietatem recipit; sic, *calidum frigido, album nigro contrariatur.*

2 Qualia magis & minus recipiunt, id est, Qualitates in subjectum suum non in instanti, sed paulatim & per gradus ingrediuntur; ut, *aqua primò reporem, inde calorem, ultimò fervorem recipit*; unde non ipsa qualitas, sed potiùs qualitatis receptio dicitur esse secundùm magis & minùs.

Utræque hæ proprietates soli, sed non omni qualitati conveniunt, Potentiæ enim naturales, & Figura, non contrarietatem, nec gradus recipiunt. Patibiles qualitates etiam contrariantur, sed non omnes: mediis enim coloribus nihil reperitur contrarium.

3 A qualitate res dicuntur similes aut dissimiles, sicut à quantitate æquales aut inæquales: sic, *qui eodem colore imbuti sunt, similes; qui diverso, dissimiles appellantur.*

¶ Sed

42

¶

Qualitas vel

Sub sensum non cadit,

Habitus qui est vel

Potenti est

Sub sensum cadit, ut

Patib quæ fac

Figura, est v

C

Series Qualitatis.

- ...itus est
  - Animi, estque vel
    - Infusus,
      - Ordinariè, ut,
        - Fides,
        - Spes,
        - Charitas,
          - In omni fideli.
      - Extraordinariè, ut donum,
        - Miraculorum,
        - Linguarũ,
          - In Apostolis.
    - Acquisitus qui
      - Appetitum, ut Ethica,
      - Intellectum, ut Physica,
        - dirigit.
  - Corporis, estque vel
    - Infusus, ut, *Sanitas ex miraculo*.
    - Acquisitus, ut, *Sanitas ex medicina*.
- ...entia, quæ ...st vel
  - Manifesta in
    - Inanimatis.
    - Animatis.
  - Occulta quæ fit, vel per
    - Αντιπαθείαν.
    - Συμπαθείαν.
- ...Patibilis qualitas, ...e facit pati, vel
  - Auditum, ut, *Sonus*.
  - Visum, ut, *Color*.
  - Gustum, ut, *Sapor*.
  - Tactum, ut, *Qualitates tactiles*.
  - Olfactum, ut, *Odor*.
- ...ura, quæ ...st vel
  - Naturalis à natura data.
  - Artificialis ab artifice introducta, estque vel
    - Planta, ut,
      - *Curvilinea*.
      - *Rectilinea*.
    - Solida, ut
      - *Sphæra*.
      - *Pyramis*.
      - *Cubus*.

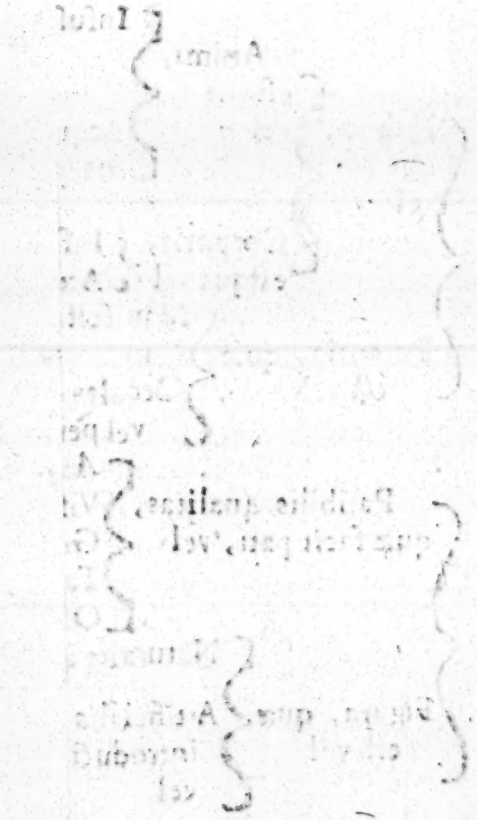

CAP. XI.

De Relatione.

Relata sunt duplicia, { Propria, seu secundùm Esse. / Impropria, seu secundùm Dici. } *Relatorum divisio.*

Relata secundùm dici sunt, quæ ad se invicem modo quopiam sunt affecta, quorum uno existente, non necesse est alterum: sic. *scientia ad scibile refertur; scibilia enim multa in primordio mundi extiterunt, priusquam crearetur homo qui ipsa sciret.* *Relata secundùm Dici.*

Relata secundùm esse sunt, quorum totum esse in respectu consistit, & quorum uno existente & cognito, alterum necessario existit, & cognoscitur: sic. *pater sine filio, ut pater, nec existit, nec cognoscitur.* *Relata secundùm Esse.*

Duobus modis relata secundùm Dici differunt à Relatis secundùm Esse, primò quòd illa habent essentiam aliquam absolutam in alio prædicamento; sic. *scientia est in qualitate, sectio in Actione, licèt illa ad scibile, hæc ad secabile referatur*; hæc verò totum suum esse in relatione habent; *Pater enim nihil est, nisi ad filium referatur:* *Quomodo inter se differunt.*

tur: secundò relato secundùm Dici cognito, non necessariò cognoscitur ejus correlatum: *Sensibilia enim multa sunt in terræ visceribus, quæ sensum ad quem referuntur non feriunt*; existente verò & cognito uno relato secundùm Esse, necessariò cognoscitur ejus correlatum: *Neminem enim Patrem, nominem Dominum vocamus, nisi qui servos, aut filios habere certò sciamus.*

Quæ requiruntur ad relationem.

Ad relationem tria præcipuè requiruntur. 1. Fundamentum, cui relatio innititur. 2. Terminus duplex, Relatum, & Correlatum. 3. Relatio seu respectus quidam inter illos terminos. Sic, *homo est fundamentum, pater & filius sunt duo termini relativi; paternitas & filiatio sunt relationes inter eos terminos.*

Proprietates relatorum sunt quatuor,

1 Relata dicuntur ad convertentiam, id est, Cuilibet relato suum correlatum ita respondet, ut unum possit dici alterius: ut, *Scientia est scibilis scientia, & scibile est scientiâ scibile: pater est filii pater, & filius est patris filius.*

2 Relata recipiunt magis & minus.

3 Relata recipiunt contraria. *virtus quæ ad studiosum refertur,*

tio contrariatur, & amicitia Pyladis & Oresis minor fuit, quàm Iohannis & Petri Apostolorum. Sed istæ duæ proprietates novissimè nominatæ, neque omnibus relatis competunt; nihil enim contrariatur *duplo & dimedio*: nec solis, quia conveniunt etiam Qualitati; nec relatis ut sunt relata, sed ut qualitate fundantur. *Sic enim scientia ignorantiæ contrariatur, ut est habitus, sed non ut ad scibile refertur.*

4 Relata simul sunt naturâ. *Simul verò naturâ dicuntur*, quæ posita se ponunt, & perempta se perimunt invicem, & quorum alterum non est alterius causa; sic, *posito patre ponitur filius, nec pater ut pater est filii causa, sed ut homo.*

Prima proprietas utrisque relatis convenit; secunda, & tertia solùm relatis secundùm dici; quarta solùm relatis secundùm esse.

Series Relationis.

Relata sunt vel secundùm Dici quæ propriè ad hoc prædicamentum non spectant.

Esse, quæ dividuntur vel

Secundùm fundamentum, & ita quædam fundantur vel in
- Quantitate; ut, *æquale & inæquale.*
- Qualitate; ut, *Simile & Dissimile.*
- Substantiâ, ut, *Pater & Filius.*

Secundùm terminos, & sic sunt vel relata
- Æquiparantiæ quorum termini sunt ejusdem dignitatis; ut, *simile, æquale,*
- Disquiparantiæ quorum unum alterum superat, ut, *Pater & Filius, Dominus & Servus*

CAP. XII.

De Actione & passione.

ACtio est vis agentis in passum, secundùm quam in id, quod subj

citer agere dicatur, ut *calefactio, frigefactio.*

Quatuor ad omnem actionem requiruntur. Primò agens, ut *ignis*: secundò qualitas, secundùm quam agit, ut *calor*: tertiò patiens, ut *aqua*: quartò actionis receptio, ut *ingressus caloris in aquam.* *Quæ ad actionem requiruntur.*

Actio est duplex, vel
- Transiens, quæ immutationem extrinsecus adfert, & est propriè huius considerationis, ut *cùm ignis aquam calefacit.*
- Immanens, quæ in eodem subjecto, quo excitata est terminatur, ut *velle, intellectio, sensatio.*

Actio duplex.

Proprietates ejus sunt tres.
1. Actio omnis passionem infert.
2. Actio recipit magis & minus.
3. Actio recipit contraria.

Sed istæ duæ posteriores proprietates actioni per se non insunt, sed per & propter Qualitates; *Calefactio enim & frigefactio contrariantur, quia calor & frigus sunt contrariæ qualitates & aliud alio magis minusque calefacit, prout magis minusve calet.*

Series Actionis.

Actio dividitur vel ratione
- Modi secundùm quem agit, & ita est vel
  - Immanens.
  - Transiens.
- Causæ est vel
  - Naturalis, & hujus tot sunt species, quot sunt potentiæ naturalium.
  - Voluntaria
    - Corporis, ut *saltatio, natatio &c.*
    - Animi, quæ est vel
      - Intellectûs.
      - Voluntatis.

Series Actionis.

Passio. Passio est actionis receptio, ut *calefieri, frigefieri.*

Passionis, divisio

Est duplex, vel
- Transmutativa, cum realis alia qua mutatio fit in patiente; ut, *ei aliquid calefit*; hæc *transeunti* actioni respondet.
- Intentionalis cùm nulla fiat videns mutatio; ut *visio*; hæc *immanenti*.

Quomodo à passione in Qualitate differt. Hæc passio ab illa in qualitate differt, quia hæc receptio & introducta Qualitatis, illa est qualitas recepta & introducta, licèt non permanens.

In utroque prædicamento notandi quòd quædam vocabula, & figurâ vocis & terminatione, vim habent actionem

aut passionem significandi; ut, *docere et doceri, scribere & scribi*; quædam terminatione sunt activa, & significatione passiva, ut *timere, intelligere, videre, & omnia verba sensûs*; quædam denique sunt terminatione passiva, & significatione activa, ut *insidiari, proficisci*. *Nota.*

Proprietates ejus tres sunt.

Passio præsupponit actionem, Recipit contraria; Intenditur & remittitur. *v. 2, 3.*

Series Passionis.

Passio est { Naturalis { Animi { Intellectûs, Voluntatis. / Corporis. ; Voluntaria } *Serees passionis.*

Cap. XIII.

De quatuor ultimis Prædicamentis.

VBi est loci notatio, rei, personæ, aut facto accommodata; ut, *in foro esse*. *Ubi.*

Quando est temporis notatio, rei, personæ, aut facto accommodata, ut *nudiustertius*. *Quando.*

Ubi & Quando nec interrogativè hic sumuntur, ut *quando rediit herus? ubi illic scelus qui me perdidit?* nec indefinitè, ut, *quando venit plenitudo temporis Deus misit filium suum*; sed relativè, Quando enim idem significat quod Aliquando, vel esse in tempore, & indi- *Quomodo hic sumuntur.*

cataffectionem rei, quæ est, fuit, vel erit in tempore. & Ubi ponitur pro Alicubi esse, seu esse in loco, habitudinem notans rei locatæ ad locum, quo circumscribitur, & in quo continetur.

Situs. Situs est rei ejusque partium positio, ut, *Sessio, Statio.*

Habitus. Habitus est integumenti ad corpus applicatio, ut *togatum esse, ocreatum esse.*

Proprietates singulorum tres sunt:

1. Non intenduntur & remittuntur.
2. Non habent contrarios.
3. Rebus competunt, præsertim corporeis.

Series quatuor prædicamentorum minùs principalium.

Series Ubi.

Ubi est vel
- Naturale, Utrumq; vel
  - Commune, ut *in foro esse*
  - Proprium, *quando aliquid in proprio loco continetur.*
- Fortuitum.

Series Quando.

Quando est vel
- Præteritum, ut *in præterito.*
- Futurum, ut *in futuro.*
- Præsens, ut *in præsenti.*

Seculo, Mense, vel Anno esse.

Situs

Situs est vel
- Naturalis
  - Animatorum, ut, *capitis vel pedis, sursum & deorsum.* — Series Situs.
  - Inanimatorum, ut *hoc vel illo modo situm suum habeant.*
- Voluntarius vel fortuitus, ut *pro libito sedemus, stemus, accumbamus.*

Habitus est vel
- Naturalis in bruto, ut *calcar in gallo, promuscis in Elephante.* — Series habitus.
- Voluntarius in homine, estque rursus vel
  - Indumenti.
  - Ornamenti.
  - Pœnæ.

CAP. XIV.

De oppositione, & an ea oppositionem promoveat de Identitate & Diversitate.

TErtia pars tractationis de Categoriis sequitur, quæ agit de distinctione quorundam vocabulorum, quæ ad pleniorem prædicamentorum cognitionem conducunt à Posteriori, & obinde appellantur Postprædicamenta.

Postprædicamentum verò definitur supplementum quoddam traditum immediatè post prædicamenta, valens ad eorum cognitionem a posteriori. — *Postprædicamentum quid,*

Quot sunt.

Quinque sunt Postprædicamenta
1 Oppositio,
2 Modi priorum,
3 Modi simul,
4 Motus,
5 Modi habendi.

Quæ omnia his versiculis comprehenduntur.

1 Op 2 pri. 3 mo. 4 simul. 5 ha.
tot sunt Postprædicamenta.

Primum igitur Postprædicamentum est Oppositio, sed quia ex rerum convenientia meliùs cognoscetur earum oppositio, pauca præmittemus de rerum identitate & diversitate, posteà ad oppositionem descendemus.

Quæcunq; sunt in prædicamentis vel
Conveniunt & sunt idem, Genere; Specie. aut Numero.
Differunt, & sunt res, vel Diversæ. Oppositæ.

Conveniunt quibus aliquid est commune.

Quæ conveniunt genere.

Ea genere conveniunt quæ eidem generi, vel proximo vel remoto subjiciuntur: sic, *homo & brutum in animali ut in proximo, in substantia ut in remoto genere conveniunt.*

Species,

Conveniunt specie quæ sunt ejusdem speciei individua: ut, *Socrates & Plato.*

Numero

Numero, seu individuo conveniunt, quæ eandem rem singularem designant, sive sint;

1 Plura nomina ejusdem rei: ut, *gladius & Ensis.*
2 Definitum & definitio, ut, *hic homo, hoc animal rationale.*
3 Proprium & ejus subjectum, ut, *Socrates, & hoc risibile.*
4 Accidens & subjectum: ut, *Rex & hic purpuratus.*

Regula. Quæcunque individuo conveniunt, etiam specie, & quæ specie genere conveniunt, non contrà. *Sic Socrates & Sophronisci filius in individuo conveniunt; scilicet in uno particulari homine. & proinde in homine, proinde in animali conveniunt; homo autem & brutum in genere conveniunt, sed nec in unâ specie, nec in uno individuo.*

Diversæ res dicuntur quæ inter se differunt, sine omni pugna. ut *aurum & lapis.*

Res quot modis dicantur diversæ. Triplicitèr verò res dicuntur diversæ: Realiter, Formaliter, Modaliter.

Realis distinctio quotuplex. Realiter dicuntur differre, quæ se habent ut res seperatæ, & à se invicem sejunctæ, ut *homo & arbor.*

Hæc

Hæc autem realis distinctio est { Interna, per internos terminos / Externa, per externos.

Interna. Interna distinctio sursus est vel { Subordinata quæ fit per terminos subordinatos estque vel { Generica, Specifica, Numerica; / Coordinata quæ fit per terminos coordinatos.

Generica. Generica distinctio est eorum quæ differunt genere vel proximo, vel remoto, ut *homo, & virtus.*

Specifica. Specifica est eorum quæ ex uno genere orta per essentiales differentias separantur: vel quæ sub speciebus disparatis ponuntur, ut Individua diversa, sic, *homo á bruto, Bucephalus ab Alexandro separatur.*

Numerica. Individualis distinctio, est separatio duorum, aut plurium individuorum sub una specie positorum, quæ numero differre dicuntur, ut *Petrus & Paulus, hæc & illa arbor.*

Coordinata Coordinata distinctio est quando res per suas causas, sive proximas, sive remotas, vel subjectum per sua accidentia, vel accidentia per subjecta distinguuntur, ut *loqui & balare subjecto, risus & statue causa efficiente differunt.*

Externa

Externa differentia sit, quando res per objecta, adjuncta, circumstantias loci aut temporis distinguuntur, ut *sors ab altero per vestes, arma, aut loci distantiam separetur.* *Externa.*

Modalis distinctio est, cum duorum entium mediata distinguuntur, ut Essentia, & Existentia: quarum hæc singularium est, illa universalium: sic etiam qualitatum gradus distinguuntur, ut, *color in primo gradu à colore in secundo modaliter differt.* *Modalis distinctio.*

Formaliter dicuntur differre, quorum unum sub alterius definitione summitur, sic omnia quæ sibi invicem subordinantur inter se differunt, ut *homo & animal, animal & animatum.* His prælibatis ad oppositionem redeo. *Formalis distinctio.*

Oppositio est duorum simplicium terminorum repugnantia, ita ut nec unus alteri, nec uterque tertio possit secundùm idem, eodémque modo & tempore convenire: *idem enim, eodémque respectu, simul pater non est & filius.* *Oppositio.*

Dicuntur autem opposita quadrifariam { Relativè, Privativè, Contrariè, Contradictoriè. *Opposita quadruplicia.*

Relativè opposita sunt quorum unum consistit in ratione alterius, ut *Pater & Filius.* Hæc ex iis quæ superiùs in Relatione

latione dicta sunt planius elucescunt.

Contraria. Contraria sunt quæ sub eodem genere posita maximè à se invicem distant, & eidem susceptibili vicissim sunt, à quo se mutuò expellunt, nisi alterum eorum insit à naturâ.

Quæ requiruntur ad contraria. Ad contraria igitur tria requiruntur, Primò ut sint sub eodem genere, scilicet Qualitatis: nam solarum qualitatum est contrarietas; secundò ut maximè à se invicem distent, hoc est positivæ, id est, ut ambo extrema sint positivæ; tertiò ut se invicem expellant, nisi alterum eorum insit à naturâ: sic, *calor & frigus in aquâ, in pariete albedo & nigredo contrariantur.*

Contraria duplicia. Mediata. Contraria sunt duplicia, Mediata, vel Immediata.

Mediata sunt quæ medium aliquod habent: sic, *inter calidum & frigidum admittitur tepidum, inter album & nigrum intervenit flavum.*

Immediata sunt quæ nullum admittunt *medium*, ut *par & impar, sanus & ægrum.*

Triplex medium. Notandum verò quòd triplex est medium, Subjecti vel abnegationis, cui nullum oppositorum convenit; sic, *lapis nec potens est, nec filius, nec cæcus, nec videns*; hujusmodi medium habent ra-

lan-

lata, & privantia, vel medium proportionis inter excessum & defectum: sic, *virtus moralis dicitur in medio consistere*, vel participationis: sic *color viridis est medium*: cujusmodi medium intelligimus quando contraria mediata nominamus.

Privativa opposita sunt privatio, & habitus; quorum hic præsentiam, illa rei absentiam denotat in subjecto capaci: sic, *cæcitas est privatio visus*. *Privativa.*

Ad privationem igitur tria requiruntur: primò, ut ambo opposita habeant fieri circa idem subjectum, unde, *cæcitas non est auditûs, sed visûs privatio*, quia ambo habent fieri circa oculum: secundò ut fiant circa idem subjectum ordine irregressibili: sic, *à privatione ad habitum non datur regressus, si modo privatio illa sit totalis*: tertiò, ut tempus sit à naturâ determinatus: unde, *catulus ante diem decimum non dicatur cæcus*. *Ad privationem tria requiruntur.*

Privatio verò duplex est: Totalis, vel Partialis. *Privatio.*

Privatio totalis est privatio & actûs & potentiæ, ut, *si homo nascatur cæcus*. Hic verò primam potentiam non intelligo, quæ ab anima sentiente fluit, & omnibus æquiliter inest, sed secundam, *Totalis.*

dam, quæ à recta organi dispositione emanat, & potest demi.

Partialis. Privatio partialis seu actualis est quæ actum tollit, sed non potentiam: ut, *in connivente aut dormiente est privatio visus, sed non totalis.* Atque hæc duæ species per regressum distinguuntur; à partiali enim, sed non a totali privatione concedendus est regressus: ut *à somno ad vigiliam, non à morte ad vitam.*

Quomodo distinguuntur.

Contradictoria oppositio est affirmatio & negatio ejusdem vocis simplicis: ut *homo, non homo.*

Contradictoria. Hæc omnium est fortissima, quia caret cùm participationis, tum negationis medio: *nihil enim datur quod partim est homo, partim non homo: aut quod neque homo est, neque non homo.*

CAP. XV.

De Modis Priorum at Simul.

Quinque modi priorum. QUinque modis aliud alio dicitur prius, qui omnes his versiculis comprehenduntur.

1 *Tempore*, 2 *Naturâ*, 3 *Prius ordine*, & 4 *Honore*.

5 *Causa causato dicimus esse prius.*

Tempore, Tempore prius dicitur, quod est alterio antiquius, ut *senex puero.*

Naturâ

Naturâ prius, à quo non retrò commeat consequutio, ut si unum sit non necesse est duo esse, sic genera speciebus priora sunt, & species individuis, ut *animal homine, homo Socrate.* *Naturâ.*

Dignitate prius quod altero excellentius dicitur, ut *miles armigero.* *Dignitate.*

Ordine prius dicitur, quod prius disponitur, ut *Exordium narratione.* *Ordine.*

Causâ prius est, cùm consequentia valet ab uno ad alterum, & unum est alterius causa; sic *hominem esse convertitur cum hac propositione* homo est: quia enim homo revera est in rerum naturâ, ideò hæc propositio verificetur, *homo est.* *Causâ.*

Tres sunt modi simul:

1 Tempore, quorum generatio est in eodem tempore, ut *Hippocratis gemellorum.*

2 Naturâ, quæcunque convertuntur secundùm essendi consequutionem, & neutrum est causa alterius, ut *Pater & Filius, Dominus & Servus.*

3 Divisione, cujusmodi sunt differentiæ & species idem genus condividentes, ut *rationale & irrationale, homo & brutum.*

CAP.

CAP. XVI.

De Motu & Modis habendi.

Motus quid. MOtus est successiva vel instantanea mutatio subitantiæ aut accidentis in potentia ad aliam formam, sive internam, sive externam suscipiendam: *cùm homo generetur mutatur substantia ad animam rationalem acquirendam, cùm paries dealbetur externa forma inducitur.*

Sex species motûs. Ejus sex sunt species, 1 Generatio, 2 Corruptio, 3 Augmentatio, 4 Diminutio, 5 Alteratio, 6 Latio; quæ, per terminos *à quibus*, & *ad quos* moventur, definiuntur.

1. *Generatio.* Generatio est motus à Non esse, ad Esse, ut *quando ex semine patris quod est non ens homo generatur.*

2. *Corruptio.* Corruptio est motus ab Esse ad Non esse, ut *quando ex homine vivente fit cadaver.*

3 *Augmentatio.* Argumentatio est motus à Minori ad Majorem quantitatem: ut, *cùm ex parvo surculo crescit arbor.*

4. *Diminutio.* Diminutio est motus ex Majore ad Minorem quantitatem: ut, *quando homo pinguis fit macilentus.*

5 *Alteratio.* Alteratio est motus ab Una qualitate ad Aliam, ut, *si aqua frigida fiat calida.*

Lat-

Latio est motus ab uno loco ad alium. ut, *si quis iter faciat ab Oxonio, aliove ad Londinum.* 6. *Latio.*

Generatio & Corruptio versatur circa substantiam, & fiunt in momento, Argumentatio & Diminutio circa Quantitatem. Alteratio circa Qualitatem, Latio circa Ubi, & tempore successivo perficiuntur. *Note.*

Octo sunt habendi modi, vel scilicet 1 Qualitatem, ut *Virtutem*: vel 2 Quantitatem, ut *Bicubitum*: vel 3 Vestimentum, ut *Tunicam*: vel 4 Aliquid in parte, ut *Annulum supra pollicem*: vel 5 Partem, ut *Oculum*. vel 6 Aliquid in vase, ut *Vinum in amphora*: vel 7 Possessionem, ut *Domum*: vel 8 Mulierem, ut *Uxorem*: sed iste habendi modus postremus ab Aristotele habitus pessimus: Hi octo modi his versiculis comprehenduntur. *Octo habendi modi.*

1 *Affectum*, 2 *Quantum*, 3 *Vestitum dic velut* 4 *Aurum*,
5 *Membrum*, 6 *Contentum*, 7 *Possessio*, *Vir Mulierem.*

Plures forsan Modi isti possunt addi, sed hi quos recensuimus sunt vulgares & præcipui.

Hactenus vox simplex nos protraxit: restat complexa proximo libro enucleanda.

LIBER.

LIBER SECVNDVS.

CAP. I.

De divisione hujus Libri secundùm partitionem vocis complexæ.

VOx complexa quæ est hujus secundi Libri Subjectum, in tres partes (ut superius ostensum est) dividitur, in complexam, tantum. Re tantùm. Re & Voce simul.

De complexa voce tantùm agemus in tractatu de Definitione & Divisione. Definitio enim, ut, *Animal rationale*, & Divisio, ut, *rationale & irrationale*, licèt plures sunt voces, unam tamen rem designant, illa hominem, hæc autem animal.

De voce complexa Re tantùm in tractatione de Distinctione, & Limitatione loquemur, ubi docebimus quo modo Ambigua sunt distinguenda, & Obscura limitanda & explicanda.

De

De voce complexâ re & voce simul ultimo tractabimus in propositione, ubi primò ejus partes, deinde essentiam, tertiò divisiones multiplices, ultimò affectiones fusiùs declarabimus.

CAP. II.

De Definitione & Divisione

DEfinitio est definiti explicatio, seu evolutio, sic nomen unum per alia ut explicatur; ut, *Solstitium est Solis statio*, item res una per aliam priorem evolvitur, ut *Homo est animal rationale*. *Definitio Definitionis.*

Hinc elicitur duplex definitio, *Nominalis* aut *Realis*. *Definitio duplex. Nominalis.*

Nominalis est quæ vocis significationem declarat, & fit duobus modis, vel cùm ignotius vocabulum notiori explicatur, ut si dicam, *Honestum est quod decet*; vel cùm Etymologia, seu origo nominis ostenditur, ut, *Si homo definiatur, quia ex humo factus est.*

Realis definitio est, quæ rei essentiam & naturam declarat, de qua hoc loco potissimum agitur. *Realis*

Realis

Realis duplex.

Realis hæc definitio est duplex, vel
- Germana & essentialis quæ propriè Definitio dicitur.
- Accidentalis, quæ vulgò Descriptio appellatur.

Essentialis

Essentialis definitio est, quæ ex genere proximo. & differentiâ constitutivâ conflatur, ut *Homo est animal rationale*, *Animal est corpus animatum sensibile.*

Et quia ex genere constat, necesse est ut quicquid rectè definiatur sit species: quoniam verò differentiam constitutivam habet adjunctam, non potest non esse convertibilis cum Definito.

Accidentalis.

Definitio accidentalis, seu descriptio est, quæ ex proprietatibus aut accidentibus cum genere unitis conflatur: ut *Homo est animal bipes, loquendi potentia imbutum.*

Regula.

In omni definitione observandum ut sit brevis, perspicua, & cum definito convertibilis.

Ut per Definitionem *quid sit*, ita per Divisionem *quotuplex res sit* intelligatur.

Divisio quid.

Est autem Divisio, totius in partes resolutio, vel (ut alii definiunt) est latiùs patentis in membra angustiora deductio

ductio, ut *si animal dividatur in rationale & irrationale.*

Divisio alia est { Perfecta seu substantialis. / Imperfecta, seu accidentalis. } *Duplex est*

Divisio perfecta, seu substantialis est totius propriè dicti, & perfecti, in partes propriè dictas resolutio. *Substantialis.*

Divisio substantialis tribus modis fiat. Primò, quando totum universale dividitur in partes subjectivas, id est, cùm genus in species, aut species in Individua distribuitur, ut *si animal dividatur in hominem, aut brutum: aut homo in Socratem, & Platonem, Aristotelem, & reliqua individua.* *Tribus modis fit divisio substantialis.*

Secundò, quum totum essentiale in partes essentiales discinditur, ut *homo in corpus & animam rationalem.*

Tertiò, quando totum integrale in partes integrantes secatur, ut *si equus dissecaretur in truncum, & artus: aut urbs in domos templa, & plateas.*

Ex dictis divisionibus prima maximè omnium meretur Divisionis nomen: reliquæ magis Partitiones, quàm Divisiones sunt appellandæ.

Imperfecta Divisio est, cùm totum per accidens in partes resolvitur.

Acciden-

Accidentalis quot modis fit.

Accidentalis divisio trifariam fiat, vel enim

- Subjectum per accidentia dividitur; ut, *homines aut liberi sunt, aut servi.*
- Accidens per subjecta; ut, *bonorum aliud est animi, aliud corporis.*
- Accidens per accidentia; ut, *bonorum aliud honestum est, aliud utile.*

CAP. III.

De Distinctione & Limitatione.

VOx complexa re tantùm est, vel Ambiguum, quod distinctione, vel Obscurum, quod Limitatione indiget.

Distinctio. Distinctio est declaratio, seu enodatio vocis ambiguæ in varia sua significata; *Si lupum distinguamus in hominem rapacem, quadrupedem, & piscem: aut taurum, in montem, animal, et sydus.*

Regula. Distinctio in omni rerum consideratione primum est adhibenda.

Limitatio. Distinctioni affinis est Limitatio, quæ est determinatio alicujus vocabuli, cùm multa possunt simul ipsi attribui; sic *homini vita, sensus, & intellectus attribuuntur*: sed limitandum quomodo hæc accidentia huic subjecto conve-

niunt

niunt, *non enim homo quâ homo vivit, sed quâ corpus animatum, sentit quâ animal, & quâ homo intelligit.*

CAP. IV.

De partibus Propositionis.

VOx complexa re & voce, quæ ex pluribus vocibus conflatur, vocatur Oratio.

Oratio est vox significans ex instituto, cujus partes aliquid separatum significant, *quæ te dementia cepit?* *Oratio.*

Estque vel
- 1 Perfecta, quæ perfectum sensum in animo audientis gignit.
- 2 Imperfecta, quæ sensum imperfectum parit, ut *homo bonus.*

Duplex est

Perfecta rursus duplex est, vel non Enunciativa, quæ licèt perfectum sensum animo audientis gignat, non tamen verum quid aut falsum significat: *cujusmodi sunt omnes orationes deprecatoriæ, optativæ, admirativæ, & imperativæ*, ut, *Vive memor quàm sis ævi brevis. Quid faciam Romæ?* vel enunciativa, quæ à Logicis enuntiatio, seu Propositio dicitur. *Perfecta oratio duplex.*

Enuntiatio autẽ est oratio indicativa, veri aut falsum significans, ut *homo est animal.* *Enuntiatio*

Ejus partes signatæ Ejus partes sunt vel { Signantes. Signatæ.

Partes signatæ sunt Prædicatum, Subjectum, & utrumque conjungens copula.

Prædicatum Prædicatum est totum illud quod sequitur Copulam.

Subjectum. Subjectum est illud quod præcedit.

Copula. Copula est verbum utrasque partes connectens, ut in hac propositione, *homo est animal*: Homo *est subjectum*, Est *copula*, Animal *prædicatum*.

Observatio In hac summoperè observandum quòd non semper unum vocabulum, sed aliquando Oratio, nec quòd scriptione seu loquutione, sed quod ordine syntaxeos verbum præcedit, pro subjecto, & quod ipsum sequitur pro prædicato est habendum, sic in hac propositione, *Ardua ad virtutem via est*, via ad virtutem *est subjectum*, Est *copula*, Ardua *prædicatum*.

Signantes. Partes signantes sunt vel { Categorematicæ. Syncategorematicæ.

Partes Categorematicæ seu per aliquid significantes sunt nomen, verbum.

Nomen. Nomen est vox simplex ex institutione significans, cum nullo temporis discrimine, finita, recta, cujus nulla pars qua

qu

quam separatim significat, ut, *homo.*

Verbum est vox simplex, finita, recta, tempus adsignificans, cujus partes nihil sejunctim designant: ut, *curro, non solùm cursum significat, sed tempus præsens quo quis currit.* Verbum.

Nomen à verbo differt, quòd illud sine tempore, hoc tempus adsignificat; ambo verò ab Oratione, quòd Oratio est vox complexa, istæ verò voces simplices; Orationis partes aliquid separatim significant, non autem Nominis, aut Verbi.

Casus nominis & verbi, id est, omnes præter casum rectum, & modum indicativum, sicut etiam nomina & verba infinita, enuntiationem, imperfectam faciunt; Socratis sit *imperfectè aliquid enunciat, nisi addatur Domus, liber, aut aliquid tale. sic etiam non animal currit, nihil indicat, nisi explicamus quid sit illud non animal.*

Partes Syncategorimaticæ quæ nihil nisi aliis adjunctæ significant, sunt signa quæ non rem aliquam, sed rei modum ostendunt, ut *Omnis, nullus.* Syncategorimaticæ.

Signa verò sunt duplicia, vel { Universalia, ut *Omnis, quilibet, unusquisque.* / Particularia, ut *Aliquis, quidam, non omnis.*

Notandum verò, quòd Adverbia quandoque horum Adjectivorum, & pronominum vocem supplent; *sic nunquam idem sonat, quod Nullus: Semper idē quod omnis: Aliquando quod aliquis*

Observatio Ultimò observandum, quod partes propositionis non semper expressæ reperiuntur, sed aliquando implicitè includuntur; unde duplex oritur propositio, Explicita, quando quælibet pars explicatur, ut *homo est animal*, aut Implicita, ubi una aut plures partes reticentur, ut *ningit, Cæsar venit*, quam resolvimus addendo copulam & transmutando verbum in participium: ut, *Cælum est ningens, Cæsar est veniens.*

CAP. V.
De Prædicatione.

Ferunt propositionis partes, sequitur earum partium dispositio, quæ vulgò Prædicatio appellatur, in qua tota propositionis essentia consistit.

Prædicatio quid. Prædicatio est vera prædicati de subjecto affirmatio, aut negatio,

Quotuplex Estque duplex { Ordinata. vel { Inordinata.

Ordinata. Ordinata prædicatio propriè dicitur, quando illud prædicatur, aut subjicitur, quod revera prædicari aut subjici debet

debet; ut in hac propositione, *homo est animal* Animal naturaliter de homine prædicatur, quia supra eum ponitur in serie prædicamentali substantiæ.

Hæc ordinata prædicatio est duplex { Essentialis. / Accidentalis.

Essentialis prædicatio est, quando prædicatum est de essentia subjecti, & quinq; modis accidit. Vel cùm genus remotum de specie prædicatur, ut *homo est corpus*: vel genus proximum de sua specie, ut *homo est animal*: vel differentia remota de specie, ut *homo est sensilis*: vel differentia proxima de specie immediatè sibi subjectâ, ut *homo est rationalis*: vel denique species de suis individuis, ut *Plato est homo*: atque omnes hæ prædicationes dicuntur Univocæ: quia prædicatum dicitur de subjecto, & secundùm nomen, & nominis rationem. *Essentialis* 1. 2. 3. 4. 5.

Accidentalis prædicatio est, quando prædicatum ad essentiam subjecti non spectat, ut *Cæsar est fortis*. *Accidentalis.*

Triplicitèr hæc prædicatio fit, vel cùm { Proprium dicatur de suo subjecto, ut *homo est risibilis* / Accidens de subjecto cui inest prædicetur, ut *homo est albus*. / Accidens accidenti attribuatur: ut *hoc album est dulce*.

Hæ prædicationes vocantur Paronymicæ, seu Denominativæ, quia prædicatum de subjecto dicitur secundùm nomen tantùm, & non secundùm nominis definitionem.

Inordinata prædicatio quid.

Inordinata prædicatio est ubi nullus servatur ordo naturalis in prædicando, ut *Animal est homo*; ubi *homo* qui est quid inferius *de animali* prædicatur quod est ipso superius.

Quotuplex.

Inordinata prædicatio est duplex. { Præter ordinem. / Contra

Prædicatio contra ordinem est, quando inferius de superiore prædicatur, ut *animal est homo.*

Prædicatio præter ordinem est, quando idem prædicatur de seipso, ut *His homo est Petrus.*

His inordinatis prædicationibus possumus addere falsas & figuratas, sed illæ ab omni arte, hæ à Logica sunt longissimè amovendæ.

CAP. IV.

De Divisione Propositionis secundùm Substantiam.

HActenus de Propositionis partibus & partium dispositione: sequuntur ejus divisiones tribus modis sumendæ.

ut

Divisio propositionis.

vel secundùm
- 1 Substantiam, in Categoricam & Hypotheticam.
- 2 Quantitatem in
  - Universalem.
  - Particularem.
  - Singularem.
  - Indefinitam.
- 3 Qualitatem, in affirmantem & negantem.

Juxta communem versiculum. *Quæ? ca. vel hyp. qualis? ne, vel aff. un. quanta? par. in. fin.*

Divisio propositionis secundùm substantiam.

Primò autem de divisione secundùm Substantiam, *Quæ? ca. vel hyp.* id est, si quæratur quænam sit hæc vel illa propositio, respondere debemus, *Categorica vel hypothetica*; ut quærenti quænam sit hæc propositio, *Homo est animal*, respondendum est, *Categorica.*

Categorica.

Categorica seu simplex propositio est, quâ unum prædicatum uni subjecto attribuitur, aut ab eodem adimitur, ut *homo est animal, homo non est lapis.*

Duplex.

Est duplex, Pura, vel Modalis.

Pura propositio est, in qua prædicatum cum subjecto disponitur sine expressa dispositionis modo, ut *homo est animal.* Hæc etiam rursus subdividitur in propositionem *secundi adjecti*, in qua solùm verbum substantivum [Est] subjecto additur, ut *Socrates est, Plato*

est; quæ si resolvantur idem sonant, quod *Socrates est existens*, *Plato est existens*; & propositionem *tertii adjecti*, ubi tres enuntiationis partes simul explicantur, ut *Socrates est animal*, *Plato est animal*.

Modalis. Modalis est quæ aliquo dispositionis modo afficitur.

Modi quatuor. Modi verò sunt quatuor { Necesse, Possibile, Contingens, Impossibile.

Necesse. Modus *Necesse* significat ejusmodi dispositionem quæ aliter se habere non potest, sive ea necessitas sit simplex & absoluta, ut *Necesse est hominem esse rationalem*: sive ex suppositione, ut *Necesse fuit Messiam venire*, *scilicet ex suppositione promissionis divinæ*.

Impossibile *Impossibile* notat repugnantiam inter prædicatum & subiectum, sive ea sit absoluta, ut, *Impossibile est Deum esse finitum*; sive ex suppositione, ut *impossibile est nos Deum videre*: hoc suppositio quod in carne remanemus.

Possibile. *Possibile* significat rem, quæ nondum est esse potest: ut *possibile est ludentem vincere*

Contingens *Contingens* notat rem quæ est, posse non esse, ut *Contingens est hominem stantem sedere*.

In

In his verò propositionibus de *possibili* & *contingente* duplex sensus est observandus { Compositus. Divisus.

Compositum sensum voco ejusmodi sententiam, quâtes manens talis possit uno eodemque tempore contraria suscipere; ut, *Possibile est calidum esse frigidum*, quali diceremus; *Possibile est calidum manens calidum, esse frigidum*; & ita sensus compositus est falsus. *Sensus Compositus*

Divisum appello, quando affirmatur, rem, quæ nunc est talis, posse alio tempore fieri non talem; & ita *possibile est calidum esse frigidum*, id est, *aquam quæ nunc est calida, alio tempore frigidum fieri.* *Divisus.*

In omnibus Modalibus, hoc generaliter notandum, quòd ex duabus partibus constant, Dicto & Modo: Modus præcedit, Dictum sequitur copulam: ut, *Necesse est hominem mori*; *Necesse* est modus, *hominem mori*, est dictum. *Nota.*

Hypothetica seu composita propositio est, quæ constat ex pluribus propositionibus aliqua conjunctione unitis: ut, *si equus volet habet pennas.* *Hypothetica.*

Quinque Species.	Hypotheticæ propositionis quinq; sunt species,	Conditionalis quæ	Conditionali, ut. *si ambulat pedes habet.*
		Copulativa, quæ	Copulativa, ut *homo est animal & est rationale.*
		Disjunctiva, quæ	Disjunctivâ, ut *vel nox est, vel dies.*
		Causalis, quæ	Causali, ut *dies est, quia Sol lucet.*
		Temporalis, quæ	Temporali, ut *dum quis currit movetur.*

unitur nota

Nota. Omittitur nonnunquam nodus venustatis gratiâ; ut *Obsequium amicos, veritas odium parit.*

Cap. VII.

De divisione propositionis secundùm qualitatem.

Secunda propositionis divisio. SEcunda divisio propositionis est secundùm Qualitatem. *Qualis? nempe aff.* id est, si interogetur, qualis est aliqua propositio, respondere debemus, Est *affirmativa* aut *Negativa.*

Affirmativa. Affirmativa propositio est, in qua prædicatum

prædicatum cum subjecto coniungitur, ut *homo est animal.*

Negativa est, quæ prædicatum à subjecto disjungit, ut *homo non est lapis.* *Negativa.*

Utraque rursus est { Vera. / Falsa. *Veræ*

Vera id quod res est enunciat, ut, *Socrates est homo.*

Falsa aliter rem indicat, quam re ea est, ut *Socrates est Leo.* *Falsæ.*

Et quia res in propositione aliquando necessariò veræ sunt, aliquando manifestè falsæ, nonnunquam verò nec planè veræ, nec omninò falsæ, hinc triplex oritur propositio, *Necessaria, Impossibilis, Contingens.*

Necessaria propositio est, in qua attributum necessariò subjecto conjungitur, ut *Fortitudo est virtus.* *Necessaria.*

Impossibilis est, cùm fieri non possit, ut ita se res habeat, ac ipsa oratio declarat, ut *lapis sentit.* *Impossibilis*

Contingens est cujus extrema nullâ necessitate cohærent, ut *Socrates est doctus.* *Contingens*

Obiter verò hîc notandum discrimen inter propositionem Finitam & Infinitam; atq; Affirmantem & Negantem:

Negans enim semper habet vel signum aliquod negativum, ut *Nullus, Neuter,* *Nota.*

neuter, toti propositi nis prefixum, ut *Nullus homo est lapis*; vel notam negantem [*Non*] copulæ additam, ut *homo non est lapis.*

Ad propositionem verò infinitam constituendam sufficit si [*Non*] subjecto, vel prædicato, aut utrisque addatur, non autem copulæ: sic, *Non homo est animal*, est propositio Infinita, sed Affirmativa, ut *homo non est animal*, est propositio Finita, sed Negans.

CAP. VIII.

De Divisione propositionis juxta Quantitatem.

Tertia divisio Propositionis.

VLtima Propositionis divisio est secundùm Quantitatem, *Vn. Quanta, par. ind. sing.* Quærenti enim Quanta est propositio assignata, respondemus est *Universalis, Particularis, & Indefinita.*

Universalis.

Universalis propositio est, quæ habet universale signum subjecto expressè additum, ut, *Nullus homo est lapis, Omnis homo est animal.*

Omnis duobus modis sumitur.

Notandum verò, quod hoc signum [*Omnis*] aliquando distributivè aliquando collectivè sumatur.

Distributivè.

Distributive sumitur, quando significat

ficat prædicatum posse distribui in ea quæ subjecto continentur; sic hæc propositio. *Omnis homo est animal*, notat animalis naturã Socrati, Platoni, & cuilibet particulari homini attribui posse.

Estque iterum Distributivum, vel in { Genera singulorum. / Singula generum.

Prædicatum in singula generum distribuitur, quando singulis individuis subjectis contentis potest communicari, *Omnis arbor est corpus animatum.*

Prædicatum in genera singulorum discinditur, quando non in singula individua, sed individuorũ certos ordines & classes distribuitur, ut, *Omnes homines salvabantur*, est ac si diceres, *homines ex omni ordine ac genere erunt servati.*

Collectivè sumitur [*Omnis*] quando subjectum sub collatione numerica ita distribuitur, ut prædicatum in inferiora distribui non possit: ut, *Omnes planetæ sunt septem*, *Omnes Apostoli fuerunt duodecim.* *Collectivè.*

Signum [*Omnis*] *Collectivum*, ut & *Distributivum* in genere singulorum imperfectè & secundariò universalem propositionem facit. *Regula.*

Particu-

Particularis. Particularis Propositio est quæ notam particularem subjecto addit: ut, *Aliquid in hoc libro est difficile.*

Singularis Singularis propositio est, cujus subjectum est singulare seu individuum; sive proprio nomine expressum, seu pronomine demonstrativo assignatum; ut *Socrates fuit insignis Philosophus, hic homo egregius Poeta.*

Hæc à particulari propositione differt, quod particularis semper notat Vagum, hæc Determinatum individuum.

Reg. Nota universalis singulari subjecto addita, nihil significat præter individuorum collectionem; ut *Omnes Herodes fuerunt crudeles.*

Infinita. Indefinita propositio est, quæ nullum signum subjecto expressè additum habet, *Homo est animal, lapis non sensit.*

Reg. Hæc in materia necessaria æquipollet Universali, in contingenti Particulari; ut, *Homo est animal, idem sonat quod omnis homo est animal, homo est doctus idem quod, aliquis homo est doctus.*

Hactenus de triplici propositionum divisione: tres ejus affectiones proximè sequuntur.

CAP.

CAP. IX.

De Oppositione Enuntiationum.

TRes sunt propositionum affectiones, Oppositio, Æquipollentia, Conversio. *Oppositio.*

Oppositio est duarum propositionum pugna quæ ex eodem subjecto & prædicato constant.

Tribus modis fit hæc pugna, vel secundùm Qualitatem solùm, ut *Contrariæ*, *Subcontrariæ*. Quantitatem solùm, ut *Subalternæ*. Utramq; simul, ut, *Contradictoriæ*. *Tribus modis fit.*

Contrariæ sunt duæ enuntiationes, universales, quarum altera affirmat, altera negat: ut *Omnis homo est rationalis. Nullus homo est rationalis.* *Contrariæ.*

Subcontrariæ sunt duæ particulares, hæc aiens, illa negans; ut, *Quidam homo est justus, Quidam homo non est justus.* *Subcontrariæ.*

Subalternæ sunt duæ propositiones universalis scilicet, & particularis paritèr aientes, aut paritèr negantes; ut, *Omnis amor nescit modum, Aliquis amor nescit modum.* *Subalternæ*

Contradictoriæ constant ex universali *Contradictoriæ.*

sali & particulari, quarum altera affirmat, altera negat; ut, *Omnia amicorum sunt communia; Quædam amicorum non sunt communia:* vel sunt duæ singulares: ut, *Cæsar fuit tyrannus, Cæsar non fuit tyrannus.*

Regulæ.

1 Contrariæ ambæ possunt esse simul falsæ, ut *in materia contingenti*, nunquam simul veræ.

2 Subcontrariæ nunquam simul falsæ reperiuntur, sed veræ quandoque in materia contingenti: ut *Aliquis homo est doctus, aliquis homo non est doctus.*

3 In subalternis si universalis propositio sit vera, vera etiam est ejus particularis.

Contradictoriæ non possunt esse simul veræ aut simul falsæ.

In torâ hac propositionum discordia diligenter videndum, ut iidem termini eodem modo significent. Primò enim cavendum, ne termini sint ambigui, *unde ex nihilo nihil fit, & ex nihilo aliquid fit, non repugnant, quia fieri in priori propositione sumitur pro generari, in posteriori pro produci.* Secundò adnitendum, ut subjectum & prædicatum intelligantur κατὰ τὸ αὐτὸ, secundùm eandem partem: unde non opponuntur,

nuntur; *Minerva est glauca, Minerva non est glauca*; *glauca enim est secundùm oculos, sed non reliquas corporis partes*. Tertiò oppositio fiat πρὸς τὸ αὐτὸ, secundùm eundem respectum; *unde Sol obscuratur, Sol non obscuratur, non sunt oppositæ propositiones, quia obscuratur respectu nostri, non sui ipsius.*

Quartò ut opponantur propositiones ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, ratione ejusdem temporis, ut *Paulus fuit Romæ; Paulus non fuit Romæ, non repugnant, quia utrumque verum est alio atque alio tempore.*

Hactenùs de oppositione propositionum; nam de terminorum oppositione priori libro tractavimus; quæ inter se differunt, quòd una simplex, altera complexa oppositio dicitur.

CAP. X.

De æquipollentia propositionum.

Æquipollentia est propositionum verbis discrepantium convenientia in sensu; ut, *Semper nocuit differre paratis, & nunquam non nocuit differre paratis.* Tribus *Æquipollentia.*

Tribus modis fit.

Tribus modis fit æquipollentia pro triplici collocatione notæ negantis, *Non*: Nam *præ: contradict. post: contra, præ postque subaltern.*

1 *Præcontradict.* hoc est, si dentur duæ propositiones contradictoriæ, v. g. *Omnis homo est animal, Aliquis homo non est animal*: statim æquipollent, si notam negativam signo universali præponamus; ut, *Non omnis homo est animal, aliquis homo non est animal.*

2 *Post, contrar.* id est. si pronuncientur duæ contrariæ: ut, *Omne animal sentit, Nullum animal sentit*: fiant æquipollentes, si post signum universale, nota *Non* ponatur, ut *Omne animal sentit, Nullus non animal sentit.*

3 *Præpostque subaltern.* hoc est, si duæ subalternæ proferuntur; ut, *aliquis amor nescit modum. Omnis amor nescit modum*: statimque valebunt, notam negativam ponendo ante & post signum; ut, *Non omnis non amor nescit modum, Aliquis amor nescit modum.*

Has æquipollentias hisce versibus exprimere conati sunt logici.

Non omnis, quidam; non, omnis non, quasi nullus.

Nonnullus quidam: sed nullus non, valet omnis:

Non

Non aliquis nullus: non quidam non, valet omnis.

Non alter, neuter: neuter non præstat uterque.

In æquipollentia præcipuè observandum, ut subjectum & prædicatum si non verbis, re tamen & sensu semper sunt eadem. *Nota.*

CAP. XI.

De conversione propositionum.

COnversio propositionis est permutatio subjecti in locum prædicati, & prædicati in locum subjecti, eâdem semper remanente qualitate utriusque propositionis. *Conversio.*

In conversione duæ propositiones occurrunt considerandæ, Prior Conversa, posterior Convertens appellatur, ut *Nulla ambitio est virtus*, *Nulla virtus est ambitio*: illa *conversa*, hæc *convertens* nuncupatur. *Nota.*

Conversio est duplex,	Inæqualis, seu per accidens in qua Quantitas mutatur.	Simplex.	*Conversio duplex.*
	Æqualis in qua propositione manet Quantitas, estque	Per contrapositionem.	

Conversio

Simplex. Conversio simplex est, quando extremis commutatis eidem servantur Quantitas. Sic vertuntur *E. I.* universalis negativa & particularis affirmativa; ut *Nullus lapis est homo, Nullus homo est lapis Aliqua largitio est vitium, aliquod vitium est largitio.*

Per contrapositionem. Conversio per contrapositionem est, quando eâdem manente Quantitate, termini finiti in infinitos mutantur, ita convertuntur *A. O.* universalis affirmativa, & particularis negativa; ut, *Omne honestum est laudabile, Omne non honestum est non laudabile. Aliquod bellum non est utile aliquod non bellum non est non utile.*

Per Accidens. Conversio inæqualis, seu per accidens, est quando transpositis terminis minuitur quantitas, ita transponuntur *A. E.* universalis affirmans & negans, ut *Omnis homo est animal, aliquod animal est homo, Nulla perseverantia est pertinacia, Aliqua pertinatia non est perseverantia.*

Triplex hæc conversio hoc distico comprehenditur.

E. E Simpliciter convertitur A. E per accidens.

A. O per contrà sic fit conversio tota.

Quatuor hæc vocales *A. E. I. O.* Qualitatem

litatem & Quantitatem propositionum indicant juxta hos versiculos:

Asserit A. negat E sed universaliter ambæ.

Asserit I. negat O sed particulariter ambo.

In conversione hæc summoperè observanda. Primo ut nulla sit âmbiguitas terminorum, *Idem Christus est vitis, & homo est species*, non convertuntur, quia ista est figurata, hæc à vocibus primæ ad voces secundæ notionis procedit. Secundò, ut totum subjectum convertendæ sint prædicatum convertentis. Ex cujus defectu non sequitur, *Mus rodit panem*, ergò *Panis rodit murem, sed aliquid rodens panem est mus.* Tertiò ut nomen, casus & verborum tempora oblique rectificentur, *Unde aliqua arbor est in agro, non sic convertitur, Ergo aliquis ager est in arbore, sed aliquid existens in agro est arbor, ita non sequitur, Senex fuit puer*, ergò *puer fuit senex, sed quidam qui fuit puer est senex.* *Observatio*

Verùm satis à me dictum puto de essentia, divisionibus & affectionibus enunciationis: ultimò restat Discursus postremo libro pertractandus.

LIBER

LIBER TERTIVS.

CAP. I.

De natura & Divisione Discursûs, cujus ratione hic Liber in varias partes secatur.

IN primo libro de vocibus simplicibus, in secundo de complexis agemus, quatenus per illas prima, per has secunda mentis operatio dirigitur; restat jam tertia Logicæ pars tertiam mentis operationem dirigens, quæ vocatur discursus.

Discursus. Discursus est actus humanæ mentis, per quem â noto ad ignoti cognitionem pervenimus. Est duplex, Inferens, & Ordinans.

Ordinans. Ordinatio est cum intellectus humanus ab una parte doctrinæ ad aliam procedit,

procedit, adminiculo præceptorum Ordinis & Methodi. *Sect. 1.*

Inferens est quando una Propositio ex alia probatur; & vocatur argumentatio. *Inferens.*

Argumentatio verò ista duebus modis consideratur à Logico, vel quoad formam seu optimam singularum partium connexionem, ut inde fiat bona consequentia, atque ita in quatuor species dividitur, *Syllogismum*, *Inductionem*, *Enthimema*, & *Exemplum*; vel quoad materiam quæ concluditur; & sicut tres partes distribuitur: *Apodicticam* cujus materia est necessaria, *Topicam* quæ concludit ex probabilibus, *Sophisticam* quæ ex materia fallaci & captiosa argumentatur. *Argumentationis duplex consideratio.*

Hinc est quod tertium hunc librum in tres partes distribuimus, prima agit de Argumentatione quoad formam, secunda de Argumentatione quoad materiam, tertia de Methodo & Ordine totidem à nobis sectionibus suo quæque loco pertractanda. *Generalis divisio hujus libri.*

CAP.

CAP. II.

De Argumentatione & ejus formali divisione.

Argumentatio.

Argumentatio est oratio qua quis rei de qua loquitur fidem facere conatur, ut *Homo futilis tacere nequit, ergò non est ad concilium vocandus;*

Tria in argumentatione notanda.

Tria sunt in Argumentatione consideranda. *Antecedens, Nota illativa, Consequens.*

Antecedens notam illationis præcedit, & quandoque ex duabus propositionibus constat-ut in Syllogismo, quandoque ex una, ut in *Enthimemate.*

Consequens est posterior pars Argumentationis notam subsequens, & vocatur Conclusio.

Nota illationis est nodus quidam utrasque partes conjungens. Hujusmodi sunt, *Ergò, igitur, proinde, itaque,* quæ propter concinniorem orationis structuram nonnunquam reticentur, ut *Vim vi repellendo occidere licet, Milo vim vi repellendo Clodium occidit [Miloni Clodium] occidere licuit,* Hîc *vim vi repellendo occidere licet, Milo vim vi repellendo Clodium occidit,* sunt duæ propositiones, quæ unum antecedens

constituunt,

constituunt, *Milonem Clodium occidere licet*, est consequens, & sequitur *Ergò*, illationis notam subaudiamus. Sect. 1.

Quatuor ut jam-jam diximus, sunt argumentandi formulæ { Syllogismus. Enthymema. Inductio. Exemplum. } *Divisio argumentationis.*

His addunt alii Soritem, Dilemma, Violentum, quæ licèt argumentationes propriè non dicantur, quia medio carent, quoniam tamen multùm suadent non sunt omnimodò negligendæ; & proinde quatuor perfectioribus argumentandi formulis peractis, in fine hujus Sectionis de istis paucula dicemus.

Harum omnium Argumentationis specierum perfectissima est *Syllogismus Enthymema* verò perfectius *Inductione*, *Inductio Exemplo*. De istis omnibus suo ordine.

CAP. III.

De Syllogismi partibus, & Divisione.

SYllogismus est Oratio, in qua quibusdam rite positis, & concessis aliquid diversum ab iis quæ posita sunt necessariò sequitur, propter ea quæ fuerunt posita. *Syllogismus.*

Sect. 1.

In his duabus præmissis positis, { *Omne triste est fugiendum.* / *Omnis voluptas est turpis.*

Necessariò sequitur concludendum, Ergò *quædam voluptas est fugienda.*

In Syllogismo primò principia ex quibus formetur, inde divisionem ejus considerabimus.

Principia Syllogismi. Principia Syllogismi sunt vel { Interna, ut Termini & Propositiones. / Externa, ut Dictum de Omni & de Nullo

Terminus. Termini sunt ex quibus propositiones syllogisticæ conficiuntur, & in quos Syllogismus ultimò resolvitur.

Tres verò sunt termini { Duo extremi, quorum unus Major, alter Minor dicitur. / Unus Medius, qui vulgò Medium appellatur.

Major. Major terminus est Prædicatum conclusionis, & in Majore propositione cum medio ponitur.

Minor. Minor terminus est subjectum conclusionis, & in Minori unà cum Medio collocatur.

Medius. Medius terminus in utraque præmissâ capitur, & nunquam ingreditur Conclusionem.

Sine

Sect. 1.

Sine medio nihil potest concludi: cum enim omnis quæstio duabus partibus constet, de re qua quæritur, quæ *subjectum* quæstionis vocatur, & re quæ de subjecto quæritur quæ appellatur *Prædicatum* quæstionis; & cùm nihil seipsum probare possit, hinc est quòd termino opus est termino, qui utrosque priores conjungat & copulet: ideoque à Logicis medium nuncupatur, v. g. *Ad probandum omnem libidinem esse malam*, medium aliquod sumerem, puta *ingratum esse Deo*, quod primò cum prædicato quæstionis conjungerem, dicendo *Omne ingratum Deo, est malum*; deinde cum subjecto, addendo *Omnis libido est ingrata Deo*, quę ita secum concordantia facilè hanc conclvsionem elicerent, Ergò *libido est mala*.

Quare medium necessariò requiritur.

In terminis Syllogismorum inprimis observandum, ut nec plures, nec pauciores sint quam tres; non pauciores, quia sic nulla foret connexio, quum extrema non possint per semet ipsa disponi, nec plures, quia quartus necessariò perturbat dispositionem; medium enim quâ medium semper refertur ad duo.

Cautio prima.

Sunt autem quatuor termini vel ex-

Sect. 2. præsse, quum totidem suo ordine in syllogismo disponantur; vel implicitè, quando unus trium terminorum est ambiguus.

Cautio secunda, Secundò cavendum ne isti termini manci sint aut mutilati, sed ut eodem modo inferantur in Conclusione, quo sumpti fuerunt in præmissis; non igitur termini abstracti cum concretis, obliqui casus cum rectis, notiones secundæ cum primis confundi debent. Unde hæ Conclusiones non rectè sequuntur, *Justitia est qualitas, homo est justus*, ergò *homo est qualitas*. *Animal est genus, homo est animal*, ergò *homo est genus*.

Propositio. Propositio syllogistica est Oratio affirmans, aut negans aliquid de aliquo, in ratiocinatione.

Differt ab Enunciatione priori libro explicatâ non re sed ratione, quòd hæc est oratio extra argumentationem, illa in argumentatione aliquid affirmat aut negat.

Tres sunt syllogismi propositiones Major, Minor, Conclusio.

Major. Major propositio est prima syllogismi propositio, orta ex connexione Medii cum majori extremo; appellatur κατ' ἐξοχὴν *Propositio* à proponendo

do quoniam in argumentatione primò proponitur, & præ ceteris præfigitur. Sect. 1.

Minor est secunda Propositio, orta ex connexione medii cum Minori extremo; vocatur à Cicerone *Assumptio*, quia ad Majorem in probando assumitur. *Minor.*

Conclusio est ultima Propositio syllogismum cōcludens, orta ex connexione majoris & minoris extremi. Appellatur inde *Complexio*, quia utraque extrema complectitur. *Conclusio.*

Hæc si probetur, appellatur *Conclusio*, si probando proponatur, *Quæstio*, seu Problema dicitur.

In his propositionibus, primò observandum, ut omnes non sint negantes: secundò, ut non sint simul particulares: tertiò, ut si altera præmissarum particularis sit aut negativa, eodem modo Conclusio deteriorem partem semper sequens, colligatur: quartò, ut Medium nunquam conclusionem ingrediatur: quas leges Logici his versibus complexi sunt. *Observatio*

Syllogizari non constat ex particulari,
Neve negativis, rectè concludere si vis.
Si qua præit partis, sequitur conclusio partis.

Sect. 1. *Si qua negata præit, Conclusio sitque negata.*

Lex generalis erit, Medium concludere nescit.

Principia externa. Principia externa Syllogismi sunt duo Canones certitudinis, quorum alter respicit Syllogismos affirmantes, & vocatur *Dictum de Omni*; alter negantes concernit, & appellatur *Dictum de Nullo*.

Dictum de Omne. *Dictum de Omni* est, quando quicquid de aliquo subjecto universaliter affirmatur, etiam ei de quo illud subjectum dicitur, attribui potest: ut *Omne animal est substantia, Omnis homo est animal*, ergò, *Omnis homo est substantia*, est syllogismus in quo *Dictum de Omni* evidenter cernitur, quia *Substantia*, quæ attribuitur *animali*, *de homine* quoque prædicatur, propterea quod *animal* sub se *hominem* comprehendit.

Dictum de Nullo. *Dictum de Nullo* est, quando prædicatum universaliter de subjecto negatur, & ita removetur ab omnibus iis quæ subjectum in sua latitudine comprehendit. Sic iste syllogismus, *Nullus lapis est animal, Omnis adamus est lapis*, ergò, *Nullus adamus est animal*, habet manifestum *Dictum de Nullo*;

nam

nam prædicatum majoris *Animal*, universaliter à subjecto removetur, subjectum verò, *scilicet lapis*, in se *adamantem* continet, *ergò* de illo quoque *Animal* rectè negatur. *Sect. 1.*

Syllogismus dividitur in { Categoricum. Hypotheticum. } *Syllogismi divisio.*

Categoricus est, qui ex utraque propositione categoricâ constat. *Categoricus.*

Hypotheticus consistit ex altera, vel utraque propositione hypotheticâ. *Hypotheticus.*

His aliæ Syllogismi divisiones possunt addi in *affirmativum & negativum, universalem & expositorium, directum & indirectum*; sed prima illa divisio quam adduximus est maximi momenti, scilicet in *Categoricum* & *Hypotheticum*; cæteris igitur divisionibus omissis de *Categorico & Hypothetico* Syllogismo loquemur, & primo de *Categorico*, quia ex illo Syllogismi fiunt hypothetici.

CAP. IV.

De Modis & Figuris Syllogismi.

SYllogismus Categoricus formaliter consideratus ad Figuras & Modos tanquam ad certos quosdam concellos

Sect. 1. & classes redigitur.

Figura. Figura est debita medii dispositio cum extremis.

Modus. Modus est index Qualitatis & Quantitatis propositionum. A Figura differt, quòd Figura notat terminorum, modus propositionum dispositionem.

Figuræ tres. Tres sunt Figuræ quæ oriuntur ex triplici medii dispositione: vel enim medium est subjectum majoris, & prædicatum minoris propositionis & fit *Prima Figura*, vel in utraque præmissa prædicatum, & fit *secunda*, vel in utraque subjectum, & oritur *tertia* juxta istos versiculos.

Sub præ prima,
Bis præ secunda,
Tertia bis sub.

Modi. Modi verò sunt quatuordecim, quatuor primæ figuræ, & totidem secundæ, sex autem tertiæ, qui omnes his versibus comprehenduntur.

Barbara, Celarent, Primæ, *Darii, Ferioque.*

Cæsare, Camestres, Festino, Baroco, Secundæ.

Tertia *grande sonans; edit Datapti, Felapton.*

Adjungens Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.

In

In quolibet horum modorum tres reperiuntur vocales, totidem propositionibus in syllogismo respondentes, earum qualitatem & quantitatem propriam ostendentes, juxta versus prius habitos: *Asserit A. negat E. &c.* Sic *A.* in omni syllaba in *Barbara* reperta notat quamlibet propositionem in illo modo universaliter affirmare. Sect. 2.

Prima Figura est, quando medius terminus medio loco collocatur, ut subjectum sit majoris, & minoris prædicatum. Hujus quatuor sunt modi directè concludentes. Prima Figura.

Bar- *Omne animal sentit,*
ba *Omnis homo est animal,* Ergò,
ra *Omnis homo sentit.*

Ce- *Nullum animal est lapis,*
la- *Omnis homo est animal,* Ergo,
rent. *Nullus homo est lapis.*

Da- *Omne turpe est fugiendum,*
ri- *Aliqua voluptas est turpis,* Ergò,
i. *Aliqua voluptas est fugienda.*

Fe- *Nulli lascivi sunt legendi,*
ri- *Aliquis Poëta est lascivus,* Ergò,
o. *Aliquis Poëta non est legendus.*

Hujus Figuræ major semper est universalis, minor ubique affirmans. Regula.

Secunda Figura est in qua medius Secunda.

Sect. I. terminus in utraque præmissa prædicatur. Ejus quatuor sunt modi.

Ce Nemo liberalis cupit aliena
sa Omnis avarus cupit aliena; ergò
re Nullus avarus est liberalis.
Ca Omnis prudens est temperans.
mes Nullus lascivus est temperans,
tres Nullus lascivus est prudens.
Fe Nullum scelus est excusabile.
sti Aliqua culpa est excusabilis. Ergò
no Aliqua culpa non est scelus.
Ba Omnis fraus est prohibita.
ro Quædam mercatura non prohibetur.
Ergò.
co Quædam mercatura non est fraus.

Major hujus Figuræ semper est universalis; major aut minor semper affirmans.

Tertia Figura habet medium in utraque præmissa subjectum. Ejus sex sunt modi.

Da Omnis homo est rationalis.
rap Omnis homo est animal, Ergò.
ti Quoddam animal est rationale.
Fe Nulli electi damnantur.
lap Omnes electi pereant. Ergò.
ton Quidam peccatores non damnantur.
Bo Aliquod bellum non est fugiendum.

Omne

Cr *Omne bellum est cruentum.* Ergò. Sect. 2.
do *Quoddam cruentum non est fugiendum.*
Di *Quidam vocati salvantur.*
si *Omnes vocati peccant.* Ergò.
tis *Quidam peccatores salvantur.*
Di *Omnis sapiens est beatus.*
ti *Quidam sapiens cruciatur dolore.* Ergò.
si *Quidam cruciatus dolore est beatus.*
Fe *Nulla severitas placet.*
ri *Aliqua severitas est bona.* Ergò.
son *Aliquod bonum non placet.*

Minor hujus Figuræ semper est affirmans, Conclusio semper particularis.

Modales Syllogismi eodem modo conficiuntur quo isti puri, si *Necesse* pro *Omnis*, *Impossibile* pro *Nullus*, *Contingens* pro *Aliquis*: includendo substituatur.

CAP. V.

De Reductione.

QUoniam inter Syllogismos jam enumeratos alii aliis sunt imperfectiores, & propterea reductione egent

Sect. 1. gent, de istis & istorum reductione paucula addemus.

Reductio. Reductio est mutatio syllogismi, secundæ, aut tertiæ figuræ in syllogismum primæ.

Duplex est Duplex est reductio, Ostensiva, & Reductio per impossibile.

Reductio per impossibile. Ostensiva est, quando vel conversione tantùm, vel conversione & transmutatione simul præmissarum, syllogismus aliquis secundæ vel tertiæ figuræ reducitur ad syllogismum primæ, eâdem conclusione vel ejus Conversa remanente.

Reductio per impossibile est ostendere valorem syllogismi, cogendo adversarium ad absurdum; sumptâ conclusionis contradictione cum altera præmissarum.

Modum reductionis literæ initiales, & intermediæ ostendunt, nam B.C.D; F. in modorum initio indicant ad quem modum primæ Figuræ quilibet imperfectus modus est reducendus. C. M. P. S. in medio & fine monstrant, quomodo hæc reductio sit perficienda, C. enim reductionem per impossibile, M. propositionum transmutationem, P. attenuatam, & S. simplicem conversionem designant juxta hos versiculos.

S. vult

S. vult simpliciter verti P. verò per accid. Sect. 2.

M. vult transponi C. per impossibile duci.

Exempli gratiâ. B. in *Baroco* & *Bocardo* principio notat hos modos ad *Barbara* esse reducendos; eandemque reductionem per impossibile fieri, C. in medio monstrat; & proinde necesse est, ut alicujus propositionis contradictio substituatur. Exempli gratiâ formetur hic syllogismus in

Ba- *Omnis homo est animal,*
ro- *Aliqua planta non est animal,*
Ergò,
co. *Aliqua planta non est homo.*

Hujus syllogismi Major maneat, & conclusionis contradictio fiat Minor, & Minoris Conclusio, ad hunc modum,

Bar- *Omnis homo est animal,*
ba- *Omnis planta est homo,* Ergò,
ra. *Omnis planta est animal.*

Bocardo eodem modo est reducendus, nisi quòd in hoc Minor, ut in superiore Major propositio semper sit servanda, & proinde contradictio conclusionis fiat Major, & Majoris conclusio.

Hi duo modi solùm *per impossibile*, redu-

Sect. 1. reducuntur, reliqui omnes *per ostensivam reductionem*. Reductio verò per impossibile ideò fit, ut eorum ignorantia omnibus pateat, qui conclusionem probabilem in his modis non admittunt; ut si protervus quisquam non admittat, *Aliquam plantam non esse hominem*, illud quod est omnium absurdissimum, reductione factâ, necesse est ut admittat, dum ejus contradictorium concedat, nimirum *omnem plantam esse hominem*, quippe aut hoc aut illud in contradictorijs necessariò verum est.

Reliqui Syllogismi *per reductionem ostensivam* juxta literarum ordinem sunt reducendi.

Ita in *Cesare* S. notat ipsum reduci debere ad *Celarent*. M. indicat propositionum transpositionem: S. in medio ostendit fieri debere simplicem conversionem, ut in hoc exemplo patet.

Ca. *Omnis homo est animal.*
me. *Nullus lapis est animal.* Ergò,
stres *Nullus lapis est homo.*
Ce *Nullum animal est lapis.*
la *Omnis homo est lapis.* Ergò,
rent *Nullus homo est lapis.*

Ita in conversione *Darapti* D. notat ipsum

ipsum ad Darii esse reducendum P. in medio designat minoris conversionem per accidens, ut. Sect. 1.

Da *Omnis pius est felix.*
rap *Omnis pius est exosus, Ergò,*
ti *Aliquis exosus est felix.*
Da *Omnis pius est felix.*
ri *Quidam exosus est pius. Ergò.*
i *Quidam exosus est felix.*

Ex his quæ diximus facilè patet, quomodo reliqui modi secundæ & tertiæ figuræ ad primam possunt reduci, modò discentes id fideliter in memoria teneant, quod prius in propositionum Conversione didicerunt.

CAP. VI.

De Syllogismo Hypothetico.

HActenus de Syllogismi Categorici modis & Figuris loquuti sumus, proximè ad hypotheticam deveniendum, qui ita à Categorico pendet, ut nisi ad eum reducatur omnino vitiosus esse habendus.

Syllogismus hypotheticus est duplex, vel { *Purè hypotheticus.* / *Hypotheticus ex parte Syllogis-*

Syllogismus Hypotheticus duplex.

Sect. 1.

Syllogismus merè hypotheticus est, qui habet omnes propositiones hypotheticas, ut { *Si Animal sit, est etiam substantia.* *Si Leo sit, est Animal, Ergò, si Leo sit, est substantia.*

Syllogismus ex parte hypotheticus est, qui constat ex majori propositione Hypothetica, & minore Categorica.

Est quis { Conditionalis. vel { Disjunctivus.

Conditionalis.

Conditionalis est qui constat majori propositione conditionali, ut, *si sol luceat dies est, sed lucet*, ergo *dies est*.

Tota vis hujus Syllogismi dependet à connexione antecedentis & consequentis.

Notandum igitur est, quod ab assumptione antecedentis ad assumptionem consequentis valet illatio, sed non à positione consequentis ad positionem antecedentis, nisi termini sint reciproci unde non valet, *Si homo est, animal est, sed animal est, ergo homo est.* Sed potius dicendum, *homo est, ergo animal est.*

Nota.

Reg. 1.

Reg. 2.

A remotione consequentis ad remotionem antecedentis valet illatio; non

non autem à remotione antecedentis ad remotionem consequentis, nisi in terminis reciprocis: unde invalidus est iste syllogismus. Si *homo sit, animal est, sed non est homo*, ergò *non est animal*: valet autem iste, Si *homo sit, rationalis est, sed est rationalis*, ergo *est homo*; hujus enim Syllogismi termini sunt reciproci & convertibiles. *Sect. 2.*

Hic Syllogismus ad Categoricum reduci potest, si vis consequentiæ loco majoris ponatur, ut, *si animal est sentit*, in Categoricum resolvitur, dicendo, *Omne animal sentit, homo est animal*, ergò *homo sentit*. *Reductio ejus ad Categoricum.*

Quod si in Majore plures termini se offerant, ad pauciores sunt reducendi: ut, *si Deus irascatur peccatis, Gentiles non sunt justi*: sic reducitur: *Quibus Deus irascitur, ii non sunt justi, at Gentilibus propter peccata irascitur*, ergò, *Gentiles non sunt justi*.

Hypotheticus disjunctivus est qui loco Majoris Propositionem disjunctivam habet, ut *Aut dies est aut nox, sed dies est*, ergò *nox est*. *Disjunctivus.*

Tota ejus vis consistit in membrorum disjunctione & oppositione, non enim possunt esse subordinata nec mutilata, sed plena esset eorum repetitio. *Nota.*

Vales

Sect. 1

Valet hic Syllogismus quatuor modis.

Quando vocalis.

1 Quando ponitur Antecedens, ut tollatur consequens: ut, *justus est, aut injustus, sed justus est* ergo *non injustus.*

2 Quando consequens tollitur, ut ponatur antecedens: ut, *Dies est aut nox, non est nox*, ergò *est dies.*

3 Quando negatur antecedens, ut ponatur consequens: ut, *aut dies aut nox est non est dies*, ergò *est nox.*

4 Quando ponitur consequens, ut negetur antecedens: ut, *Aut homo est, aut brutum: sed est brutum*, ergò *non est homo.*

Reductio Syllogismi disjunctivi ad Categoricum,

Hi Syllogismi disjunctivi in conditionales resolvuntur, & ipsi demum in Categoricos, sic, *aut nox est aut dies*, resolvitur in hunc propositionem, *Si dies est nox non est*, unde rursus Categoricè concludimus.

Nullum tempus nocturnum est diurnum.

Hoc tempus est nocturnum. Ergò,

Hoc tempus non est diurnum.

His addi potest conjunctivus syllogismus, ubi major est propositio hypothetica conjunctiva; sed quia in affirmantibus mera est negatio, ut, *si quis dicat, Socrates est Philosophus. &*

b nus

bonus vir, quid sumendum? *num hoc quòd sit Philosophus, vel illud quòd sit bonus vir?* quorum utrumque autem concessum est, & obinde copulativi syllogismi tantùm sunt negativi. Sed quia negativa argumentatio ex copulativis constans, idem infert quod disjunctiva, potiùs ad disjunctivam ipsam revolvimus, quam distinctam tractationem extruximus. Sect. 1.

Cap. VII.

De Enthymemate.

Secunda argumentationis species est Enthymema, quod est Syllogismus imperfectus, in quo alterutra præmissarum rejicetur, ut *Homo est animal, ergò est corpus.* In Enthymemate prior propositio dicitur Antecedens, posterior consequens. *Enthymema.* *Ejus partes*

Quæ verò præmissarum sit adjungenda, ex antecedentis & consequentis terminorum inspectione cognoscatur: si enim in antecedente & consequente idem, sit subjectum, deest major. si idem prædicatum, minor abest; ut *Temeritas est vitium, ergò temeritas est fugienda*, majore caret, quia idem *Quomodò perficietur.*

Sect. 1. dem est subjectum utriusque præmissæ: quòd si propositionem addamus illam, *Omne vitium est fugiendum*; hoc imperfectum Enthymema perfectus fiet Syllogismus. Ita, *Homo est animal*, ergò, *Socrates est animal*, est Enthymema, in quo minor deest, scilicet, *Socrates est homo*.

Unde Enthymema falsum fit. Si Enthymema sit falsum, accidit vel quoniam una præmissarum est falsa, vel quòd consequens non rectè ab antecedente dependet, sic si quispiam argumentaretur, *homo est animal*. ergo, *homo valet*. argumentum ejus est negandum, quia consequens non rectè ab antecedente dependet, nisi consideremus *Omne animal valere*.

CAP. VIII.

De Inductione.

Inductio. TErtia species est Inductio, quæ fit cum ex pluribus singularibus elicitur generalis conclusio.

Nota. Per singularia verò hic intelligo & Individua, & partes, unde evenit, quòd Inductio duobus modis fiat, quando procedimus vel à singularibus ad universale, vel à partibus ad totum.

Quod

Quod si singularium aut partium enumeratio sit valde prolixa, addenda est aliqua forma solennis, ut sunt, *sic in aliis, non datur aliquid dissimile, sic in cæteris.* Sect. 1.

A singularibus ad universale.

Malè periit Dionysius, malè Phalaris, malè Nero, Caligula, nec datur aliquod dissimile exemplum, ergo *omnes tyranni malè perierunt.*

A partibus ad totum.

Plebs Romana optimè de Milone sentit, equester ordo optimè sentit, Senatus optimè sentit, idem de cæteris civibus est dicendum, ergo *totus populus Romanus optimè de Milone sentit.*

In hac argumentatione summoperè cavendum, ut enumeratio singulorum plena sit & perfecta, & ne qua partium dissimilitudo reperiatur, unde hæc Inductio non valet, *Socrates, Plato & Themistius fuerunt docti,* ergo *omnes homines sunt docti*; Secus enim res se habet in Coridone, & Gryllo. Cautio.

Inductio ad Syllogismum primæ figuræ reducitur, posità loco majoris tali propositione, in qua prædicatum conclusionis de particularibus seu singularibus omnibus, sive enumeratis, sive intellectis tanquam de medio dicatur; *Quomodo ad Syllogismum reducitur.*

&

Sect. 1. & addatur minor in qua de subjecto conclusionis eadem singularia dicantur, ut *Dionysius, Phalaris, Nero, Caligula malè perierunt.*

Sed illi omnes fuerunt tyranni, Ergò *Omnes tyranni malè perierunt.*

CAP. IX.
De Exemplo.

Exemplum QUarta ratiocinandi forma est exemplum, quando unum singulare per aliud probatur, ut *Catilina dedit pœnam motæ seditionis,* ergò *iste seditiosus puniri debet.*

Differt ab Inductione & Syllogismo, quòd syllogismus ab universalibus ad particulare, Inductio à particulari ad universale, Exemplum ab uno particulari ad aliud ejusdem naturæ procedit.

Quomodo ab Inductione & Syllogismo differat. Dissolvimus exemplum ostendendo partium dissimilitudinem, sic *Laterensis fuit accusatus quia consulatum affectavit,* ergò, *Cicero accusandus*; non valet, quia alter per ambitum, alter citra ambitum affectavit.

Quomodo dissolvendum. Exemplum ad unum syllogismum nullo modo reducitur, quia ex quatuor terminis

rminis constat; v. g. si propositum sit obare, *Periculi plenum esse Anglos m Scotis bellum gerere, adferendo si ile exemplum de Thebanis & Athe- ensibus qui finitimi erant, & infeli- ter bellum gesserunt*; necessè est si syl- gisticè concluderetur, ut quatuor su- erentur termini, ex quibus duplicem llogismum extrueremus.

Sect. I.

Reductio exempli ad Syllogismũ

Bellum gerere cum finitimis est me- ius terminus *Periculi plenum*, major.

Minor est *bellum Anglorum cum cotis*. Quartus terminus est similis, rtio, & est *bellum Thebanorum cum A- heniensibus*. Ex istis terminis duo effi- iuntur syllogismi, quorum prior voca- ur Prosyllogismus, posterior Syllo- gismus principalis. v. g.

Prosyllogismus.

Bellum Thebanorum cum contra A- thenienses fuit malum.

Bellum Thebanorum contra Atheni- enses fuit contra vicinos. Ergò.

Bellum contra vicinos est malum.

Syllogismus principalis.

Bellum contra vicinos est malum.

Bellum Scotorum contra Anglos est bellum contra vicinos. Ergò.

Bellum Scotorum contra Anglos est xalum.

Hi

Sect. 1. Hi duo Syllogismi ad hunc modum ad unum Enthymema rediguntur.

Bellum Thebanorum contra Athenienses fuit malum, ergò etiam Scotorum contra Anglos: hujus consequentiæ ratio est, quia utraque fuit contra finitimos, qualia bella solent esse mala.

CAP. X.

De aliis minùs perfectis argumentandi formulis.

QUatuor istæ de quibus egimus argumentandi formulæ sunt magis principales: restant jam aliæ imperfectæ quæ ratione materiæ magis quam formæ concludunt.

Inter has primo occurrit Sorites, quæ est concatinatio propositionum & series coacervata, quâ Prædicatum prioris propositionis fit subjectum sequentis, donec primum subjectum cum postremo prædicato componatur: ita ratiocinatur D. Paulus. *Quos præcognovit prædestinavit, quos prædestinavit, vocavit, quos vocavit justificavit, quos justificavit, glorificavit,* ergo *quos præcognovit glorificavit.*

Hæ

Hæc argumentatio ex paucioribus quam quatuor propositionibus non constat, & valet quando ab ima specie ad summum genus per intermedia ascendimus; vel à causis ad effectus proximos, qui rursus sunt aliorum effectuum causæ. *Sect. 1. Nota.*

Vitiosa est, quando termini diversarum categoriarum confunduntur, vel causæ per accidens confundantur cum causis per se, vel una propositio sit negativa, vel propositio particularis in secundo aut tertio loco ponatur, vel quando peccat contra unam limitationem primæ regulæ antepredicamentalis, supra quam hoc argumentandi genus fundatur. *Quando vitiosa.*

In Sorite multi latent Syllogismi, quorum unus principalis dicatur, cujus major terminus est prædicatum, minor est subjectum conclusionis in Sorite; medium verò est subjectum propositionis conclusionem antecedentis; reliqui vocantur prosyllogismi, qui fiunt ex terminis intercedentibus: quot enim termini, tot media reperiuntur ad syllogismos minùs principales conficiendos, ubi in prædicta Sorite principalis syllogismus est. *Quomodo ad syllogismum reducitur.*

Qui justificantur glorificantur.

Sect. 1.

Qui præcognoscuntur justificantur,
Ergò, *etiam glorificantur.*

Prosyllogismi verò ex intermediis terminis ad hunc modum colliguntur.

Qui vocantur justificantur,
Omnes præsciti vocantur, ergò,
Omnes præsciti justificantur.

Item.

Omnes prædestinati vocantur,
Omnes præsciti sunt prædestinati.
Ergò,
Omnes præsciti vocantur.

In Sorite observandum, ut Syllogismi in quos resolvitur sint in prima figura, quòd in illa ejus consequentiæ ratio potissimè demonstretur.

Post Soritem adjungamus Dilemma, quæ est argumentandi forma, in qua sic confirmamus nostra, aut impugnamus aliena, ut quamcunque interrogationis partem adversarius accipit, causâ caditur, *si animus est corporeus, quomodo percipit incorporea? si incorporeus, cur sentio contabescit.*

Dilemma.

Optimum est Dilemma quod conflat ex contrariis inter quæ nullum est medium.

Quomodo vitiosum.

Vitiosum est, si disjunctio non sit plena, sed detur tertium, aut quartum membrum, vel si utraque aut omnes

parte

partes adversarium non feriunt, vel si idem Dilemma contorqueri possit in adversarium. Sect. 1.

Dilemma in unum syllogismum hypotheticum, & duos categoricos resolvitur, in illum propter majorem, quæ constat ex propositione hypothetica, in hos propter minorem bifurcatam: exempli gratiâ. *Si detur animus, tum est corporeus vel incorporeus; sed non est corporeus, nec incorporeus,* ergò, *non datur animus.* *Quomodo reducitur.*

Hujus syllogismi minor, quoniam bimembris est, in duos categoricos ita resolvitur.

Quod percipit incorporea non est corporeum.
Animus percipit incorporea,
Ergò, *Animus non est corporeus.*

Item:

Nullum incorporeum senio contabescit,
Omnis animus senio contabescit,
Ergò,
Nullus animus est incorporeus.

His adjiciamus Violentum, quod est concludendi modus, in quo ex adversariorum ratione, non quod ipsi volunt, sed quod nobiscum facit sequi demonstramus, ut *Nolo Philoso-* *Violentum*

Sect. 2. phiæ operam dare, quia sum filius Regis: retorqueri enim potest, *Imò eo magis Philosophiæ insudendum quoniam ex regali stirpe natus.*

Hactenus de formali consideratione argumentationis, sequitur materialis sequenti sectione enucleanda.

SECTIO SECUNDA LIBRI TERTII.

CAP. I.

De Divisione argumentationis.

Argumentationis divisio.

Argumentatio quoad materiã dividitur in
- Necessariã seu Apodictică, probabilẽ, seu dialecticã. Pallacem seu Sophisticam,
  - quæ concludit ex materia
    - Necessaria.
    - Probabili.
    - Captiosa.

Inter

Inter has argumentationes de apodictica pro materiæ necessitate primò dicemus. *sect. 2.*

Argumentatio necessaria est, quæ in scientiis & artibus ex propriis earum principiis conclusionem probat. *Argumentatio necessaria, quid, quotuplex.*

Quum enim disciplinarum aliæ sunt Theoreticæ, quæ cognitione veritatis consistunt, aliæ practicæ quæ in rerum actione, aut effectione versantur; utræque autem probandi ac docendi ea quæ ipsis subjiciuntur, ex propriis principiis, vim facultatemque habeant; hinc fit quod duplex oritur Argumentatio necessaria; unam Demonstrativam, alteram Didascalicam appellimus.

Demonstrativa est, quam ad scientiam comparandam accommodamus, ut, *si probemus in naturali Philosophia hominem esse risibilem, quia est rationalis aut lunam pati eclipsin, quia terra interponitur.* *Demonstrativa.*

Didascalica est, quâ in arte aliquâ utimur ad certum aliquid confirmandum, ut si concludamus in Medicina, *dulcia calidis naturis non competere, quia citò vertuntur in bilem.* *Didascalica.*

Et licet hæ duæ argumentationes quâdam generali materiâ. *Quomodo inter se differunt.*

Sect. 2. fiunt ex propositionibus necessariis & propriis, & fine generali, quia simul firmam cognitionem pariunt consentire videantur; si tamen impensiùs confideremus, videbimus easdem δὶς δὶα πάσων dissentire; nam principia propria scientiarum ex quibus demonstrativè concludimus, sunt res necessariæ; artium verò principia vel hominis industriâ generantur, aut si sunt necessaria in sua natura, ratione tamen usûs & applicationis in artificis manu sunt posita; præterea, finis Demonstrationis est certa cognitio in qua mens acquiescit, ac Didascalicæ argumentationis finis ad actionem aut effectionem dirigitur. Medicus enim non acquiescit in morbi cognitione per suas causas & symptomata, sed procedit ad expulsionem morbi cum suâ causâ.

Nos priori loco de argumentatione demonstrativâ, & in illa primò de ejus definitione, secundò de illius divisione, ultimò de affectionibus breviter, & quantum res patitur apertè agemus.

CAP.

CAP. II. *Sect. 2.*

De Definitione primæ Demonstrationis.

Demonstrationis Definitio petitur aut à fine ejus ad quem collimat, vel à materiâ ex qua constituitur.

Finis ejus est Scientia: unde Demonstratio ab *Aristotele* dicitur Syllogismus, qui scientiam parit.

Prima definitio Demonstrationis.

In qua definitione, primò quid Scientia est, indè quomodo acquiritur, ostendemus.

Scire quid.

Scire est causam cognoscere, propter quam res est, quòd illius causa sit, & quòd aliter se habere nequit.

Ejus conditiones.

Ad scientiam igitur quatuor requiruntur, primò ut causa cognoscatur, secundò ut illa causa sit proxima, tertiò ut cognoscatur, quatenus est illius rei causa, id est, ut connexionem causæ cum effectu cognitam habeamus, quartò, ut certus sit animus rem aliter se habere non posse.

Duplex scientia certitudo:

Ex his colligimus duplicem esse Scientiæ certitudinem, unam ratione *objecti, seu rei scibilis*, quando causam ejus proximam apprehendimus; alteram ratione *subjecti, seu animi scientis*, ut scilicet certus sit, rem aliter se habere non posse, certus autem est,

Sect. 2. quia causam cognoscit, quâ cognitâ necessariò cognoscitur effectus.

Tria ad scientiam necessaria. Præterea quod ad scientiæ acquisitionem attinet cognoscendum est, tria ad omnem scientiam necessariò requiri. { Subjectum. Principia. Affectiones.

Subjecti conditiones. Subjectum cujuslibet scientiæ quatuor conditiones requirit: primò, ut sit ens per se, secundò, ut sit præcognitum, tertiò, ut affectiones & propria principia habeat: quartò, ut ejus consideratio nulla alia sit, quam ut his omnibus substernatur. *Sic corpus naturale est subjectum physiologiæ, & in eo omnes hæ conditiones simul concurrunt.*

Notæ. Per subjectum autem scientiæ substantiam solam non intelligo, sæpenumerò enim accidentia sunt variarum scientiarum subjecta, ut, *numerus Arithmeticæ*, *magnitudo Geometriæ*, quæ licèt in alia scientia possunt demonstrari, ut in Physica; propriis tamen scientiis nunquam demonstrantur, sed præcognoscuntur & *quod* sint, & *quid* significant.

In quolibet subjecto duo occurrunt consideranda { Res considerata. Modus considerandi.

Una

Una res considerata pluribus scientiis potest communicari, at modus considerandi in iisdem alius est atque alius, sic *in scientia naturali naturale corpus est subjectum, & res considerata, modus verò ipsum considerandi est qua naturale; idem etiam est res considerata in Medicina, non autem qua naturale, sed qua sanabile.* *Sect. 2.* *Reg. 1.*

Scientia subalternans & subalternata habent eandem rem consideratam, & eundem modum considerandi; in hoc solùm differunt, quòd scientia subalternans subjectum considerat ab omni materia & sensibili qualitate, *abstractum* ~~subjectum~~, sed subalternata idem contrahit ad materiam sensibilem; ut *Arithmetica de numero agit nullam habente sensibilem qualitatem, Musica in eodem sonis adjuncto versatur, quare Musica subordinata dicitur & veluti filia, Arithmetica subalternans & tanquam mater.* Hoc autem si ita se habet, talem subalternationem in solis Mathematicis reperire necesse est, quòd in iis tantùm res cum sensibili materiâ, nonnunquam existunt; nonnunquam mente & cogitatione separantur. *Reg. 2.* *subalternata*

Principia scientiæ sunt ea quibus *Principia quæ.*

Sect. 2. in aliqua disciplina nihil est prius.

Sunt duplicia Essendi vel Cognoscendi.

Essendi. Essendi principia sunt, quæ dant esse rei, sic *materia & forma sunt principia essendi in corpore naturali.*

Cognoscendi. Cognoscendi principia sunt, quæ non ad essentiam, sed ad cognitionem rei conducunt.

Quomodo differunt. Differunt quod principia essendi sunt principia cognoscendi, sed non contra. Praterea, essendi principia sunt res simplices, neque semper cognoscuntur, sed aliquando demonstrantur à posteriori; ut, *hominem rationalem esse demonstramus, ex quod est risibilis.*

Cognoscendi verò principia sunt voces complexæ, seu propositiones, quæ sine ulla probatione in sua scientia accipiuntur, aut si probanda sunt in alia scientia probantur.

Cognoscendi principia duplicia Communia Hæc cognoscendi principia sunt duplicia, Propria, vel Communia.

Principia communia sunt quæ omnibus aut pluribus artibus, & scientiis communicantur: sic principium illud contradictionis, *Quidlibet est vel non est*, ubique veritatem obtinet, & omnibus disciplinis accommodatur; item, *si ab æqualibus æqualia demas ea quæ*

remia.

remanent erunt æqualia, est principium cum Arithmeticum tum Geometricum magnitudinibus & numeris commune. Hæc vulgò ἀξιώματα & dignitates appellantur. *Sect. 2.*

Principia propria sunt, quæ ad unam duntaxat scientiam spectant, ut sunt in Geometria, *A quovis puncto ad quodlibet punctum lineam rectam duci posse*: in Medicina, *contraria contrariis sanantur*: in Physica, *ex nihilo nihil generatur*. Hæc pro diversa ratione hypotheses, postulata, & definitiones vocantur. *Propria.*

Principia communia ad Topicam, non Demonstrativam argumentationem spectant, nisi quatenus extrà demonstrantibus inserviant, ad principia propria confirmanda. *Nota*

Affectio est accidens proprium, quod per se & essentialiter subjecto scientiæ inhæret.

Tres sunt ejus conditiones, primò, ut inhæreat; secundò, ut per se inhæreat, id est ut naturam & essentiam propriam subjecti consequatur: tertiò, ut prænoscatur, *quid* ejus nomen significet, *Quod* autem & *Cur* sit per demonstrationem innotescat. *Affectio.*

Quod in una scientia est affectio, in *Nota.*

alia

Sect. 2. alia potest esse subjectum; sic *Magnitudines & numeri accidentia sunt in Physiologia, sed in Mathematicis subjecti locum tenent.*

His tribus partibus scientiæ respondent totidem partes demonstrationis, Subjectum de quo demonstratur; Principia per quæ fit demonstratio; & Affectio quæ demonstratur: ut, *si demonstremus risibilitatem esse affectionem quæ homini ut primo subjecto inhæret per rationalitatem, tanquam per causam proximam*; cum enim veram risibilitatis scientiam acquisivimus: & hac ratione Demonstratio dicatur Syllogismus scientificus.

CAP. III.
De secunda definitione Demonstrationis.

FIne Demonstrationis exposito, dicendum est de mediis, quæ ad finem conducunt, seu de materia ex qua demonstratio conficitur, ut scientiam pariat.

Materia syllogismi quinque notis constat.

Materia ejus quinque notis insignitur, quas omnes Aristoteles in hac secunda definitione sigillatim enumerat.

D.

Demonstratio est Syllogismus scientificus, qui constat ex veris, primis, immediatis, notioribus, prioribus, & causis conclusionis. *Sect. 2.*

Prima conditio est, ut constet ex veris, *seu ut alii addunt*, necessariò veris. Veræ autem propositiones dicuntur, quorũ prædicata verè dicantur de subjecto, & quo arctiori vinculo prædicatum cum subjecto unitur, cò magis elucescit veritas. Quum igitur istæ propositiones debent esse summoperè veræ, inde est, quod haberentur apprimè necessariæ. Hinc est quòd Aristoteles tres necessitatis gradus enumerat: κατὰ παντὸς, seu de Omni. καθ' αὐτὸ, seu per se. καθόλου πρῶτον, seu quatenus ipsum. *Prima conditio.* *Tres gradus necessitatis.*

Κατὰ πάντος, De omni est quod omni semperque convenit: duæ igitur requiruntur conditiones, ut propositio sit de omni, Universalitas subjecti, ut prædicetur de omnibus subjecto contentis, *ut in vere verum est quòd omnis arbor viret*, Universalitas temporis, ut prædicatum subjecto attribuatur sine ulla temporis aut loci exceptione, ut *Omnis homo est animal*, si prior conditio solùm adsit, vocatur, *De omni Prioristicum*, si addatur posterior, dicitur *Primus gradus.* *Ejus conditiones.*

De

Sect. 2. *De omni Posterioristicum.* Hoc κατὰ πάντος differt à dicto de Omni in syllogismi regulis, quod istud ad unam propositionem, sed *Dictum de Omni* ad totum sylogismum refertur, præterea *Dictum de Omni* solùm subjecti universalitatem requirit, sed κατὰ παντὸς universalitati subjecti perpetuitatem temporis addit.

Secundus Gradus. Primus & secundus modus dicendi per se.

Καθ' αὐτὸ per se quadrifariam dicitur. Primus modus est quando prædicatum est de subjecti definitione; ut *homo est rationalis.* Hujus quinque statuuntur prædicata, Genus, 1 Remotum, & 2 Proximum, differentia, 3 Remota, & 4 Proxima, & denique 5 Definitio.

Secundus modus est, quando subjectum est de definitione prædicati; ut, *Homo est risibilis.* Huc spectant omnes propositiones quarum prædicata sunt propriæ affectiones.

Duæ conditiones.

Utrique modi duas conditiones requirunt, prima utrisque communis est, ne scilicet nexus sit essentialis inter prædicatum & subjectum; secunda facit ipsos à se mutuò differre; nam ad primum modum requiritur, ut prædicatum sit de essentia subjecti, ad secundum, ut subjectum sit de essentia prædicati.

Hic

His duobus modis *per se* opponitur unus modus dicendi *per accidens*, quando scilicet nullus est essentialis nexus inter prædicatum & subjectum : ut *Omnis Corvus est niger.* *Sect. 2.* *Primus modus dicendi per accidens.*

Tale enim propositio est κατὰ συμβεβηκός, non autem καθ' αὑτὸ, seu per se.

Tertius modus dicendi per se est, quando existentia de substantia dicitur, ut *Socrates est.* *Tertius modus dicendi per se*

Huic opponitur secundus modus dicendi per accidens, cum existentia de accidente enunciatur ; ut, *Albedo est.* *Secundus modus per accidens.*

Sed iste tertius modus ad demonstrandum est inutilis, quòd illius termini non sint realiter distincti. *Existentia* enim non est res distincta *a re existente*, nec est accidens reale, sed intentionale.

Quartus modus dicendi per se est, cum causa efficiens aut finalis de effectu, aut effectus de isdem causis prædicatur ; ut *Jugulatus interiit.* Huic opponitur modus tertius prædicandi per accidens, in quo causa fortuita vel valdè remota, de effectu prædicatur, ut *me ambulante coruscavit.* *Quartus modus dicendi per se, & tertius per accidens.*

Καθόλου πρῶτον, quatenus ipsum est, in quâ attributum de subjecto non tantùm universaliter, & per se, sed *Tertius Gradus necessitatis.*

etiam

Sect. 2. etiam primò, immediatè, & reciprocè prædicatur, ut *Omne vivens nutritur.*

Hæc necessitas tum reperitur cùm prædicatum subjecto conveniat quatenus subjectum est tale, seu cum reduplicatione subjecti; sic. *corvo simul conveniunt volatus & crocitatio, sed volatus, ut est avis, crocitatio ut est corvus:* Quotiens, *corvus crocitat*, est quatenus ipsum, non autem *corvus volat.*

Quæ sunt in tertio necessitatis gradu.

Tria sunt prædicatorum genera in hoc necessitatis gradu. Primum est propriorum accidentium, ut *homo est risibilis*; secundum est, specificarum differentiarum, ut *homo est rationalis*: tertium est proximarum causarum, ut *quod vivit nutritur.*

Reg. 1.

Inter dictos necessitatis gradus posterior est semper priori perfectior primus enim solùm subjecti universalitatem notat, cum perpetuitate temporis: secundus addit nexum essentialem, tertius reciprocationem. Quum autem Aristoteles dicat, quòd *per se, & quatenus ipsum* idem sunt, illud intelligendum est de *per se* strictè sumpto; & verum est in primo modo, non nisi differentia proxima, aut tota definitio sit prædicatum: in secundo verò

verò modo semper veritatem obtinet, quod ibidem affectio de proprio subjecto dicitur: nonnunquam etiam in quarto reperitur, si modò, sit nexus definitivus inter causam & causatum, ut *inter eclypsin & terræ objectionem*, cum eclypsis sine terræ objectionis mentione causali ei definiri nequeat. *Sect. 2.*

Primus gradus necessitatis in omni propositione cujuslibet demonstrationis cernitur.

Secundus & tertius ubique reperitur, si medium demonstrationis sit causa utriusque extremi: ut, *Omne rationale est risibile*, *Omnis homo est rationalis*, ergò *omnis homo est risibilis*: ubi *rationale*, non *risibilitatis* solùm, sed etiam *hominis* causa est: quòd si medium sit causa solius majoris extremi, & non minoris, Propositio & Conclusio sunt *Quatenus ipsum*: minor verò tantùm abest, ut *Quatenus ipsum* habeatur, ut aliquando non sit *per se*, v. g. *Omne corpus sphæricum recipit lumen per incrementum*: *sed luna est corpus sphæricum*, ergò *Luna recipit lumen per incrementum*. Hic *Luna est sphærica*, est de *Omni*, non autem *per se*, nec *quatenus ipsum*, vera tamen est demonstratio. *Reg. 2.*

Se-

Sect. 2. Secunda conditio demonstrationis est ut constet ex primis & immediatis. Prima autem seu immediata propositio dicitur, quando inter ejus prædicatum & subjectum nullum intercedit medium, quod sit causa inhærentiæ prædicati in subjecto; ut, *Omnis homo est risibilis.*

Secunda conditio.

Immediatas duplex. Propositio duobus modis dicitur prima seu immediata, vel ratione causæ, quæ nullam habet mediam causam, per quam demonstrari potest; vel ratione subjecti, quando prædicatum inest alteri subjecto priori.

Nota Potest autem propositio esse prima ratione subjecti, quæ non est prima ratione causæ; sic *homo est risibilis*, est prima ratione subjecti, quia *risibilitas* primò *homini* inest, non autem ratione causæ, quia *risibilitas homini inest per rationalitatem*: nam *rationalitas* in essendo est *risibilitate* prior; sed *homo est rationalis* utroque modo est propositio prima, non solùm ratione subjecti, sed etiam causæ.

Reg. In omni demonstratione major est immediata ratione causæ, quod enim illa medius terminus cum majore extremo (cujus causa est) conjungitur: conclusio autem immediata est immedie-

tate

tate subjecti, quoniam in illâ affectio de subjecto dicitur cui primariò convenit. Minor verò immediata est, si medius terminus utriusque extremi sit causa, aliàs mediata est actu, licet immediata sit potentiâ, quatenus scilicet resolvi potest in unam immediatam, quæ est definitio subjecti, & indemonstrabilis, ut postea patebit. Hæc clariùs elucescent, si exemplum subjungamus. Sect. 2.

Omne rationale est risibile. Est immediata ratione causæ.

Omnis homo est rationalis. } Est immediata ratione causæ & subjecti, quia *rationale* est utriusq; extremi, *hominis*, scilicet, & *risibilitatis* causa.

Ergò, *Omnis homo est risibilis* immediata est ratione subjecti, quia *risibilitas hominis primò inest.*

Quòd si *receptio luminis per incrementum*, de luna probetur, *per sphæricam figuram*, ut superius demonstravimus, minor erit, *Luna est sphærica*, quæ neutro modo est immediata, nec ratione causæ, nec respectu subjecti.

Tertia conditio est, ut constet ex notioribus. Ignotum enim per notius semper demonstratur; quocirca necesse est, ut termini sint præcogniti: *Tertia conditio.*

quod

Sect. 2. Quod ut melius intelligatur, notandum est, quòd quatuor apud Aristotelem recenseantur quæsita, duo simplicia, *An sit*, & *Quid sit?* duo complexa, *Quod sit*, & *Cur sit?*

Quatuor quæstiones.

An sit? Quæstio, *An sit*, inquirit, τὸ εἶναι, vel subjecti, vel prædicati, ut *An sit Luna*, *An sit eclypsis*.

Quid sit? Quæstio Quid sit, naturam Prædicati aut subjecti seorsim investigat; ut *Quid est Luna*, *quid est eclypsis*. Estque vel *Quid nominis*, vel *Quid rei*. Quid nominis declarat, Quid nomen importat, ut *Quid significat Eclypsis?* Quid rei naturam & essentiam quæsiti investigat: *Quid est Luna? Quid est Eclypsis?*

Hæ duæ vocantur Quæstiones simplices, quia de terminis simplicibus quærunt.

Quod sit? Quæstio *Quod*, seu *utrum sit* investigat, utrum prædicatum subjecto insit: ut *utrum luna eclypsin patiatur?*

Cur sit? Quæstio *propter quid*, seu, *Cur sit*, inquirit ob quam causam prædicatum subjecto tribuitur: ut *Cur luna eclypsin patiatur?*

Hæ duæ vocantur complexæ, quia de integris propositionibus quærunt.

Quatuor istæ quæstiones ad duas reduci

reduci possunt: nam sub *quid sit*, continetur, *An sit*: sub *Cur sit*, *Quid sit*: proinde *Quid sit*, & *Cur sit* sunt perfectæ quæstiones, *An sit*, & *quid sit* imperfectæ. Sect. 2. *Quomodo sunt duæ tantùm.*

Subjectum & Principia in omni demonstratione præcognoscenda sunt, & *quid non significat*, & *quod sint*. Affectio solùm præcognoscitur, *Quid nomen significat*: *Quid enim & Cur sit* demonstratione probantur. Atque hinc est quod Aristoteles dicit demonstrationem à notioribus procedere: non solùm quòd propositiones sunt conclusione notiores, sed quia subjectum de quo demonstratur, & principia per quæ demonstratur simul sunt affectione notiora. *Reg.*

Quarta conditio cum tertia concurrit, & ex illa consequitur, quia enim principia sive causæ sunt notiores, ideò plures sunt conclusione. *Quarta conditio.*

Prius autem & notius aliud alio duobus modis dicitur, *vel nobis*, ut sunt omnia singularia, quæ sensibus objiciantur; *vel naturâ*, ut universalia, quæ intellectui solùm sunt obvia, *sic causæ naturâ*, sed *effectus nobis sunt notiores*. *Prius dicitur dupliciter.*

Demonstratio primariò & præcipuè ex notioribus naturâ procedit quia

Sect. 2.

quia conclusionis proximam causam ostendit, & ex consequenti à notioribus nobis: quia omnis demonstratio ob nostram cognitionem fit; quando enim causa semel nobis innotescit, meliùs apprehendimus effecta. Hinc est quòd demonstrationes aliæ procedunt à notioribus nobis ordinem naturæ servantibus, aliæ ex notioribus nobis ordine naturæ contrario utentibus; illæ procedunt à causis ad effecta, hæ ab effectis ad causas, illæ sunt *διότι* hæ autem *ὅτι*.

Quinta conditio.

Ultima conditio est, ut constet ex causis conclusionis, id est, ut medius terminus sit causa affectionis, quæ in conclusione de subjecto prædicatur.

Quatuor causarum genera.

Causarum verò quatuor sunt genera, duo sunt

- Interna
  - Materia — quæ rem intrinsecus cõstituunt.
  - Forma
- Externa
  - Efficiens, — quæ extrinsecus ad subjecti naturam conducunt.
  - Finis,

Materialis

Causa materialis est, ex qua aliquid fit.

Formalis.

Formalis est, quæ dat intrinsecam essentiam substantiis & accidentibus *Sic quando rana fiunt ex terra putredine,*

dine, putredo est ratæ materialis, & ranæ forma formalis causa dicitur. *Sect. 2.*

Causa efficiens est, quæ sua actione aliquem producit effectum; Estque vel externa, quæ semper cum actione aut passione agit, ut, *quando ignis aquam calefacit*, vel interna, quæ solâ emanatione effectum producit, ut, *rationalitas risibilitatem*. *Efficiens.*

Finis est, cujus gratiâ res fit. *Finis.*

Omnia hæc quatuor causarum genera demonstrationem ingrediuntur, sed duo externa primariò, & eorum ratione interna. Materia demonstrationem illam ingreditur, in qua accidens per causam internam demonstratur, quia medium tale est, quale requirat materialem necessitatem cum forma unitam, unde affectio emanaret, unde materia dicatur *conditio sine qua non*, formam concomitans. Forma verò est medium, quatenus est causa efficiens interna, quæ per fluxionem efficit aliquid. Restat igitur quòd efficiens & finis propriè & primariò sint media demonstrationis: utriusque nos exempla ponemus. *Quomodo omnes causæ demonstrationem ingrediuntur.*

Inter quod, & solem terra interponitur, id lumine deficit.

Inter lunam & solem terra interponitur

Sect. 2. *ponitur, lumine* igitur *Inna deficit.*

Item. *Qui vult esse sanus is non vult cibum ad os ventriculi fluitare.*

Ambulans post cœnam vult esse sanus, non vult igitur *fluitare cibum.*

Prior demonstratio pro suo medio habet causam efficientem, posterior finalem.

Corollaria. Ex his quæ de utraque definitione diximus, hæc colligenda sunt corollaria.

Primò quod ad terminos attinet. Subjectum in demonstratione semper est minor terminus, & aliquando est substantia, ut *homo*, aliquando accidens, ut *numerus*.

2 Affectio seu propria passio semper est major terminus, & accidens aut ab interna, aut ab externa causa, constitutum: nunquam verò substantia potest demonstrari: ut enim res demonstretur, requiritur primò: ut causam extra essentiam habeat: secundò, ut per se & necessariò substantiæ infit. per utramque conditionem excluditur substantia, & per secundam accidens commune: solùm igitur relinquitur proprium accidens, quod dicatur demonstrabile.

Quid est demonstratio.

3 Principium in demonstratione

pos-

potiſſimâ eſt proxima cauſa affectionis, & nonnunquam minoris extremi eſt cauſa, quando nimirum affectio demonſtranda ab interna cauſa per emanationem fluit; ſemper verò majoris, qualiſcunque fuerit affectio. *Sect. 2.*

4 Quod autem ad propoſitiones quæ demonſtrationem ingrediuntur ſpectat, hoc ſolùm in iis obſervandum majorem & concluſionem ſemper eſſe immediatam, illam primitate cauſæ, hanc primitate ſubjecti; minorem verò tunc temporis reperiri immediatam cùm medium eſt ſubjecti forma, & utriuſq; extremi cauſa; alias ſen per eſſe mediatam.

CAP. III.

De diviſione Demonſtrationis.

Demonſtrationis prima diviſio.

Demonſtratio, non ut univocum, ſed ut analogum, genus primò dividitur in Demonſtrationem propter Quid, & Demonſtrationem Quod.

Demõſtratio propter Quid.

Demonſtratio propter Quid, eſt prima & principalis ſpecies, quam ſuperiore capite definivimus.

Demõſtratio Quod.

Demonſtratio Quod, eſt quâ res quidem eſſe oſtenditur, cauſa tamen

Sect. 2. *ponitur, lumine igitur lunæ deficit.*

Item. *Qui vult esse sanus is non vult cibum ad os ventriculi fluitare.*
Ambulans post cœnam vult esse sanus, non vult igitur fluitare cibum.

Prior demonstratio pro suo medio habet causam efficientem, posterior finalem.

Corollaria. Ex his quæ de utraque definitione diximus, hæc colligenda sunt corollaria.

Primò quod ad terminos attinet: Subjectum in demonstratione semper est minor terminus, & aliquando est substantia, ut *homo*, aliquando accidens, ut *numerus*.

2 Affectio seu propria passio semper est major terminus, & accidens aut ab interna, aut ab externa causa, constitutum: nunquam verò substantia potest demonstrari: ut enim res demonstretur, requiritur primò: ut causam extra essentiam habeat: secundò, ut per se & necessariò substantiæ insit, per utramque conditionem excluditur substantia, & per secundam accidens commune: solùm igitur relinquitur proprium accidens, quod dicatur demonstrabile. *Quid est demonstratio.*

3 Principium in demonstratione possi-

potissimâ est proxima causa affectionis, & nonnunquam minoris extremi est causa, quando nimirum affectio demonstranda ab interna causa per emanationem fluit; semper verò majoris, qualiscunque fuerit affectio. *Sect. 2.*

4 Quod autem ad propositiones quæ demonstrationem ingrediuntur spectat, hoc sò ùm in iis observandum majorem & conclusionem semper esse immediatam, illam primitate causæ, hanc primitate subjecti; minorem verò tunc temporis reperiri immediatam cùm medium est subjecti forma, & utriusq; extremi causa; alràs sen per esse mediatam.

CAP. III.

De divisione Demonstrationis.

DEmonstratio, non ut univocum, sed ut analogum, genus primò dividitur in Demonstrationem propter Quid, & Demonstrationem Quod. *Demonstrationis prima divisio.*

Demonstratio propter Quid, est prima & principalis species, quam superiore capite definivimus. *Demõstratio propter Quid.*

Demonstratio Quod, est quâ res quidèm esse ostenditur, causa tamen *Demõstratio Quod.*

Sect. 2.

ejus non indicatur, sed effectus,

Quomodo differunt.

Hæ duæ species conveniunt, quòd ambæ fiunt à propositionibus veris, prioribus & notioribus conclusione: sed differunt quòd διότι procedit à prioribus secundùm naturam, & causis proximis conclusionis: at ὅτι, vel ab effectu procedit, & sic nòn erit à causa; vel si à causa procedat, erit remota, non proxima, & sic non constabit ex immediatis.

Demonstratio propter quid duplex.

Demonstratio propter quid subdividitur in { Simplicem. Compositam.

Simplex.

Simplex Demonstratio est, cujus ambæ propositiones sunt indemonstrabiles: ut sunt omnes illæ demonstrationes, quarum medium est pars essentialis subjecti: ut, *cum risibile de homine per rationale demonstretur.*

Composita.

Composita est cujus minor propositio est mediata, ideoque eget prosyllogisticâ demonstratione, donec ad ambas propositiones indemonstrabiles pervenimus, ut *si quis probaret ignem tendere sursum, propter summam ejus levitatem, tanquam per causam proximam*, hujusmodi esset ejus demonstratio.

Quodcunque leve est tendit sursum: Ignis levis est, ergò, *tendit sursum.*

Sed

Sed quia hæc minor propositio, non est per se immediata, ideò priori aliquâ probatione opus est, quam vocant prosyllogisticam, quâ *levitatem de igne* demonstremus: ut, quod *summè calidum est, est summè leve*, *Ignis est summè calidus*, ergò, *est summè levis.* Atqui cum ad primam causam adhuc non sit perventum, ulterior probatio est introducenda, in qua caliditatem de igne per suam formam nobis ignotam demonstremus: ut, *Quod formam ignis habet est summè calidum, Elementum ignis habet formam ignis*, Ergò, *Elementum ignis est summè calidum.* Cujus demonstrationis minor cùm sit immediata ulteriùs demonstrari non potest, ac proinde acquiescendum est in ipsa, tanquam in prima causa jam inventâ. *Sect. 2.*

Inter hos Syllogismos, primus vocatur Syllogismus principalis; reliqui dicantur Prosyllogismi seu Epagogici, qui ducunt nos ad primum & principalem syllogismum ritè intelligendum. Atque hinc apparet, quomodò omnes demonstrationes ex immediatis constant, vel scilicet actu, ut Simplex, vel potestate, ut Composita, cujus minor per multas resolutiones *Nota.*

Sect. 2.

tandem evadit immediata.

Demõstratio quòd duplex.

Demonstratio *quod* duplex est, vel enim procedit à { Causâ remotâ, ad effectum. / Effectu ad causam.

A causa remota.

Demonstratio â causa remota, plerumque negativa est, & extruitur in secunda figura in *Camestres*, cujus ratio est, quoniam causa remota, ut plurimùm, est amplior suo effectu, quare eâ positâ non necessariò ponitur effectus, sed ablatâ tollitur.

In hac Demonstratione, effectus est major extremitas, qui cum causâ remotâ in majori propositione conjungitur, subjectum est minor, qui in minori à causa remota amovetur, ut ab ipsa non constitutus. v. g. si probandum esset *Parietem non respirare*, quia *non est animal*, ad hunc modum extrueretur Syllogismus.

Ca *Omne animal est respirans,*
mes *Nullus paries est animal,* ergò,
tres *Nullus paries respirat.*

Fieri tamen potest, ut affirmativè in prima figura concludatur, nempè si contingat causam remotam cum effectu reciprocari, ut *Quæcunque animam habent nutriuntur, Planta habet animam,*

animam, Ergò, *Planta nutritur*. Anima enim non est causa proxima nutritionis, sed potentia vegetativa ab anima dimanans. Sed quia hoc rarò contingit, hujusmodi Syllogismos Aristoteles non respexit. *Sect. 2.*

Demonstratio ab effectu ad causam locum habet, quando effectus est notior, & causa ignotior: tunc enim ostendemus inesse alicui causam, eò quòd eidem inest effectus, ut *in naturali corpore probamus materiam inesse, quia eidem inest generatio, & naturale corpus motorem habere æternum, quòd æterno cietur motu.* *Quando demonstratio ab effectu locum habet.*

Hæc Demonstratio potest extrui in prima figura & affirmativa, quia posito effectu ponitur causa; potest etiam fieri negativa, & in secunda, si alicui subjecto causam non inesse ostendimus, eò quòd eidem non inest effectus. *Quomodo extruitur.*

Ex his quæ de prima divisione demonstrationis secundùm materiam diximus, jampridem elucescat quid de secunda hujus divisione quoad formam dicendum sit.

Secunda divisio demonstrationis.

Bifariam enim dividitur, vel { Secundùm Qualitatem in { Affirmantem. / Negantem.

Sect. 2.

Secundùm Quantitatem in { Universalem, Particularem.

Universalis demonstratio.

Universalis Demonstratio est, quæ affectionem ostendit de universo subjecto, cui primò inest.

Particularis.

Particularis Demonstratio est, quâ ostenditur prædicatum non de toto subjecto, sed de aliqua ejus parte. Hinc patet, quòd universalis & particularis demonstratio longè differunt ab universali & particulari syllogismo, in prioribus Anylyticis. Demonstratio enim universalis dicitur non à subjecto, sed à prædicato universali, quando scilicet prædicatum inest primo & immediato subjecto, quòd si affectio quæ demonstratur toti generi competat, & demonstretur de specie aut speciei conveniat, & demonstretur de Individuo, vocatur particularis; quia affectio de parte sui subjecti demonstratur, & non de toto. Exemplo res fiet clarior.

Quomodo à particulari syllogysmo differt.

Omne quod habet in se principium motus est mobile.

Omne corpus naturale habet in se principium motus. Ergò,

Omne corpus naturale est mobile,

Hæc demonstratio est universalis quia

quia *mobile* de *corpore naturali* demonstratur, tanquam de subjecto proprio & immediato. Sect. 2.

Quod si dicam:

Quod habet in se principium motus est mobile

Omnis homo habet in se principium motus. Ergò,

Omnis homo est mobilis.

Hic Syllogismus licet in prioribus Analyticis pro universali habeatur, quoniam conclusionis subjectum est universale, cuilibet enim homini competit ut sit mobilis; tamen in posterioribus dicitur particularis, quia affectio illa mobilitatis homini non competit, ut primo subjecto; *non enim homo quà homo, sed quà corpus movetur.*

Demonstrationes particulares primo falsæ sunt, quia propria affectio primo subjecto in illis non attribuitur; secundò sunt supervacaneæ, qui enim novit affectionem suo primo subjecto convenire, novit etiam ipsam omnibus illius subjecti speciebus attribui posse; & proinde demonstrationes particulares sub universalibus continentur. Reg.

Affirmans demonstratio est, in qua *Affirmans.*

propria affectio affirmatur de suo primo subjecto.

Negans. Negans est, in qua propria affectio removetur ab eo, quod neque est proprium subjectum, nec illius species.

Reg. 1. Affirmativæ demonstrationes præstantiores sunt negativis: non enim propriæ affectiones de iis rebus quibus non insunt, sed potiùs quibus insunt, demonstrari solent & debent.

Reg. 2. Demonstratio potissima, seu *propter Quid* semper esset universalis & affirmativa, & proinde aptissimus concludendi modus est Barbara: nam causa, quatenus causa, semper respicit effectum cum quo prædicationem non faciat, nisi universalem affirmativam.

Nota. Fiat etiam demonstratio propter Quid & secunda figura & in *Camestres*, quando effectum non inesse ostendimus, quia ejus causa non inest, ut *bestiam non esse risibilem, quia non est rationalis*, sed hæc minùs in usu est & cadit à perfectione demonstrationis: sic enim distrahitur accidens à proprio subjecto, & alii opponitur, cui neque per se inest, nec ullo modo inesse potest.

Reg. 3. Demonstratio *Quod* à causa remota est negativa; ab effectu vel affirmativa.

tiva esse potest, vel negativa. Hæc ex iis quæ prius statuimus sat manifestò apparent. *Sect. 2.*

CAP. V.

De Affectionibus Demonstrationis.

DUæ sunt affectiones demonstrationis { Regressus / Conversio in definitionem. } *Affectiones duæ.*

Regressus est illa demonstrandi ratio, quâ priùs causam ignotam ex effectu notiore colligimus; posteà verò regredientes ex eadem causa eundem effectum demonstramus. *Regressus.*

Quum enim semper à notioribus sit progrediendum, effectus verò sæpenumerò eluceseit, quando causa est incognita, idcò eum quandoque sumimus, ut levem cognitionem causæ habeamus, causâ autem semel inventâ, de ea discurrit intellectus, ut exquisitam ejus notitiam habeat, quâ parta regredimur rursus ad effectum per eam causam demonstrandum.

Tria igitur in regressu sunt ordine consideranda; primò, demonstratio causæ ab effectu: secundò, inventæ causæ accurata consideratio; tertiò, *Tria in regressu consideranda.*

Sect. 2. demonstratio effectûs ex illa causa, ut, *cùm demonstretur materiam esse in corporibus naturalibus, quia in iisdem reperitur generatio; per Generationem* quæ est materiæ effectus, ad *materiam cognoscendam* pervenimus; sed quia *materia confusè* tantùm adhuc cognoscitur, ideò secundo loco in ejus consideratione paululum insistimus, investigando *quid illa materia sit? num à privatione differt? quomodo nulli formæ particulari sit addicta.* Ultimò quidditate ejus cognitâ exploramus tandem essentialem nexum inter causam & effectum, regrediendo inquirimus quomodo hæc materia generationem producit, atque ita causa & effectus, quæ primo aspectu confuso quodam modo fuerunt cognita, hoc progressu & regressu distinctè nobis innotescunt.

Exempli gratiâ.

Ab effectu ad causam.

Quod non scintillat id propè est,
Planetæ non scintillant, Ergò,
Propè sunt.

A Causa ad Effectum.

Quod

Quod propè est id non scintillat,
Planetæ propè sunt, ergò,
Non scintillant. sect. 2.

Ubi notandum, quod in hoc regressu, sicut in quolibet alio, major propositio simpliciter convertitur, unde necesse est mediam quandam intervenire considerationem causæ, utrum nimirum proxima sit & immediata: nam si effectu latiùs pateret, cum ipso non converteretur; minor vero prioris syllogismi est posterioris conclusio, & conclusio ejus minor. atque ita perficitur regressus. Regressus enim propriè dicitur in posteriori demonstratione, quando à causa ad effectum regredimur, sed quia regredi non possumus, nisi priori modo progressum faceremus, utriusque demonstrationis respectu Regressus dicitur. *Quomodo regressus extruitur.*

Conversio Demonstrationis in definitionem est transpositio terminorum syllogismi demonstrativi in veram causalem definitionem accidentis. Dico [in definitionem accidentis] quia ea definitio quæ est demonstratio positione differens non est *Substantia*, siquidem ejus nulla habetur demonstratio, sed *Accidentis* tantùm: *Conversio demonstrationis in definitionem,*

idcircò

Sect. 2. idcirco de ejus definitione dicendum est.

Triplex definitio. Definitio verò accidentis est triplex.

Nominalis. Nominalis, quæ genere & subjecto constat, ut *Eclypsis est defectus luminis in luna, tonitrus est sonus in nubibus.* Vocatur nominalis, quia causam rei non continet, licèt alio sensu appelletur essentialis, quatenus subjectum differentiæ, seu formæ locum tenet, quod cum genere adjunctum essentialem definitionem constituit.

Causalis. Causalis, quæ accidentis causam declarat, ut *Eclypsis est interpositio terræ:* & hæc impropriè dicitur definitio, quia non ipsam quidditatem, sed quidditatis causam declarat. Tertia definitio est, quæ ex nominalis & causalis unione oritur, ut, *Eclypsis est defectus luminis in luna, ortus ex terræ interpositione. Tónitrus est sonus in nubibus propter ignis extinctionem.*

Ex utrisq; conflata.

Prima definitio est demonstrationis conclusio, secunda est ejus principium, tertia est ipsa demonstratio situ terminorum differens, v. g.

Inter quod & Solem terra interponitur, illud deficit lumine.

Inter Lunam & Solem terra interponitur, Ergò. *Luna*

Luna deficit lumine. *Sect. 2.*

Hujus demonstrationis Conclusio est definitio nominalis eclypseos. Medius terminus est ejusdem definitio causalis, tota demonstratio est perfecta ejus definitio ex utrisque conflata. *Circulus quid.*

His duabus affectionibus alii Circulum addunt. Syllogismus verò circularis est, quando ex majore conversâ & conclusione, minorem colligimus, similiter ex minore conversâ & eâdem conclusione, majorem: sic enim ex propositionibus conclusionem & vicissim ex conclusione propositiones ostendimus: ut,

Omnes illi quos Deus absolvit, sunt absoluti à peccato.

Omnes eos qui sunt in Christo Deus absolvit, Ergò,

Omnes qui sunt in Christo, sunt absoluti à peccato.

Iste Syllogismus ad hunc modum in orbem reducitur,

Quos Deus absolvit, ii sunt in Christo.

Qui absoluti sunt à peccato, Deus absolvit, Ergò,

Qui absoluti sunt à peccato sunt in Christo.

Circulus à regressu differt, quòd in regressu

Sect. 2. *Quomodo à Regressu differt.*

regressu est processus primo à notioribus secundùm nos, deinde à notioribus secundum naturam; sed Circulus est quando uterque processus est à causa proxima, quod impossibile est, propterea quod sequeretur idem respectu ejusdem causam esse & effectum, notius & ignotius, prius & posterius, secundùm naturam. Licèt igitur regressum inter affectiones admittimus, Circulum tamen ut idem per idem probantem rejicimus & respuimus.

Cur improbandus.

CAP. VI.

De Inductione Demonstrativa.

FInito Syllogismo Demonstrativo ad Inductionem procedo, tum quia est argumentationis demonstrativæ species, tum quod ad Syllogismum demonstrativum rité intelligendum maximè confert.

Inductio quid.

Inductio est proprium instrumentum, quo principia scientiarum quæ per se nota dicuntur nobis innotescunt: ut si quis dubitet *utrum totum sit major suâ parte*: visibili aliquo objecto ostendimus, *Hoc totum est majus*

jus suâ parte, itemque aliud, eodemque modo tertium, & proinde omne totum esse suâ parte majus. Sect. 2.

Ad Inductionem tria præcipuè requiruntur, primò, ut materia sit necessaria; secundò, ut sit essentialis connexus subjecti cum prædicato: tertiò, ut principia Inductione probanda sint naturaliter nota per se, & levi probatione egeant. *Quæ ad ipsam requiruntur.*

Per duas priores conditiones Inductio demonstrativa distinguitur à Dialectica, cujus materia non est necessaria, & terminorum nexus est tantùm accidentalis, & probabilis: unde ad principium dialecticum confirmandum multæ Inductiones vix sufficiant, ad Demonstrativum verò una aut altera satis superque est, propter maximum & evidentem terminorum nexum. Per ultimam conditionem Inductio demonstrativa à demonstratione ab effectu differt; cujus officium est demonstrare principia naturaliter ignota, ad quorum inventionem Inductio parùm habet efficaciæ, quia forsan res invenienda non est per se sensilis, ut, *materia prima quæ per Generationem invenitur*, Inductione verò inveniuntur ea principia, quæ sunt no- *Quomodo differt ab inductione.* *Quomodo à demonstratione ab effectu,*

ta

Sect. 2. ta secundùm naturam, & proinde percipiuntur, ut primum ostenduntur.

Cap. VII.

De Syllogismo Didascalico.

Quis est usus Syllogismi didascalici.

VT Syllogismo Demonstrativo utimur in scientiis, ita Didascalico in artibus & practicis disciplinis, quando in ipsis aliquid probamus ex propria rei, de qua agitur, naturâ, & per causam; in iis enim, sicut in scientiis, propria principia & reperiri possunt & explicari; & licèt ars res singula es elicit, utitur tamen principiis universalibus per experientiam collectis in operando. *Sic in Medicina, quæ est ars factiva, probo hæc dulcia huic febricitanti non convenire, quia omnia dulcia vertuntur in bilem, item in Ethicis, probo fœlicitatem esse in numero honorabilium, quia principium est cujus gratia omnes omnia agunt, item, vertutem moralem esse laudabilem, quia in mediocritate est posita.*

Quomodo differt à Demonstrativo, quomodo à Dialectico.

Differt à Syllogismo Dialectico, quia didascalici principia sunt propria, Dialectici verò communia; à Demonstrativo quia alter circa artes, al-

ter

ter circa scientias versatur : aliàs, Demonstrativus & Didascalicus per omnia conveniunt, & proindè ab uberiori tractatione abstineo, quoniam quæ de Didascalico sunt dicenda, diluculò satis apparent in iis quæ de Demonstratione jampridem diximus. *Sect. 2.*

CAP. VIII.

De Syllogismo Topico & locorum divisione in prim s verò de locis personarum.

ARgumentatio πιθανὴ, seu probabilis est, quæ in utramque contradictionis partem ex principiis communibus opinionem parit. *Argumentatio probabilis.*

Communia principia voco, vel axiomata topica, quæ per omnes disciplinas se expandunt: ut, *Cui convenit unum conjugatorum, eidem convenit alterum*: *Cui competit definitio, eidem competit definitum*, vel sunt propositiones probabiles, quæ omnium aut plurimorum hominum judiciis consentiunt, quæ ideò dicuntur Communia principia, quia non ex ipsarum rerum de quibus agitur naturâ, sed ex communi opinione trahuntur, vel denique *Communia principia quæ dicantur.*

sunt

Sect. 2. sunt propositiones, quæ uni quidem disciplinæ propriæ sunt, sed pluribus quæstionibus in eadem disciplinæ sunt communes. v. g. *Omne corpus vi sentiendi præditum est animal, ad naturalem philosophiam propriè spectat, sed quia probationi plurium quæstionum inservit, ut quando quæratur de homine, equo, leone, an sint animalia,* non injuria inter probationes Dialecticas enumeretur.

Opinionem parere. Opinionem verò parere est producere incertam & debilem cognitionem eorum quæ aliter se habere possunt.

Quomodo argumentatio probabilis differt à necessaria. Tribus modis argumentatio probabilis à necessaria differt, necessaria unam contradictionis partem statuit, & confirmat; probabilis circa utramvis ejus partem æqualiter versatur: necessaria constat ex principiis propriis, probabilis ex communibus; necessaria firmam cognitionem parit, probabilis solummodò opinionem.

Argumentum. Hæc autem opinio per certas rationes hominum animis infunditur, quæ vulgò appellantur, τόποι seu probabilia argumenta.

Arguere. Argumentum est quod ad aliquid arguendum est affectum.

Arguere autem est vim quandam habere,

habere, quâ alterum accipiat aliquam lucem, ut appareat quale sit, & quomodo ejus ratio se habeat. *Sect. 2.*

Hæc argumenta ex Locis Topicis depromuntur. *Locus Topicus quid.*

Locus verò Topicus est sedes argumenti, seu index demonstrans ex quo fonte sumendum sit argumentum, quo confirmanda est propositio, de qua dubitatur.

Loci sunt dúplices, Personarum, aut Rerum. *Quotuplex.*

Loci Personarum sunt, quibus utimur in laudibus aut vituperiis personarum, & licèt hi loci Rhetorici appellentur, & pertineant ad demonstrativum genus, obiter tamen Dialecticis materiis nonnunquam intexuntur, & proinde levi penicillo hic breviter sunt delineandi.

Undecim sunt personarum loci, à quibus ad earum laudationem aut vituperationem argumentemur. *Loci personarum undecim.*

1 A Nomine, ut *ex Verris nomine Cicero ostendit ejus rapacitatem, à Chrysogoni ejus avaritiam.*

2 A natura, in qua primò spectamus ejus nationem, ut, *Germanus est*, ergò, *ferox: Pœnus*, ergò, *fœdifragus.* Secundò sexum, *A natura enim comparata*

Sect. 1. *parata est opera mulieris ad domesticam diligentiam, viri autem ad forensem.* Tertiò ætatem, *ætatem enim aliam aliud factum decet*; ut inquit *Plautus*: *Temerè eum fecisse non est mirandum, puer enim est.*

3 A victu, in quo consid ramus primò, parentes *quorum mores plerumque in sobolem propagantur*: posteà præceptores, *Magna est enim vis disciplinæ & studiorum*: ultimò socios, *nam bonus vir bonorum consuetudine gaudet.*

4 A fortuna, sub qua comprehenditur tum vitæ genus, *utrum in ocio an in negotio vixit*, tum mors ipsa, *nam qualis vita, finis ita.*

5 Ab habitu corporis consuetudine laboris comparato.

6 Ab affectione animi, utrum in literis progressum fecit.

7 A studiis, quibus maximè versatus est.

8 A consiliis, utrum nullam inhonestam rem voluit.

9 A Factis, quæ plerumque cum vitæ genere conveniunt.

10 A Casu, Honestæ enim causæ ornantur secundis eventibus.

11 Ab oratione, quæ studiorum & consi-

consiliorum est index, ut judicamus; *Optimè sensit & loquutus est de religione, quamobrem bonis viris nihil ab eo periculi est pertimescendum.* Sect. 2.

Loci rerum ostendunt, quid in rebus ipsis sit considerandum, suntque trium generum. *Loci rerum tres.*

1 Interni, quia argumenta subministrant, vel ad naturam rei de qua quæritur, vel ad ea quæ ipsam comitantur pertinentia. *Interni.*

Loci à substantia rei desumpti sunt. A Definitione, A Genere, A Differentia, A Materia, A Forma, A Toto, & Parte.

Loci substantiam concomitantes sunt quinque, à Generatione, à Corruptione, ab Usu, à Proprio, à communiter accidentibus.

2 Externi, qui continent argumenta, quæ à natura rei, de qua quæritur, omninò separata sunt; suntque undecem. 1 A Causa efficiente. 2 à Causa finali. 3 ab Oppositis. 4 à Disparatis, 5 à Comparatis. 6 à Circumstantiis. 7 à Signis. 8 ab Antecedentibus & Consequentibus. 9 A Necessario & Impossibili. 10 ab Exemplis. 11 ab Auctoritate. *Externi.*

3 Medii qui continent argumenta, *Medii.*

Sect. 2. ta, quæ partim conveniunt cum re de qua quæstio est, partim differunt: suntque duo à Conjugatis, à Divisione. Loci igitur viginti quatuor sunt; undecim interni, & totidem externi, duo autem medii, inter quos Exemplum & Authoritas Inartificiales habentur, quia in sua arte vim arguendi non habent, sed extra ipsam in testantis auctoritate omnes eorum vires sitæ sunt; cæteri omnes artificiales, quia ex insita vi & propria quasi arte arguunt.

Observatio Denique ubique hoc observandum, quòd Locus Topicus nonnunquam sumitur pro notatione seu titulo axiomatis, sic alius est locus à Definitione, alius à Genere, alius à Toto: quandoque pro præcepto Maxima, seu problemate dialectico, quod ex loco illo Topico colligitur, & in eodem fundatur: ut, *Cui convenit definitio, eidem convenit definitum posito proprio ponitur ejus subjectum*, sunt duo axiomata, quorum alterum petitur à Loco seu titulo definitionis, alterum à loco proprii.

Nos in hac tractatiuncula primò titulum proponemus, inde ostendemus quæ Maximæ, seu problemata, ex

ex eodem titulo sunt exhaurienda; à locis internis exordium sumentes, per medios transibimus, & tandem in externis terminabitur hæc tractatio. *Sect. 2.*

CAP. IX.

De locis internis ad rei essentiam spectantibus, scilicet à Definitione, Genere, & Specie, Differentiâ, Materiâ, Formâ, Toto & Parte.

LOco à definitione utimur, quando indagare volumus definitionem alterius extremorum, hoc est, subjecti aut prædicati quæstionis, quæ inventa ponitur loco medii, ut cognoscatur, utrum extrema illa conjungi an separari debent; sic, *Petrum hominem esse probamus, quia est animal rationale.* 1. *A Definitione.*

Hujus maxima est.

A Definitione ad Definitum, & viciſſim à Definito ad Definitionem argumentamur & affirmativè & negativè, [nam] cui tribuitur vel adimitur definitio, eidem etiam tribuitur & adimitur definitum. ut, *Homo est corpus animatum sensile*, ergò, *est animal*: *Simia non est animal rationale*, ergò, *non est homo.*

Defini-

Sect. 2. Definitioni affinis est Descriptio, quando enim rei essentia nos latet, sufficit ipsam quandoque describere, & rudi Minervâ accidentali aliqua delineatione depingere.

Maxima.

A Descriptione ad descriptum, & à descripto ad descriptionem tum affirmativè, tum negativè concludi potest: ut, *Mansuetudo est habitus laudabilis, est igitur virtus. Nullus habitus laudabilis vilescere facit possidentem*, Ergò *non virtus.*

Definitioni & Descriptioni addamus Notationem nominis, seu Etymologiam, quæ ut in omni verbo non reperitur (plurima enim sunt vocabula primitiva) item eodem modo non semper deducitur, sed aliquando à causa, ut *homo ab humo*, aliquando ab effectu, ut *terra dicitur Vesta, quia stat*; aliquando à dissentaneis, ut *lucus à non lucendo*; nonnunquam à comparatis, ut *Pyrepus quia flammas imitatur.*

Maxima.

A notatione affirmativè, aut negativè, concludimus; nam, cum quocunq; convenit notatio, cum eodem convenit notatum, & cum quocunque non convenit, nec istud convenit; ut *Studio*

dio sapientiæ non incumbit, ergò, *non est Philosophus*; *incumbit*, ergò, *est Philosophus.* Sect. 2.

A Genere argumentamur & à specie, quando probamus aliquod generi non competere, quia speciei non competit; aut speciei non convenire, quia Generi non convenit.

Maxima.

1 Quicquid removetur à Genere removetur à Specie: ut, *Nullum animal est incorporeum*, ergò, *nec homo est incorporeus*; quod autem de Specie negatur, non necessariò de Genere negatur, ut, *homo non latrat*, non sequitur, ergò, *Nullum animal latrat*, quia Species est Genere angustior. 2. A Genere.

2 Quodcunque attribuitur generi non statim attribuitur speciei, nisi universale signum sit oppositum: ut, *Datur animal rationale*, ergò, *datur brutum rationale*, non rectè sequitur, quia, *Omne animal non est rationale.* Quod si nota universalis addatur, statim sequitur argumentum; ut, *Omne animal est sensile*, ergò, *brutum sentit*: *Sensibilitas enim cuilibet animali convenit.*

3 Quod non alicui speciei convenit, illud generi non competit; ut *nec*

Sect. 2. ruta. nec salvia, nec aliqua alia species plantarum videt. Ergò, nulla Planta videt.

4 Quod uni aut alteri speciei convenit, illud etiam generi competit, sed particulariter. *Temperantia versatur circa voluptates moderandas, ergò, aliquae virtus circa voluptates moderandas versatur.*

3. A Differentia. LOcus à Differentia petendus est, quando probaremus speciem de re aliqua affirmari posse, aut negari, quia de eadem verificatur, aut negatur ejus differentia specifica.

Maxima.

Cui tribuitur differentia specifica, eidem attribuitur species, à qua verò separatur ab eodem separatur species, ut, *rationale est, igitur homo est, Non est homo*, ergò, *non est rationale.*

4. A Materia. AMateria Argumentem ducitur, quando probamus aliquid fieri posse, quia præsto est materia ex qua conficiatur.

Maxima.

1 Posito & affirmato materiato, ponitur, & affirmatur materia.

Notandum autem est, quod duplex est materia, vel permanens, quæ in re materi-

materiata seu effectu permanet, ut *lapides & ligna sunt materia domus*, vel Transiens, quæ non manet in re effectâ, sed mutatur, ita, *farina & aqua sunt materia panis*. In permanente causa valet argumentum ab esse materiati ad esse materiæ, ut, *annuli aurei sunt*, ergò, *aurum est*; in transeunte verò valet ab ab esse materiati ad fuisse materiæ, ut, *Panis est*, ergò, *farina fuit*. Sect. 2.

2 Sublato materiato non tollitur materia: unde non sequitur, *Aurei non reperiuntur annuli*, ergò, *nec Aurum*, *Panis non est*, ergò, *non est farina*.

RAtio à Forma ducitur, quando probatur Formatum actu non dari, quia ejus Forma non potest assignari. 5. *A Forma.*

Maxima.

1 Posita forma substantiali res ipsa ponitur, & sublata tollitur, ut, *Terra non vivit, quia non habet animam vegetativam. Homo est, quia anima rationali est præditus.*

2 Posita forma accidentali ponitur res ipsa quæ denominatur, & sublata tollitur: ut, *bos lignum habet formam mensæ, ergò, est mensa; non habet figuram navis, ergò, non est navis.*

sect. 2. 3 Tantum unaquæque res potest, quantum ejus forma permittit; *Ignis enim calefacit, mediante calore, quo cessante definit operatio.*

6. *A Toto & Parte.*

A Toto & parte dicuntur argumenta, quum probaremus aliquid parti inesse, quia toti subjecto idem inest; aut toti non inesse, quia nulli parti communicatur.

Maxima.

1 Positis omnibus partibus integralibus & essentialibus, totum integrale & essentiale sigillatim ponitur; unâ verò principali parte destructâ, totum concidit; ut, *si fundamenta sint facta paries sit structus, & tectum impositum, Domus extruitur. Quod si corpori humano semel præcisum sit caput, aut evolavit anima, non amplius est homo.*

2 Quod essentialiter toti subjecto inest, illud partibus inesse dicitur, quod autem nullis partibus insit, nec toti inerit simpliciter, ut, *Augmentatio essentialiter corpori vegetanti inest*, ergò, *cuilibet parti inest. Nec Judæi, nec Gentes justificantur per legem*, ergò, *Nullus homo justificatur operibus legis.*

CAP.

Sect. 2.

CAP. X.

De locis substantiam concomitantibus, ductis à Generatione, à corruptione, ab usu, à proprio, à communiter accidentibus.

A Generatione rei locum petimus, quando probaturus rem aliquam bonam esse vel malam, quia ejus ortus bonus erat vel malus. 7. A Generatione.

Maxima.

1 Quorum ortus est bonus, ea etiam sunt bona, sin ortus per se sit malus, ea semper sunt mala; ut, *Institutio & ordinatio conjugii est bona, ergò ipsum quoque conjugium est bonum. Aliena bona vi detrahere est simpliciter malum, ergò opes eo modo acquisitæ sunt simpliciter malæ.* Intelligenda autem est hæc maxima de ortu per se, non per accidens: ut, *Generatio hominis est per se bona per accidens tamen fiat mala, si nimirum sit illegitima; vel hominem improbum, Ecclesiæ pestem, aut reipubl. labem producat.* Cautio.

2 Si genita sint bona ipsorum generatio est bona; sin mala, malus erat ortus: ut, *Eruditio est bona, ergò literis invigilare, doctos præceptores audire.*

Sect. 2. *studiis incumbere est bonum, quia his mediis acquiritur eruditio.*

8. *A Corruptione*

A Corruptione pari ratione argumentamur ac à Generatione, quando nimirum res bonas aut malas fuisse ab earum exitu probemus.

Maxima.

1 Quorum corruptio vel interitus malus est, ea sunt bona, quorum verò corruptio est bona ea sunt mala: ut, *Oblivio literarum est mala*, ergò, *literæ sunt bonæ*: *Carnis & veteris hominis crucifixio est bona*, ergò, *vetus homo est quid malum.*

2 Si corrumpenda sint mala, corruptio est bona; sin corrupta sint bona, corruptiones malæ sunt: ut, *Imago Dei in homine, fuit quid bonum*, ergò, *corruptio ejus mala est, peccata sunt mala*, ergò, *eorum abolitio est bona.*

9. *De Usu*

AB usu rerum, argumentum frequens est & utile, dum ex uniuscujusque rei usu, ipsius bonitatem aut malitiam inquirimus.

Maxima.

Quod bonum usum habet id ipsum bonum est, & è contra; cujus verò malus est usus, id ipsum est malum. *Cognitio*

nitio Philosophiæ bonum habet usum, ergò, *Philosophia bona est. Venenorum malus est usus,* ergò, *Venena mala sunt.* Quando verò rerum usus ab utentium voluntate dependet. non semper vera est hæc maxima, *nam miserias & calamitates quidam ad bonum usum vertunt, Philosophiam etiam alii ad errores suos incrustandos pessimè exercent.* Sect. 2. Cautio.

LOco à proprio utimur, quando probaremus rem, quæ in controversia est, non esse hanc aut illam substantiam, quia ejusdem proprietas assignato subjecto non rectè accommodetur. 10. A Proprio.

Maxima.

Cui tribuitur vel adimitur accidens proprium, ei quoque subjectum tribui vel adimi necesse est: ut, *Christus est ab æterno,* ergò, *non est homo.*

A Communibus accidentibus argumentamur, probando subjectum illud de quo agitur ita se habere, ut dicimus, quoniam iisdem accidentibus imbuitur, quibus imbui solet. 11. A communiter accidentibus.

Maxima.

Posito accidente inseparabili ponitur ejus subjectum, & reipsa sublato

Sect. 2. tollitur, separabili autem accidente negato, non tollitur subjectum; nec posito subjecto, ponitur illud accidens: ut, *Carbones isti sunt summè calidi, ergò, sunt igniti*; non autem sequitur, *purpuratus est, ergò, est rex*, nisi aliorum accidentium congeriem adjiciamus; ut, *quòd in solio sedeat, sceptrum teneat, satellites ipsum tueantur, subditi aperto capite ipsum circumstent.*

CAP. XI.

De locis mediis Conjugatis, & Divisione.

12. *A Conjugatis,* LOco à Conjugatis & Casibus utimur, quando ostenderemus abstractum alicui subjecto non inesse, quia concretum non inest, ut, *nigredinem in nive non inesse, quia nix non denominetur nigra.*

Maxima.

Limitatio. 2 Posito uno conjugatorum ponitur alterum, & sublata tollitur: ut, *justè agit, ergò, est justus. ignavè pugnat, ergò, est ignavus*: sed limitatio hujus regulæ ex morali Philosophia est petenda; nisi enim quis scienter, volenter, aut constanter actiones eas edat quæ

quæ ad habitum requiruntur, impropriè denominatur secundùm illum habitum agere, ut, *justè agit*, ergò, *est justus*, rectè concludit, quia justè agere est scienter, volenter, & constanter secundùm justitiam agere: sed, *justa agit*, ergò, *est justus*, non sequitur, quia quispiam unam aut aliam actionem temere & inconsultò agat, idcircò ab eâ actione non est denominandus justus. Sect. 2.

3 Si conjugatorum unum uni conveniat, alterum etiam conveniet alteri: ut, *si album sit coloratum, albedo est color.*

1 Sed hîc summoperè cavendum, ut prædicatio sit per se, id est, ut prædicatum & subjectum sint ejusdem naturæ, nam si duo concreta per accidens de se invicem prædicentur: ut, *Album est dulce, & dulce est album*, eorum abstracta de se invicem similitar non prædicantur; non enim dicimus, *albedo est dulcedo, nec dulcedo est albedo*, quia prædicantur per accidens, nec naturam suam communicant; ut, *color albedini*: ut, *sapor dulcedini*. Limitationes.

2 Secundò observandum, ut vera assignentur denominativa secundùm rem & significationem. Non enim sequitur, *Somnolentus est vitiosus*, ergò,

Sect. 2. *somnus est malus*, somnolentus enim non est somni, sed somnolentiæ denominativum, unde rectius ratiocinandum est, *Somnus est bonus, igitur dormire est bonum.* Nihil enim refert rectum significatione tantùm, an voce & significatione simul demonstratio fiat: quod enim præcipuè hic quæritur est significatio.

13. A Divisione. Locus à divisione vim obtinet, Quando aliquid membris dividentibus competere ostenderemus; quia Divisio convenit, aut diviso non convenire, quoniam nullis membris dividentibus conveniat.

Maxima.

1. Quicquid affirmatur vel negatur de omnibus membris dividentibus, id quoque de diviso similiter affirmari aut negari oportet: & contrà, quicquid de diviso materialiter negatur, illud de membris dividentibus affirmari debet aut negari ut, *si omnia gressilia, reptilia, volatilia, natatilia moveantur, animal ipsum moveri necesse est: & si animal ipsum non sit insensile, nec aquatilia, nec volatilia, nec reptilia sunt insensibilia.*

2. Condividentium uno aut altero sublato

sublato manet reliquum, positóque uno aut altero reliquum tollitur, ut, *Animalium aliud sanum est, aliud aegrum. hoc animal sanum est.* ergò, *non est aegrum.* Sect. 2.

Hujus canonis ratio est, quia membra dividentia non possunt coincidere.

CAP. XII.

De locis externis. A causa efficiente & finali ab oppositis, à disparatis, à comparatis circumstantiis, à signis, ab antecedentibus, & consequentibus, à necessario, & impossibili, ab Exemplis, ab authoritate.

LOcus ab efficiente principali, & per se probat effectum actu existere. *Maxima.* 14. *A causa efficiente.*

Posita causa efficiente proxima & sufficiente ponitur effectus; ut, *posito Sole supra horizontem ponitur dies.*

Posita causa remota non ponitur necessariò effectus, sublata verò tollitur.

Quicquid efficit tale est magis tale: ut, *ignis efficit aquam calidam*, ergò, *est magis calidus*, sed requiritur primò, ut,

Sect. 2. *Conditiones.*

ut, *affectio utrique subjecto ineſſet*, unde non ſequitur, *vinum facit hominem ebrium, ergò, eſt magis ebrium*; ſecundò, ut cauſa ſit per ſe; tertiò, ut ſit ſuſceptibilis graduum, unde non valet, *lutum à ſole calet, ergò, Sol magis calet.*

15. *A Cauſa finali.*

CAuſa finalis oſtendit & mediorum & deſtinatorum naturam, juxta finem ad quem præcipuè tendunt, & in quo acquieſcunt.

Maxima.

1. Qualis eſt finis, talia ſunt quæ tendunt ad finem, & propter finem ſuſcipiuntur: ut, *ſi Princeps florentem omnibus rebus velit eſſe ſuam provinciam, neceſſe eſt ut ſinceros & fideles Eccleſiæ præficiat miniſtros, leges ſanciat bonas, præmia bonis, & improbis ſupplicia decernat.*

2. Poſito fine ponuntur media ad finem; ut, *poſitâ ſcientiâ ponitur demonſtratio*; ſed remoto fine ceſſant media: ut. *qui non cupit eruditionem conſequi, non emet libros.*

16. *Ab Oppoſitis.*

EX Oppoſitis argumentâmur, quum probaremus unum oppoſitorum ſubjecto non ineſſe, quia alterum ineſt, aut contrariam eorum rationem eſſe

esse, quia sunt contraria. *Sect. 2.*

Opposita sunt quadruplicia, ut superius demonstravimus; Contraria, Privantia, Relativa, Contradictoria, & singula habent suos proprios Canones.

Maximæ.

1 Posito unorelatorum ponitur alterum, & sublato tollitur: ut, *Pater est*, ergò, *habet filium: habet filium*, ergò, *est pater.*

Sed hæc maxima tenet solùm modò in relatis secundùm esse, non secundùm Dici. *Nota.*

2 Posito uno contrariorum removentur reliqua omnia: ut, *aqua est calida*, ergò *non est frigida.*

3 Remoto uno contrariorum immediatorum ponitur alterum in subjecto capaci; in mediatis verò posito uno tantùm negatur alterum: ut, *hic homo est liberalis* ergo *non est avarus*: *Non est sanus*, ergò *est æger.*

4 Posito habitu in subjecto capaci tollitur privatio, & contrà: ut, *Socrates cæcus est*, ergò *non videt*: *Videt*, ergò *non est cæcus.*

5 Posito uno contradicentium tollitur alterum: ut, *homo est doctus*, ergò *non potest esse non doctus.*

Locus

Sect. 2. 17. A Disparatis.

LOcus à disparatis est petendus, cùm probaremus res non confundi, sed in sua natura dissimiles esse & differentes.

Maxima:

Posito uno disparatorum removentur reliqua, remoto verò uno non statim removentur reliqua: ut, *hæc scientia est Logica*, ergò, *non est Metaphysica*; non autem sequitur *Bucephalus non est Bos* ergò, *non est Equus.*

Nota.

Canon verò iste obtinet suam veritatem, quando in abstracto loquimur, & non in concreto, unde non sequitur, *Petrus est Grammaticus*, ergò, *non est Logicus, cùmuterque esse possit.*

18. A Comparatis.

A Comparatis argumentum petimus cùm rerum similitudinem, aut dissimilitudinem, quam habent ad se invicem ostenderemus.

Comparata dicuntur vel ratione { Quantitatis, ut, *par*, vel *impar*, quæ sub se majus & minus comprehendunt. Qualitatis, ut *simile* & *dissimile*, quibus proportio & disproportio referantur.

Paria.

Paria sunt, in quibus quantitas quâ comparantur, neque major, neque minor est; sed quanta est in uno, tanta est in alio; ut, *si stellæ cùm luna sit con-*

conferendus in inconstantia, si ea tanta est in stulto quanta est in luna, ratione mensuræ illius inconstantiæ stultus & luna sunt paria. Sect. 2.

Maxima.

Si duo sunt æquè paria & unum erit tale, alterum erit tale, si unum non erit tale, alterum non erit tale, ut, *si ratio & experientia sint Medico æquè necessaria, experientia verò maximè est necessaria, etiam erit ratio.*

Imparia sunt, quorum quantitas non est una. *Imparia.*

Maxima.

Si quod minus videtur inesse inest, quod magis videtur inesse inest, unquod magis videtur inesse non inest, nec id quod minus videtur inesse ineri, ut, *si ingratitudo erga præceptores pœnam mereatur, majori supplicio vindicandus est contumax eorum contemptus.* Item, *Quod Demosthenes non persuasit, multò minùs persuadebit Grillus.*

Similia sunt quæ conveniunt Qualitate. Dissimilia quæ differunt. *Similia & dissimilia.*

Maxima.

1. Quod in uno similium valet aut non valet, illud cæteris convenire, aut non convenire dicatur, ut *Johannes est mortalis,*

Sect. 2. *mortalis*, ergò *Petrus est mortalis*, *in utroque enim est eadem veri similitudo.*

2 Dissimilibus dissimilia convenire: ut, *anima rationalis & animæ bruti dissimiliter informant*, ergò *hæc mortalis est*, *illa immortalis.*

Proportio & disproportio.

Sub his contineri videntur loci à proportione & disproportione, qui tamen à prioribus differunt, quod illic una res uni cuilibet alii comparatur, hic verò non est rerum similitudo, sed quædam habitudinis comparatio.

Maxima.

1 De proportionalibus est idem judicium: ut, *Quomodo se habet lumen oculi in corpore sic rationis lumen in anima, oculus verò corpus dirigit*, ergo, *ratio dirigit animam.*

2 De iis inter quæ non est eadem proportio, non idem erit judicium, *Anima in homine non est ut nauta in navi, nauta verò non vivificat navem*, ergò, *anima hominem informat.*

10. *A circumstantiis.*

A Circumstantiis ducitur argumentum quando à loco, aut tempore rem ita esse, aut non fuisse colligimus.

Maxima.

1 Posito corpore, aut alia quacunque re, necesse est ei tempus attribui,

&

& remoto tempore universaliter res ipsa removetur: ut, *Pythagoras nondum natus fuit Numa tempore*, ergò, *Numam non docuit.* Sect. 2.

2 Posito corpore, aut aliquâ aliâ re finitâ, necesse est locum poni, neque absentis membra aliquid agunt in eo loco undè absunt: ut, *Cicero non fuit Romæ, cùm interficeretur Iulius*, ergò, *Iulium non interfecit.*

A Signis argumentamur quando probamus aliquid esse, quod huic aut illi signo est conjunctum. Signa verò sunt vel necessaria: ut, *Lux aßri ortus, lac conceptionis*; vel non necessaria, sed quæ sæpè eveniunt: ut, *Cometa est signum pestis.* 20. *A Signis.*

Maxima.

A signis necessariis valet consequentia perpetuò, & quandoque à non necessariis, præsertim si multa signa simul concurrant.

A B antecedentibus & consequentibus concludimus, quando probamus essentiam posterioris per prioris essentiam. 21. *Ab antecedentibus et consequentibus.*

Maxima.

Posito antecedente ponitur consequens, & sublato tollitur: ut, *Sol est ortus*, ergò, *terra est illuminata: Mulier non*

Sect. 2. *Quando valet.*

non fuit gravida, ergò *non peperit.*

Valet hæc Maxima, si antecedens sit causa proxima, reciproca, perfecta, totalis & immediata, seu cum effectu conjuncta: item si antecedens sit subjectum universale, primum, aut signum necessarium.

22. *A necessario & impossibili.*

A Necessario & impossibili argumentamur, quando rem nullo modo se aliter habere ostendimus.

Maxima.

Cognitâ necessitate, aut impossibilitate in artibus & consiliis, sublatâ dubitatione mens assentitur & obtemperat necessariis, rejicit verò impossibilia: ut, *Flumen non potest ponte aut vado transiri, necesse est igitur illud navigio tranare.*

23. *Ab exemplis.*

AB exemplis aliquid confirmamus, quando ex aliorum factis hoc licitum aut illicitum esse declaramus.

Maxima.

Valet consequentia ab exemplis, cùm ratio similis appareat, non autem quando est dissimilis: unde non sequitur, *Moses rectè fecit spoliando Ægyptios, quorum hospitio longè usi fuerunt Israelitæ*, ergo, *& nobis fas est spoliare hospites.*

Dispu-

Disputatur ex testimonio, quando conclusioni fidem facere conamur ab auctoritate alicujus ponderis. Sect. 2. 24. *Ab Auctoritate.*

Testimonia { Divina. / Humana. } verò sunt vel

Maxima.

Testimonia divina valent tum affirmativè tum negativè: unde sequitur *credo & baptizatus sum* ergò, *æternâ vitâ fruar. Sacræ literæ nihil tradunt de invocatione Sanctorum*: ergò, *Sancti non sunt invocandi.*

Testimonia humana affirmativè valent, si doctis, & artificibus procedunt, non autem negativè, ut *Cicero dixit, Sapientiâ est nihil melius*; ergò *fides est ipsi danda*: non autem valet, *Aristoteles nihil docuit de vita æterna*, ergò, *post hanc mortalem non datur vita aliqua immortalis.*

CAP. XIII.

De Syllogismi Sophistici seu Fallacis Divisione.

FInitâ tractatione de Syllogismo tam necessariò quàm probabili; ad sophisticum seu fallacem procedendum est.

Fallax

Sect. 2. Fallax verò seu captiosa argumentatio est, quæ speciem & apparentiam veræ rationis habet, cùm tamen non sit vera.

Et quia contingit non tribus modis decipi posse, vel cum argumentatio falsò concludatur ratione formæ, vel quando videtur necessariò ratione materiæ concludere, & non concludit, vel quando probabilis apparet cũ sit falsa. Secundùm triplicem hunc errorem, captiosum syllogismum triplicem esse volumus { Paralogismum. Pseudographum. Sophisticum.

Paralogismus est, qui falsò concludit ratione formæ, ut ex merè negantibus, aut particularibus, aut affirmativè, in secunda figura.

Pseudographus est, qui ex propriis alicujus disciplinæ principiis, non autem veris ratiocinatur, ut si quis ita argumentetur: *Omnes lineæ ductæ ab eodem puncto ad idem, sunt æquales, lineæ rectæ: & lineæ curvæ tendunt ab eodem puncto in idem, ergò, sunt æquales*; hic Syllogismus est Pseudographus, quoniam malè utitur principio geometrico, verum enim est illum principium de lineis ductis per idem spatium, sed non per diversum.

Sophi-

Sophisticus Syllogismus est, qui fit ex communibus propositionibus specie probabilitatis animos ferientibus, quando in sua natura non sunt veræ: ut, Sect. 2.

Nulla opposita sunt simul vera,
Subcontraria sunt opposita, ergò,
Non sunt simul vera. Major enim videtur vera & probabilis, eò quòd multa opposita, utpotè contraria, & contradictoria non possunt esse simul vera; absolutè tamen vera non est, quia aliter se res habet in subalternis.

Sed quia tyronibus, in cujus usum hanc tractatiunculam conscripsimus, acuta nimis hæc videatur fallaciarum distinctio, ut eorum captui nosmetipsos applicemus, fallacias omnes ex vulgari opinione in duas partes distribuimus, quarum aliæ sunt in Dictione, aliæ extra dictionem, de utrisque pauca adjiciemus.

CAP. XIV.

De fallaciis in Dictione.

FAllaciæ in Dictione sunt, ubi ambiguitas magis in verbis quàm in rebus hæret.

Earum sunt sex, Æquivocatio, Amphibolia,

Sect. 2. Fallax verò seu captiosa argumentatio est, quæ speciem & apparentiam veræ rationis habet, cùm tamen non sit vera.

Et quia contingit non tribus modis decipi posse, vel cum argumentatio falsò concludatur ratione formæ, vel quando videtur necessariò ratione materiæ concludere, & non concludit, vel quando probabilis apparet cũ sit falsa. Secundùm triplicem hunc errorem, captiosum Syllogismum triplicem esse volumus { Paralogismum. Pseudographum. Sophisticum.

Paralogismus est, qui falsò concludit ratione formæ, ut ex meræ negantibus, aut particularibus, aut affirmativè, in secunda figura.

Pseudographus est, qui ex propriis alicujus disciplinæ principiis, non autem veris ratiocinatur, ut si quis ita argumentetur: *Omnes lineæ ductæ ab eodem puncto ad idem, sunt æquales, linea recta & linea curva tendunt ab eodem puncto in idem, ergò, sunt æquales*; hic Syllogismus est Pseudographus, quoniam malè utitur principio geometrico, verum enim est illum principium de lineis ductis per idem spatium, sed non per diversum.

Sophi-

Sophisticus Syllogismus est, qui fit ex communibus propositionibus specie probabilitatis animos ferientibus, quando in sua natura non sunt veræ: ut, Sect. 2.

Nulla opposita sunt simul vera,
Subcontraria sunt opposita, ergò,
Non sunt simul vera. Major enim videtur vera & probabilis, eò quòd multa opposita, utpotè contraria, & contradictoria non possunt esse simul vera; absolutè tamen vera non est, quia aliter se res habet in subalternis.

Sed quia tyronibus, in cujus usum hanc tractatiunculam conscripsimus, acuta nimis hæc videatur fallaciarum distinctio, ut eorum captui nosmetipsos applicemus, fallacias omnes ex vulgari opinione in duas partes distribuimus, quarum aliæ sunt in Dictione, aliæ extra dictionem, de utrisque pauca adjiciemus.

CAP. XIV.

De fallaciis in Dictione.

FAllaciæ in Dictione sunt, ubi ambiguitas magis in verbis quàm in rebus hæret.

Earum sunt sex, Æquivocatio, Amphibolia,

Sect. 2. phibolia, compositio, Divisio, Prosodia, Figura dictionis.

Fallacia æquivocationis. Æquivocatio est, quando vocabulum ambiguum diversas significationes habens, aliter in una, aliter in alia syllogismi parte accipitur.

Solutio. Solvitur per distinctionem vocabuli æquivoci in suas diversas significationes, ut, si aliquis ita argumentaretur;

Qui credunt salvantur,
Diaboli credunt & contremiscunt,
Ergò *Salvantur.*

Neganda esset consequentia, quia in majori propositione verbum illud [*credit*] implicat *fidem salvificam*, in minore includit *fidem historicam*, & proinde quatuor sunt termini in hoc syllogismo.

Fallacia Amphiboliæ. Fallacia Amphiboliæ est, quando ex orationis non vocis multiplici sensu oritur deceptio.

Hæc bifariam accidit: primò quando oratio plures sensus admittit proprios: ut,

Quicquid est Aristotelis possidetur ab Aristotele.
Hic liber est Aristotelis; ergò,
Possidetur ab Aristotele.

Est enim ambiguum & anceps, verum qui sic loquitur, significat librum hunc

hunc esse Aristotelici ingenii fœtum, an ab eo possideri. Secundò, cùm oratio alium habet sensum proprium, alium Metaphoricum & improprium; ut, Sect. 2.

Quisquis arat littus, littus proscindit aratro,
Ast operam perdens, littus perhibetur arare.
Ergò, *Operam perdens, littus proscindit aratro.*

Littus enim arare, principaliter significat, *terram quæ juxta mare est arare*, ut apta fiat suscipiendo semini; Secundariò autem & minùs principaliter significat, *operam perdere, vel frustra laborare* propter, quandam similitudinem, eò quòd frustrà fiat labor ille, qui impenditur arando littori. *Solutio.*

Solvenda sunt hujusmodi argumenta monstrando diversam totius orationis significationem, & exponendo propriam loquendi formulam.

Fallacia compositionis est, quando conjunguntur ea quæ non sunt conjungenda, vel ut alii planiùs definiunt, est quando ex propositione vera in sensu diviso, & falsa in sensu composito, infertur conclusio falsa, quæ ex eo antecedente non rectè colligitur, nisi sumpta *Fallacia compositionis.*

Sect. 2. sumpta in sensu diviso. v. g.

Humilis potest esse superbus.
Petrus est humilis, ergò, *Petrus est humilis & superbus.*
Adam fuit justus, & peccator, ergò, *Fuit justus peccator.*

Solutio. Hæc dubitatio solvitur ostendendo perversam compositionem.

Fallacia divisionis. Fallacia divisionis est, quando ea quæ disjungenda non sunt in conclusione separantur: vel, quando ex propositione verâ in sensu composito, & falsâ in sensu diviso, infertur conclusio falsa, quæ ex eo antecedente non rectè colligitur: ut,

Impossibile est sedentem stare,
Petrus sedet, ergò, *impossibile est ut stet.*

Item.

Duo & tria sunt paria & imparia,
Quinque sunt duo & tria, ergò,
sunt paria & imparia.

Solutio. Monstratur hæc fallacia quando ea quæ dividenda sunt dividuntur, & sensus compositus à diviso distinguitur.

Fallacia Prosodiæ tribus modis oritur. Fallacia Prosodiæ seu accentûs est, quando ex vocabulis scripturam aut pronunciationem similem habentibus, oritur deceptio,

Tribus

2 Tribus modis hæc fallacia oritur; vel ratione Quantitatis, ut Quando eadem vox variis scripta aut pronunciata accentibus, varium efficit sensum: ut, Sect. 2.

Omna mala sunt detestanda,
Poma sunt mala, ergò,
Poma sunt detestanda.

2 Vel ratione aspirationis, quando in uno loco vocabulum cum tenui spiritu proferatur; in altero cum aspirato: ut,

Omnis ara est in templo.
Porcorum stabulum est hara, ergò,
porcorum stabulum est in templo.

3 Vel ratione distinctionis, seu distractionis, cum simplex verbum in duo aut plura dividatur: ut;

Omnis incuria est reprehendenda,
Senatus est in curia, ergò,
est reprehendendus.

Differt à fallacia æquivocationis, quia, æquivoca sunt vocabula omnino diversa, hæc verò diversum tonum habent. *Quomodo differt ab æquivocatione.*

Solvitur hæc fallacia, quando verus accentus pro falso, vera scriptura pro notho ponitur.

Fallacia figuræ dictionis est, quando

Sect. 2. *Fallacia figuræ dictionis,*

do ex similitudine terminationis, aut generis ejusdem vocis falsa colligitur eadem significandi ratio, ut si dicam, *penna est primæ declinationis*, ergò *& pœnæ. Habeo est secundæ conjugationis*, ergò *& abeo*, quia eundem finalem terminum habent.

Huc etiam referuntur errores, qui oriuntur aut ex variatione casuum: ut,

Telum est neutrius generis,
Sagitta est telum, ergò
Sagitta est nuetrius generis.

Aut ex variatione prædicamenti: ut,

Quicquid emisti comedisti,
Crudum emisti, ergò
Crudum comedisti.

Hic enim de una Categoria in aliam fit transitus, nam prima propositio facit mentionem substantiæ; ut illam substantiam ederet, quam emerat, secunda Qualitatis, ut scilicet ederet, eodem modo quo emerat.

Solutio. Solvenda est hæc fallacia cum distinctione rerum & prædicamentorum tum reductione casuum obliquorum ad rectos.

CAP.

CAP. XV.

Sect. 2.

De Fallaciis extra dictionem.

FAllacia extra dictionem sunt, quæ non in nudis vocibus, sed in rebus ipsis extra voces latent; & sunt septem. Fallacia accidentis, à dicto secundùm quid, ad dictum simpliciter, Secundùm non causam ut causam, Fallacia consequentis, Petitio principii, Ignoratio elenchi, à pluribus interrogationibus.

Fallacia accidentis duobus modis committitur, primò quando illud quod substantiæ soli convenit, attribuitur accidenti, aut contrà: ut,

Omnis homo est substantia,
Hoc album est homo, ergò,
Hoc album est substantia.

Secundò quando procedimus à negatione alicujus singularis, quod uni tantùm convenire potest ad negationem alterius, quod commune est pluribus: ut,

Quod ego sum tu non es.
Ego autem sum homo, ergò,
Tu non es homo.

Solvitur hic decipiendi modus per distinctionem, ubi demonstratur alia per se, alia per accidens, alia generali-

Solutio.

Sect. 2.

ter, alia specialiter rebus convenire.

Fallacia à dicto secundùm quid ad dictum simpliciter.

Fallacia à dicto secundùm quid, ad dictum simpliciter committitur, cùm ex propositione vera tantùm aliquo respectu, parte, aut tempore, aliquid tantum simpliciter dictum infertur; ut, *Cadaver est homo mortuus*, ergò, *est homo. Merces ejiciendæ sunt in mare, tempestate urgente*, ergò, *merces in mare sunt ejiciendæ*. Huc etiam refertur illud Sophisma quod tam multos vexat. *Qui dicit Socratem esse animal verum dicit, qui dicit Socratem esse asinum dicit Socratem esse animal*, ergò, *qui dicit Socratem esse asinum verè dicit.* Hujus Syllogismi major est limitanda; nam qui dicit Socratem esse animal non quodvis in specie, sed vel in genere, vel certâ differentiâ, ut rationali limitatum, dicit verum, & sic minor erit falsa.

Solutio.

Solvitur hæc fallacia, ostendendo diversam propositionum acceptionem, quomodo altera absolutè & simpliciter est intelligenda, altera limitatè & respectu loci, temporis, aut alterius certæ considerationis.

Fallacia ex ignoratione Elenchi

Fallacia ex ignoratione elenchi, seu contradictionis est, quâ quis ex eo fallitur, quod malè redarguat, sive quod

quòd conclusionem Syllogismi contra se pugnantis, suæ quæstioni contradicere falsò existimet. *Sect. 2.*

Elenchus enim, sive redargutio *ab Aristotele* definitur, Syllogismus cum contradictione conclusionis, id est, colligens contradictoriam alicujus enunciationis certæ; ut si teneremus, *idem non posse dici æquale & inæquale*, & aliquis hoc redargueret, exemplo à lignis ducto, v.g. *Elenchus quid.*

Duo hæc ligna sunt æqualia secundùm longitudinem, & inæqualia secundùm crassitudinem, ergò, *eadem possunt esse æqualia & inæqualia*: committitur fallacia ignorationis elenchi, quia putamus hanc argumentationem nostræ sententiæ contradicere; *duo enim ligna diversâ ratione æqualia possunt esse, & inæqualia*, sed non *respectu ejusdem dimensionis*: non enim rectè instituitur contradictio, nisi sit ad idem secundùm idem, & eodem tempore, ut superiùs demonstravimus.

Solvitur hæc fallacia distinguendo inter unam & alteram rei considerationem, quòd vel tempus non est idem, vel respectus est diversus, vel quòd de eadem parte, utraque conditionis membra non intelliguntur. *Solutio.*

Sect. 2. *Fallacia non causæ ut causæ.*

Fallacia non causæ ut causæ oritur ex causarum insciti', quando scilicet causæ aut falsæ, aut per accidens pro veris ponuntur: aut cùm causæ non sufficientes enumerentur, vel etiam remotæ, ambientes, partiales, aut minùs principales, & quæ stolidæ vocantur; item cum à voluntaria causa ad necessitatem effectûs; denique cùm à fine improprio, seu abusu, ad causæ pravitatem argumentamur, & cùm vitia personæ imputantur rei: ut, *Malæ sunt divitiæ, quoniam iis abutuntur mali. Vinum malum est, quoniam ebrios facit: aqua mala est, quoniam eâ suffocantur multi.*

Solutio. Solvitur negando falsam causam, & adducendo veram.

Fallacia consequentis. Fallacia consequentis est, quando putatur consequens inferri ex antecedente cùm non infertur; ut, *Flavum est, ergò, mel; quia mel est flavum.*

Duobus modis infertur mala consequentia, vel generaliter, quando negliguntur Syllogismorum præcepta; vel specialiter cùm argumentatio procedat à genere ad speciem affirmativè, ut, *Civitas est, igitur Athenæ:* à specie ad genus negativè: ut, *Socrates non est brutum,* ergò, *non est animal.* A causa ad-

adjuvante ad effectus, ut, *Machinas bellicas fecit*, ergò, *ad bellum est paratus*: ab effectu ad causam adjuvantem, ut, *doctus est*, ergò, *Athenis fuit*. A partibus ad totum partitione plena non facta, ut *Alexander Persas & Indos vicit, totum igitur terrarum orbem subegit*. *Sect. 2.*

Solvitur vel ostendendo, quòd directè Syllogismus non rectè secundùm formam concludit, vel demonstrando quòd consequentia debilis est ratione materiæ secundùm quam concludit. *Solutio.*

Fallacia à petitione principii cernitur, quando id ipsum quod est in quæstione, ad sui ipsius probationem assumitur, verbis forsan ad fraudem paululum immutatis; vel quando ad quæstionem probandam præmissæ adducuntur tam incertæ, vel etiam ignotiores, quàm res ipsa controversa, ut *Anima est immortalis, quoniam est mortis expers. Omnis homo est risibilis, quia aliquis homo est risibilis.* *Fallacia à petitione principii.*

Solvitur ostensa propositionum identitate & negatione. *Solutio.*

Fallacia plurium interrogationum est, quotiescunque duæ aut plures interrogationes, ita indigestæ & confusæ proponuntur, ut speciem unius *Fallacia plurium interrogationum.*

Sect. 2. tantùm per se ferant. Hæc duobus modis committitur, primò, cùm plura sunt prædicata: ut, *Sitne homo animal rationis particeps, immortale, & disciplinæ capax?* secundò, quando plura proferuntur subjecta, ut, *Nonne Virgilius, Propertius, Ovidius* fuerunt Poëtæ turpissimi?

Solutio. In solutione hujus fallaciæ distinctè ad quamlibet quæstionis partem respondendum est; sic enim ut alios non fallas impediat tua integritas, ita ut ab aliis fallaris non permittet tua solertia.

Discursu illativo plenè & perfectè bis duabus sectionibus absoluto, ad ordinativum procedam, quem hâc postremâ Sectione breviter expediam.

SECT.

SECTIO TERTIA
LIBRI TERTII.
Uno capite absolvenda.

De Ordine.

Discursus ordinativus.

SIcut discursus illativus aliud ex alio probare docet, ita ordinativus ostendit, quomodo definitiones, divisiones, & reliquæ partes cujuslibet artis aut scientiæ, rectè inter se connectantur, ut aliæ præcedant, aliæ consequantur.

Hic vulgò, Ordo aut Methodus vocatur: ambo enim vocabula nos promiscuè usurpamus, quatenus per illa res disponuntur, ut facilius eas cognoscamus.

Quoniam verò contingit, ut aliud alio duobus modis notius & ignotius dicatur, vel naturâ, vel nobis; hinc dubitatio non levis oritur, utrum iste ordo magis à natura, quàm à nobis, no-

Sect. 3.

tis procederet: Hanc controversiam nos duplici hâc distinctione solvemus.

Notius aliud alio duobus modis dicitur.

Quando dicimus quòd aliud alio in rerum natura est notius, illa rerum natura duobus modis potest intelligi, vel ut est rerum ipsarum natura extra omnem nostram cognitionem positarum, vel ut res ipsæ ad nos cognoscentes referuntur; sic *Principia in Philosophia naturali dicuntur compositis naturâ priora secundùm naturam: & quia nobis non cogitantibus ex iis composita constituuntur, & quod nos ducunt in cognitionem naturæ compositorum.*

Notius nobis duplex

Secundò, Notiùs nobis etiam (ut priùs notavimus) bifariam intelligitur, vel ut servamus naturæ ordinem, vel ut ordine naturæ contrario utimur; ita, *in cognitione nostrâ confusa effectum primò cognoscimus, & per effectum ducimur in cognitionem causæ*: sed hæc cognitio adhuc est confusa, dum contra naturæ ordinem procedimus: in cognitione verò distinctâ secundùm naturam progreditur intellectus, primò apprehendedo causam, ut per causam tandem in distinctam effectus cognitionem perveniamus: ita, *generatio in materiâ primâ, & prima materia generatione alio atque alio respectu*

respectu nobis notior, Generatio est materia prima notior confusâ nostrâ cognitione, dum causam per se effectum intelligimus, & materia prima cognitione distincta est generatione notior, quia est ejus causa, quâ cognitâ effectum cognoscimus. Sect. 2.

His distinctionibus pro fundamento factis, hæc extruenda sunt corollaria.

1 Tota ordinis ratio à meliore & faciliore materiæ cognitione dependet.

Ratio est, quia ordo instrumentum est ad cognitionem, non ad rerum generationem conferens: deoque in ordine commoditas & facilitas cognitionis maximè est quærenda: quod fit si progrediamur ab iis, quæ nobis sunt notiora, ad ea quæ nobis sunt ignotiora.

2 Ordinandi ratio non procederet à notioribus quoad naturam, nisi quatenus ea sunt nobis notiora, ita enim sequeretur nullum alium esse ordinem præter analyticum. Et licèt Aristoteles nonnunquam ab universalibus ad particularia, & proinde à natura ad nobis nota procedere quibusdam videatur: ut, *in principio Physicorum, à principiis ad composita: non tamen*

Sect. 3. *tamen ita intelligendus est Aristoteles, quasi naturâ notiora primo ordine sunt collocanda, sed potiùs quia ea quæ sunt notiora naturâ, in sua nuda existentia, nobis etiam ordinem naturæ sequentibus in cognitione distincta priùs se offerunt cognoscenda.* Ita etiam Aristoteles *in primo Physicorum* exordium sumpsit à principiis, non quia naturâ priorâ sunt effectis, sed quoniam aliorum cognitionem assequi non possumus, nisi ex principiorum cognitione, itaque ex nostra cognitione rationem illius ordinis accepit, & non ex rerum natura.

Ordo (cum sit cognitionis instrumentum) ex fine diversarum disciplinarum est dividendus; quum enim inter disciplinas aut earum cognitionem propter seipsas quærimus, & eam adepti quiescimus, quod evenit in scientiis contemplativis; aut ipsam cognitionem propter se non quærimus, sed ut acquisitam ad operationem dirigamus, quod in practicis artibus contingit; pro diversitate harum cognitionum ordo in duas partes diversas dividitur.

Ordo in duas partes dividitur.

Omnis enim Ordo qualiscunque ille sit, vel est,

Σαυτὸ-

1 Συνθετικὸς, seu compositivus. *Sect. 3.*
2 Ἀναλυτικὸς, seu resolutivus.

Ordo Syntheticus, seu compositivus est, qui à principiis progreditur ad ea, quæ constant ex principiis, ut fiat perfecta rerum cognitio. Iste in scientiis solis solus cernitur: cùm enim resolutivus semper à fine auspicatur, qui in disciplinis contemplativis nihil est nisi ipsa rerum scientia, quæ à rebus sciendis reipsa non differt, certè in iisdem nullum habeat locum, unde relinquitur, quòd solus ordo syntheticus, ad quaslibet scientias tradendas est necessarius. *Ita Physica scientia quoniam ad contemplationem solùm inservit, secundùm ordinem syntheticum primò de communibus rerum naturalium principiis materiâ, formâ, & privatione, unà cum communibus rerum naturalium affectionibus agit. Ab his ad magis composita, nimirum ad corpora simplicia progreditur, ab his ad mixta, perfecta, imperfecta, animata, inanimata, donec omnium rerum cognitionem habeat in qua acquiescit.* *Ordo Synthetic.* *Ubi observandus.*

Ordo analyticus est, qui in proposito ultimo fine, sive agendo, sive à nobis efficiendo progreditur ad prima principia investiganda, quibus finis perficiatur. *Ordo Analyticus.*

Hic

Sect. 4. Hic in artibus practicis solùm cernitur: licet enim artes operantes ordine compositivo utentes à principiis initium sumunt, & ad compositum procedunt, ut *in arte ædificatoria, à lapidibus & lignis comparandis, ad domum extruendam progredimur: in artibus verò docentibus, ordine planè contrariò utimur, cum enim in ipsis finis semper proponitur certus, de quo fiat nulla consultatio,* ut *finis exercitus est victoria:* sequitur quòd tota consultatio esset de mediis ad finem ducentibus, & proinde à fine qui nobis notus est ad ignota media progredi non possumus, nisi ordine resolutivo. Hujus ordinis evidentem instantiam nobis præbet, *Ars Ethica seu moralis, quæ à fœlicitate ut à fine, ad virtutes, quæ sunt media ad fœlicitatem ducentia ἀναλυτικῶς progreditur.*

In utroque tam resolutivo quàm compositivo ordine summopere videndum, primò ne qua pars desit, secundò, ne qua supersit, tertiò ne qua inutiliter repetatur, ultimò ut omnes partes aptis transitionibus sint connectendæ.

DECTO-

LECTORIBUS DOCTIS & INDOCTIS.

INdocti non damnent quod ipsi nesciunt; docti non invideant, quod ipsi novum putant; ab utrisque peto, si alicubi errratum sit illud castigent non culpent, si quid ab illis merui, ut Deo, non mihi gratias rependerent.

Valete.

FINIS.

ERRATA.

PAg. 2. lin. 5. lege *nari*. p. 4. l. 23. post *naturalibus* adde *instrumentis formetur his versibus*. p. 8. l. 7. l. *aget*. p. 10. l. 1. l. *trifariam*. p. 12. l. 2. l. *titur*. p. 16. l. 10. l. *Antep-* p. 20. l. 3. dele *non*. p. 23. l. 24. l. *opere* p. 36. l. 23. l. *quantitate*. p. 41. l. 4. l. *& cal*. p. 53. l. 16. l *isci*. p. 58. l. 23. l. *causam*. p. 68. l. 2. mar. *gnatæ*. p. 81. ad l. 20. in marg: adde *Subalterna*. p. 90. l. 9. l. *-randa*. p. 93. l. 3. l. *re de* p. 95. l. 27. pro *constat*, l. *est*. p. 96. l. 5. l. *externa*. p. 105. l. 4. pro *homo* l: *pius*. l. 14. l. *teneant*. p. 107. l. 26. l. *dies non est, ergò, non est*. p. 112. l. 13. l. *puniri*. p. 121. l. 28. l. *certus*. p. 123. l. 2. l. *at*. l. 16. l *abstractum*. l. 21. l. *subalternata*. p. 124. l. 2. l. *duplicia*. p. 128. l. 24. l. *ut*. p. 135. l. 8. l. *nomen*. l. 22. l. *priores*. p. 149. l. 29. l. *substantiæ*. p. 179. l. 3. l. *Numæ*. p. 182. l. 5. l. *nos*. l. 28. l. *illud*. p. 193. l. 26. l. *negatione*. p. 196. l. 13. l. *cognitionem*. p. 197. l. 3. dele *se*.